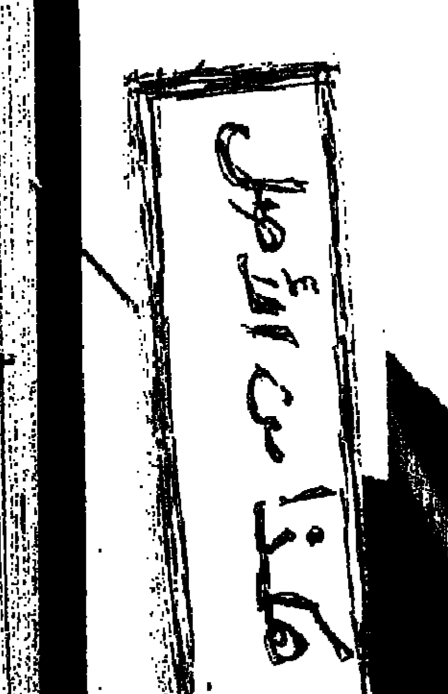
מעריב
סופשבוע

כ"ו באדר, תשמ"ז 27.3.1987

קארין דונסקי:
הגיזרה של המדינה
נפש בריאה בגוף רזה

"פואד", לא לעולם אסיר ■ מסוממים בקרימה, חוזה לחיים ■ לימור לבנת, חרות הלשון ■ הדמעות אחרי מנסדורף ■ טרגר, מחריד בקבלנות

סופשבוע

כ"ו באדר, תשמ"ז 27.3.1987

© 1987 כל הזכויות שמורות ל"מעריב"

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבת: יעל תורן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

כמו תמיד, מוצאים חמש דקות אחרי הדקה ה־90, את מה שמחפשים חמש דקות לפני. וכך נתקלתי השבוע במקרה בחוברת ינואר 1984 של "מערכות", בית ההוצאה של צה"ל, וכה מאמרו של ד"ר יעקב בר־סימן־טוב מהאוניברסיטה העברית על הפסקת הסיוע האמריקני לישראל. לא תסריט דימיוני. לא ניתוח תיאורטי מלומד. סיפור מהחיים. ישראל כבר היתה בסרט הזה. פרשיה נשכחת משנת 1953, כשהמדינה היתה בסך־הכל בת חמש, והסיוע הסתכם רק ב־50 מיליון דולר. אבל סדרי הגודל לא השתנו. כבר אז הוא תפס כחמישית מתקציב מטבע החוץ. חשוב לחזור על הסיפור ולקחיו, אחרי כתבתם של עמוס לבב ויצחק בן־חורין ב"סופשבוע" שעבר, שעוררה תגובות.

לפני כ־34 שנים פתחה ישראל במבצע הנדסי אדיר להטיית הירדן ליד גשר בנות־יעקב, גילגולו הראשון של מוביל המים הארצי. ארה"ב לחצה לגנוז את התכנית, ובראשית אוקטובר הודיעה באיגרת סודית על עיכוב מענק הסיוע. ישראל ציפצפה והמשיכה בעבודות. כעבור שלושה שבועות פורסם הסוד. אחרי שבוע נפסקו העבודות. אבל כניעה לא היתה כאן.

לממשלה, בראשותו של דוד בן־גוריון, לא היו תכניות מגירה להתמודד עם המחסור הצפוי, ובכל זאת היא לא ראתה את מניעת הסיוע כפגיעה שאין לעמוד בה. הכינו מלאי של מצרכים חיוניים למספר חודשים, תיכננו דרכים לחפש מקורות הכנסה חילופיים במטבע זר, והכינו את הציבור להידוק נוסף של החגורה. שר החוץ משה שרת הכריז אז: „גאווה לאומית מכריעה במצב כזה כנגד רווח כלכלי. עם זאת, על העם לדעת במה כרוכה העמידה בניסיון להגן על עצמאותו המדינית וחרות שיקול דעתו... אין מנוס מקיצוצים, ועל הציבור לקבל על עצמו דין של מחסור אם רצונו לעמוד במערכה".

בסופו של דבר, ארה"ב היא שיזמה הידברות עם ישראל לחיסול המשבר. שר החוץ האמריקני תודה ששגה. עיכוב הסיוע עורר כצפוי תסיסה ומחאה של יהדות ארה"ב וגורמים אחרים. ישראל לא התפשרה על שום תכנית שלא נדונה קודם למשבר. ד"ר בר־סימן־טוב מסכם שהפרשה הבהירה מחדש כי השימוש בעיצומים כלכליים לא יעיל, משום שאינו מציע למדינה המוענשת פיתרון שבו עלות הציות תהא נהכוה נמוכה מעלות אי־הציות.

כדאי לזכור שב־1953 חיה ישראל בשולי הצנע והקיצוב במזון ולבוש, עם כושר ספיגה גדול של גזירות כלכליות. העצמאות היתה אז דבר חדש ומרגש, מה שהוליד נכונות עילאית של הקרבת הנוחיות האישית כדי לא לפגום בתחושת החירות. מהתגובות על התסריט שפירסמנו נראה, שהיום מכסות את התחושה הזאת כמה שכבות שומן מיותרות, בעיקר אצל מי שעדיין חושש מהפסקת הסיוע האמריקני.

בשער: קארין דונסקי. כתבה בעמ' 18–21. צילום: שמואל רוזמני.

רענן לוריא

„אם תוריד את שלך, אוריד את שלי".

מסיבת עתונאים בבית־הלבן:

„הכל התחיל בגנון. היה שם ילד איראני, בירזון, שהכניס לי מכות כל הזמן"...

האסיר

לפני תשע שנים נשלח שלמה משה ("פואד") למאסר עולם. ביה"מ המחוזי בת"א הרשיע אותו בביצוע שוד ורצח שהסעירו אז את המדינה, השוד והרצח של חיים פישלר ז"ל, עובד "צ'מפיון". מתא הכלא לא פסק מלטעון שהוא חף מאשמת הרצח. "השתתפתי בתכנון", אמר, "לא בביצוע". לעזרת האסיר, שנתגלה כבעל אישיות יוצאת דופן, נרתמו אישי ציבור, עתונאים ואנשי חוק. נשיא המדינה נאות בימים אלה להמתיק את עונשו, ולאחר "תשע שנים של גיהנום", הוא עומד לצאת לביתו. מונולוג.

מאת יצחק בן־חורין
צילם: ראובן קסטרו

שלמה משה ("פואד"): "בכלא התחלתי לקרוא ספרים ולהבין מה שקורה סביבי. גיליתי שהעט חרבה יותר חזק מהאקדח. האקדח עושה זבנג וגמרנו, אבל עם העט יש לך המון כוח. לדעת לכתוב זה כוח, והכוח הזה הציל אותי, הביא לי את הקשר עם גורמים שהתייחסו לטענותי ועודדו אותי להמשיך"

ב־15 בפברואר 1978, בשעה 11 וחצי בבוקר בערך, יצא חיים פישלר, עובד חברת "צ'מפיון מוטורס" שמשרדיה שוכנים ליד האיצטדיון ברמת־גן, להפקיד בבנק 16 אלף ל"י במזומן ושיקים בסכום כולל של מיליון ל"י שנשא בתיקו.

ברחוב שילה ברמת־גן ארב לו אהרון בר־דוד, אז תושב כפר־שלם ושוטר מג"ב, יחד עם אדם נוסף. ברחוב הרצל הסמוך המתין במכונית סאאב השותף למזימת השוד – אורי שניידר מרחוב בזל בתל־אביב – כדי לאסוף את השודדים על שללם.

כשחיים פישלר הגיע למקום המארב, התיז עליו בר־דוד גז מדמיע. שותפו לשוד ("האדם השלישי") חטף מפישלר את התיק וירה מאקדחו קליע שחדר לראשו של פישלר.

שני מבצעי השוד נמלטו עם שללם למכונית בה המתין אורי שניידר. עובר אורח חבחין בהם ויידה אבן ששברה את שמשת המכונית. השלושה נאלצו לנטוש את הרכב ואת השלל; אורי שניידר ו"האדם השלישי" ברחו לכיוון אחד, ובר־דוד נמלט לכיוון אחר. חיים פישלר נפטר למחרת.

שלמה משה, המכונה "פואד", הועמד לדין יחד עם אהרון בר־דוד לפני תשע שנים בבית־המשפט המחוזי בתל־אביב. השופטים בנימין כהן, משה טלגם ויעקב קדמי הרשיעו את בר־דוד בקשר לפשע וברוב דעות גם בהריגה. השופטים הרשיעו את "פואד" בקשר לפשע, וברוב של שניים גם בביצוע השוד וברצח עצמו, נגד דעתו של אב בית־הדין השופט בנימין כהן.

בר־דוד נידון לשמונה שנים, מהן ריצה חמש. הוא מתגורר בקיבוץ כפר־הנשיא לאחר שחרוזת לפיד לקח אותו תחת חסותו ושיקמו. "פואד" נשלח למאסר עולם.

בר־דוד העיד בתקירתו במשטרה ש"פואד" היה שותפו לשוד, והיורה בפישלר. בבית־המשפט הוא חזר בו וגרס שרוני שניידר היה "האדם השלישי". בר־דוד טען מאוחר יותר שרוני שניידר גנב בחברון את האקדח בו נרצח פישלר. אורי שניידר, שלכל הדעות השתתף בשוד, נהפך לעד מדינה. "פואד" – שטען כל השנים כי השתתף בתכנון השוד אבל החליט לפרוש מבלי שנטל כלל חלק בביצוע – מצא עצמו מרצה מאסר עולם על רצח שלטענתו לא ביצע. הוא המשיך לשבת בכלא גם אחרי שהשותפים האחרים לשוד כבר הלכו הביתה.

מבחינה משפטית לא היתה ל"פואד" עילה לתבוע משפט חוזר, מכיוון שלא נתגלו ראיות חדשות שלא היו ידועות בזמן המשפט. למרות זאת, נרתמו לעזרתו אנשי משפט בראשות פרופסור ליאון שלף ועו"ד אלי גולדשמידט, העיתונאים גבריאל שטרסמן ("מעריב") וגבי גזית ("קול ישראל"), חברי הכנסת שולמית אלוני ויוסי שריד.

בזמנו קצב הנשיא את עונשו של "פואד" ל־24 שנות מאסר. כך נהוג לגבי כל הנדונים למאסר עולם כדי שאפשר יהיה לקבוע מתי תיתם תקופת שני השלישים שהם מרצים בדרך־כלל. לימים הפחית הנשיא שש שנים נוספות מעונש זה והעמיד את העונש על 18 שנות מאסר.

לפני שבועות אחדים נאותה הממונה על החנינות במשרד המשפטים, הגברת ימימה גבאי, לדון מחדש בתיק – אף כי כבר דנה בו אין־ספור פעמים בעבר – ואף לקבל לראיון אישי את שלמה משה בתנאי שיבוא אליה יחד עם בר־דוד, שטען במשך כל השנים מאז המשפט כי משה חף מפשע. הפגישה נערכה לא מכבר במשרד המשפטים, ובעקבותיה נשתכנעה הגברת גבאי שיש מקום להמליץ על המתקת עונש נוספת למשה.

על סמך המלצתה נאות נשיא המדינה להמתיק את עונשו של משה, ושר המשפטים חתם חתימת קיום על המלצת הנשיא. עונשו של הנאשם הועמד על שלוש־עשרה וחצי שנים, ששני שלישים מהן הן תשע שנים המסתיימות ממש בימים אלה.

"זהו זה. אני יוצא. קשה לי להאמין. הלכתי לישון וקמתי לעולם חדש. פתאום אפשר להתחיל לתכנן, וצריך להתחיל מאפס. תשע שנים ישבתי בכלא, תשע שנים של מאבק להוכחת חפותי. החיים נשרפים לך נגד העיניים. אתה מרגיש כל שניה שעוברת, כל תקתוק של השעון. הזמן לא עובר. ופתאום שיחת טלפון אחת – והסיוט נגמר".

זהו זה. אני יוצא ממעשיהו. הולך הביתה אחרי תשע שנים של גהינום. קשה לי להאמין שיצאתי מזה בשלום. הטרגדיה שלי היתה צריכה להסתיים בהתאבדות או בבריחה לסמים. לפני ימים אחדים באתי לחופשה, והעיתונאי גבי שטרסמן התקשר לדירת המשפחה ביפו ואמר לי – 'פואר, תחזיק חזק את השפופרת'. התיישבתי, והוא סיפר לי שנשיא המדינה עומד לחתום על המתקת העונש שלי, ובאמת השפופרת עמדה ליפול לי מהיד.

לא צעקתי, לא השתוללתי. תשע שנים בכלא לימדו אותי להיות פרקטי, לפעול בלי רגשות. במשרד המשפטים אמרו לי שגומרים עניין, אבל עדיין היו לי ספקות. עד שגבי שטרסמן הודיע לי חד־משמעית בטלפון עוד חשבתי על אלטרנטיבות. אני שבע אכזבות. תשע שנים של ישיבה בכלא על רצח שלא ביצעתי לימדו אותי לא לחגוג מוקדם מדי. בעצם, לא לחגוג בכלל, אפילו לצחוק שכחתי בכלא.

מאז המאסר לא הייתי מסוגל לצחוק ממש. לפעמים אנשים ראו אותי צוחק – אבל הכל היה העמדת־פנים. להרגיע את אמא ואת האחים. בפנים תמיד בכיתי. באף חופשה לא נרדמתי בלילה, אפילו לדקה. נכנסתי לדילמה. היו הבטחות שקיבלתי מכל מיני גורמים. הייתי צריך לתת לאנשים שניסו לעזור לי אפשרות לטפל בעניין שלי עד הסוף. אבל אני הייתי ממש על סף יאוש. בכל חופשה מהכלא אני אומר לעצמי – 'זהו, חופשה אחרונה. יותר אני לא חוזר'. כבר חשבתי על מעשה יאוש. שבע חופשות היו לי, ובכל פעם הכל חוזר מהתחלה.

שבע פעמים יצאתי לחופשה ואפילו פעם אחת לא שכבתי במיטה לישון. הייתי הולך עם חברה לבית־מלון, נכנס לבית, יוצא מהבית. בשלוש לפנות־בוקר עושה קפה, יושב עם החברה עד הבוקר. לא רוצה לחזור. רק אתמול (הדבר היה לפני קרוב לשבועיים – י. ב־ח) התחלתי שוב לחייך. זה היה הלילה הראשון בבית שבו נכנסתי למיטה וישנתי כמו תינוק, פתאום כל הלחץ ירד. הכל נראה אחרת. אפשר כבר להתרוות, להרדם. חבר אחד שאל אותי 'נו, מה נשמע?' – ועניתי לו שאני משתחרר בעוד שבועיים. 'כבר תשע שנים אני שומע עוד שבועיים', הוא אמר לי, וזה נכון.

הלכתי לישון בשתים אחר חצות וקמתי בשש בבוקר לעולם חדש. פתאום אפשר להתחיל לתכנן תוכניות. רק עכשיו אני מתחיל לחשוב ברצינות על העתיד, ואני מתלבט מאיפה להתחיל. אני צריך להתחיל מאפס. תשע שנים ישבתי בכלא, תשע שנים של מאבק רצוף להוכחת חפותי. אף לא יום אחד הפסקה, אתה לא יכול להשלים עם זה שהחיים נשרפים לך נגד העיניים. הייתי עלול להגיע למצב שבו אין טעם להתחיל מחדש, אני בן 33, ומבחינת הגיל אני די קרוב לזה – די קרוב ליאוש. את הבעייה שלי פתרו ממש בדקה התשעים. זה לא כמו מחוץ לכלא שאתה לא מרגיש איך הזמן עובר. שם, בכלא, אתה בתנאי ענישה, חי עם כל האשפה של המדינה, מרגיש כל שניה שעוברת, כל תקתוק של השעון. הזמן לא עובר. ופתאום... שיחת טלפון אחת – והסיוט נגמר.

הנחתי את שפופרת הטלפון, ישבתי בשקט וחשבתי לעצמי: 'הנה, פואר, הבלתי יאומן קרה'. בפעמים קודמות כשהאמנתי – התאכזבתי. הפעם זה קרה. ישבתי שקט, מכונס בתוך עצמי. אמא שלי שאלה אותי מה קרה. אמרתי לה שהרגע קיבלתי את התשובה

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

הסופית. אז היא רצה אלי ונישקה אותי. ארבעה בנים ושתי בנות יש לה. אני הבכור.

נכון שאני מאופק, לא יוצא מכלי. אולי אני עדיין בשוק, אולי האכזבות הקודמות לימדו אותי להיות שקול ומעשי יותר. בינינו, זה לא סיבה לחגיגה. מה שקרה היה בשבילי השפלה אחת גדולה. כל מה שקרה. לצאת מבית־סוהר זו השפלה. הרי אני לא חוזר הביתה מחו"ל מאיזו עיסקה מוצלחת. אני יוצא מבית־סוהר וזה לא כבוד גדול. בכל חופשה שיצאתי, הרגשתי די מושפל. לא עצמאי. תלוי באחרים, בלוח־זמנים שהם קובעים לי, מתי לצאת, מתי לחזור. להיות במעצר־לילה בבית ולהתייצב לחתימות במשטרה. מישהו גם נותן לך דמי כיס.

לא דמיינתי את הרגע של השחרור כי חשבתי שזה יגמר באסון. חשבתי להתאבד. לא האמנתי שזה יעבור בשלום. לא קיבלתי החלטה. זה לא קל להמר על החיים.

עכשיו אני יוצא, מתחיל מאפס. תשע שנים הייתי בפנים, והעולם התקדם בצעדי ענק. בכל תחום. אני המום מהמיפגש עם החוץ. בתל־אביב יש הרבה כבישים חדשים שאני לא מכיר, ושכונות שלמות השתנו. פרוייקט שיקום שכונות עוד לא היה כשנכנסתי לכלא. משפחתי גרה בשכונת שנ־ארי בגבול יפו־בת־ים, וקשה להכיר אותה. המכוניות חדשות, והכי בולט – יש תרבות אחרת של האנשים. כל אחד שקוע בעצמו ובביזנס שלו. כולם ממהרים. לאף אחד אין זמן בשביל השני. אף אחד לא איכפת לו מהזולת.

זה לא פשוט למצוא מישהו שאיכפת לו מבעייה של אדם אחר עד כדי כך שיתייחס אליו. היו בודדים שהיה איכפת להם. היום אני יודע להעריך עוד יותר את מה שהם עשו בשבילי. בראש וראשונה אלי גולדשמידט, העו"ד של התק"ם. הוא – בתאום עם פרופסור שלף מאוניברסיטת תל־אביב – החליט שיש ספק באשמה שלי ושניהם התחילו להזיז את העניינים. זה היה בסוף 1983. התחלתי לכתוב לכל מיני גורמים שחשבתי שהם יכולים לעזור. רובם השיבו לי בחיוב, יצרו אתי קשר. הסופרת שולמית הר־אבן, פרופסור אמנון רובינשטיין, גבי גזית מ"קול ישראל" שהיה מאוד אקטיבי, הח"כים שולמית אלוני ויוסי שריד, חרות לפיד, האגודה לזכויות האזרח ומנהלה יהודה יניב, פרופסור דניאל פרידמן, ד"ר קנת מן.

עצם ההתעניינות וההיטוט שלהם בפרשה עודדו אותי שאני לא לבד. אחרת הייתי מאבד שליטה על עצמי או נהפך לנרקומן. אני לא רציתי להיות פסיכי, לא רציתי להשתלב בחיי הכלא. לא היה לי תכנון קדימה של יותר מכמה ימים. בכל פעם ציינתי לעצמי שזה השבוע האחרון שלי בכלא, כי האמתי בחפותי מאשמת הרצח. וככה זה נמשך שנים. אני לא ידעתי שדברים כאלה מוכרעים בכפוף ליכולת שלי ליצור קשרים. חשבתי שמהר מאוד מגלים שיש שגיאה, ויסתפקו במה שכבר ישבתי. אני יצאתי מתוך הנחה שמשהו מהשנים שנפסקו לי מגיע לי. מספיק שהסכמתי לשבת עם אנשים אחרים ולתכנן איתם שוד. זה משהו תולני, ועל ההשתתפות בתכנון היה מגיע לי עונש. לעורר אותי, לתת לי זבנג שיגרום לי לעשות חשבון נפש – לאן אני הולך, מה אני עושה.

אני אשם בחלק מהעניין. השלמתי עם ההתחלה של מה שקרה. הכלא היה טוב בשבילי לשנתיים־שלוש. הייתי פרחח, ומהכלא אצא בן־אדם. אבל תשע שנים זה מוגזם. אני ישבתי בגלל דברים שעשו אנשים אחרים. אם מההתחלה הייתי מספר במשטרה הכל ולא מחפה על האחרים, לא הייתי יושב יום אחד. אני לא רציתי לסכך אותם ולא את עצמי, והסוף היה שהם ניצלו את השתיקה שלי כדי לבנות גירסה שתנקה את ער המדינה ואת אחיו במכה אחת. בדדוד ישב חמש שנים כחלק מעיסקה עם המשטרה, ואני נשארתי בפנים. האדם היחיד שלא השתתף בשוד וברצח. האדם שחלקו היה הכי קטן – השתתפתי רק בתכנון השוד – נשא בעונש הכי כבד.

„לא דמיינתי את רגע השחרור כי חשבתי שזה יגמר באסון. חשבתי להתאבד. לא האמנתי שזה יעבור בשלום. זה לא קל להמר על החיים".

אני לא הולך להגיד שאני שה תמים. הסתובבתי עם אנשים כאלה. אני לא יודע אם לקרוא לזה עבריין. גדלתי במשפחה כזו, בשכונה כזו, וספגתי את הנורמות והמנטליות. פעמיים לפני־כן כבר ישבתי כמה חודשים – פעם על תקיפת שוטר ופעם על שרשרת התפרצויות. אבל עברתי בעיצוב פנים מגיל 17 עד 24. בגיל 24 נכנסתי לכלא.

רק בכלא התנתקתי מכל זה. דווקא בכלא התחלתי לקרוא ספרים ולהבין מה שקורה סביבי. גיליתי שכל מכתב שאני כותב לגורם חיצוני, זוכה לתגובה מיידית. אז הבנתי שיש משהו בניסוח, בסגנון הכתיבה שלי, שמבדיל אותי מאסירים אחרים. האופי שלי שונה. גיליתי שאני אחר, והחלטתי שזו נקודה חשובה מאוד, נקודת־זינוק בדרך החוצה. גיליתי שהעט הוא הרבה יותר חזק מהאקדח, האקדח עושה זבנג וגמרנו, אבל עם העט יש לך המון כוח, לאורך זמן. לדעת לכתוב זה כוח, והכוח הזה הציל אותי. הכוח הזה הביא לי את הקשר עם גורמים שהתייחסו לטענות שלי ועודדו אותי להמשיך.

אתה יודע מראש שהסיכוי שלך אפסי. אין תקדים לשנות החלטה של בית־המשפט. על מה להתבסס? משרד המשפטים טוען בצדק שיש פסק־דין של בית משפט בערכאה הכי גבוהה, והוא אינו יכול להתערב. נשיא בית־המשפט העליון דחה שלוש בקשות שלי למשפט חוזר, ונשארה לי רק מחלקת החנינות. אמרתי לעצמי: 'נעזוב בצד את עניין חפותי'. פסק הדין הוכרע ברוב דעות. אז אולי להסתפק בשני שליש מהעונש? וכך אמנם יצא, לאחר הרבה מאמצים. אני מכיר כמה אחרים שיושבים בכלא לפי דעתי על לא עוול בכפם, ואין להם היכולת להזיז משהו. אני רואה בזה דבר טבעי. מתוך אלפי משפטים, טבעי שיש מקרים חריגים במערכת המשפטית, שהיא מערכת טובה. כשחוטבים עצים, נופלים שבבים.

צריך המון סבלנות. מעמידים אותך בהמון מבחנים ואתה צריך להיות מבריק בשביל לעבור את התהליך בשלום ולצאת החוצה. מה לא עשיתי? התחלתי לקרוא המון. הכל בשביל לצאת החוצה. ספרות משפטית. על המערכת המשפטית, איך היא בנויה, על מחלקת חנינות. איך מגיעים למשפט חוזר. קראתי ספרי פסיכולוגיה כדי להבין איך מתקבלות החלטות, מה מביא אדם לראות מצב מסויים מתוך עמדה עויינת או אוהדת. את זה רציתי להבין. אני, שבקושי גמרתי בית־ספר יסודי ונפלטתי לרחוב, קראתי את "המוקיון" של היינריך בל. למדתי המון על טבע האדם. קראתי גם ספר של ויקטור פרנקל על משמעות החיים, שם אתה לומד שאדם יכול לשאת אינסוף סבל ויסורים ועדיין להתחיל הכל מחדש. הספרים האלה היו בשבילי תחליף לסם. "תמונה קבוצתית עם גבר", גם כן של היינריך בל. "יעקב" ו"פונרקו של ירמיהו" של בנימין תמוז. כל ספר לימד אותי משהו. למדתי איך קמה המדינה, איך התקבלו ההכרעות, איך קמו המפלגות. אתה מתחיל ללמוד את מורכבות החיים.

בהתחלה זה לא היה ככה. בשלוש השנים הראשונות ישבתי באגף הכללי של כלא רמלה. הייתי מופרע. היו לי כל הזמן צרות עם אסירים ועם סוהרים. הכיתי סוהרים. גם דקרתי ופצעתי מישהו. הייתי קצר־רוח, ממהר להפעיל אלימות. נחשבתי לאסיר אלים ושמו אותי עם אלימים אחרים באגף הכללי. ארבעה חודשים גם ישבתי ב"איקסים". שם אתה סגור בחדר ואין לך שום דבר חוץ ממיטה ומזרון.

אחרי שלוש שנים התמוטטתי והועברתי למחלקה הפסיכיאטרית. איימתי להתאבד, ובאמת הייתי קרוב להתאבדות. מצד אחד שיחקתי את הגבר, ובשביל לא לסכן אחרים – לא העדתי נגד משתתפי השוד, ואיבדתי את החיים שלי. ראיתי איך החיים נשרפים לי מול העינים, ואז הבנתי שהמילה 'גבר' והביטוי 'לא לסכן אחרים' הם ריקים מתוכן. אתה נשאר חסר־אונים, בלי אף אחד. הקשר עם המשפחה ועם החברים הקרובים מתרופף. הזמן עושה את שלו, והחיים נמשכים ואני נרקב בפנים. האנשים בטוחים שאני אמות בכלא, וגם אני מגיע למסקנה שיכול להיות

(המשך בעמוד 56)

השופט משה שלום

חרות לפיד

יהודה יניב

חוזה לחיים

אודי (שם בדוי), 29, גר בקדימה. כשהתחיל לעשן חשיש ראה פוסטר מפחיד: אדם דחוס בתוך מזרק. גם הוא חשב שלו זה לא יקרה. זמן קצר אחרי־כן כבר היה עמוק בפנים. מהשיעבוד הצליח לצאת בעזרת שיטה מהפכנית שנוסתה עד כה רק במושבה: גמילה ללא תחליפים המבוססת על „חוזה" לשלושה חודשים שנחתם בין הנגמל למטפליו. בינתיים זה עבד על 9 מתוך 15. לדעת כמה אנשי מקצוע: הצלחה מדהימה. לדעת אחרים: כישלון.

מאת טל שחף

כתובת על קיר בקדימה לפני כמה שנים, כשעדיין היתה מושבה במצוקה (צילום: זאב ספקטור)

בגיל 16 התחיל לקחת סמים. בגיל 27 הפסיק. שנתיים הוא כבר "נקי", לא נוגע אפילו במשקה. כשהתחיל לעשן חשיש, ראה פוסטר שנועד להרתיע צעירים כמוהו: אדם דחוס בתוך מזרק. חשב כמו כולם: לי זה לא יקרה. כמה שנים לאחר מכן כבר הרגיש עצמו בתוך המזרק. חיפש דרך להימלט מהמצב. הגמילה, הוא אומר, היתה בשבילו כמו לידה מחדש, וכמו כל לידה, היא היתה מלווה בכאבים קשים. עכשיו הוא יכול להתגאות שנגמל ואפילו אינו נזקק לתחליף לסם. אחד המצליחים הבודדים שניתן למנות אותם בקושי על אצבעות שתי ידיים.

אודי (שם בדוי), היום בן 29, גר בקדימה שבשרון. את הצלחת הגמילה שלו הוא חייב ליוזמה ראשונה מסוגה, שנוסתה עד כה רק במושבה: גמילה קבוצתית, נקיה מכימיקלים. פשוט מפסיקים לקחת סם. ניסוי חסר־תקדים, כנראה גם בעולם כולו. זה קורה בדירה קטנה, בעזרת שלושה עובדים בשכר וחצי מזכירה. הם הצליחו לגמול תשעה מתוך חמישה־עשר שהחלו את התהליך עד כה. אחוז הצלחה מדהים לדעת אנשי מקצוע מסויימים, אבל לדעת אחרים – כישלון.

קדימה היא מושבה במצוקה: משפחות הרוסות, קשישים ערירים, אבטלה. אבל בעיית הסמים היא הקשה מכל, והגורם ל־90 אחוז מהפשע במושבה. כך אומר עובד במועצה המקומית. מאחורי המסוממים הרבה תיסכולים, מבוכות. לפני כמה שנים היתה בקדימה תחנה למכירת סמים. אחר־כך היא חוסלה, אבל מי שצריך מוצא את הסם: נוסעים לכפרים ערביים באיזור, לתל־אביב. „אם צריך נוסעים גם יום שלם לבאר־שבע", מספר אודי, „אבל בדרך־כלל סוחרי הסמים מגיעים לכאן".

אודי לא התחיל לבד, אלא עם החבר'ה. „הרבה שניסו כמוני לתקופה קצרה, הפסיקו. בהתחלה מספרים שזה עוזר להאריך את הכיף במין. וזה באמת נכון. אז אתה לוקח בכל סוף שבוע, ואחר־כך גם באמצע השבוע. ואם אתה לא לוקח אז אתה מרגיש בכל הגוף לא טוב, כואב". הצבא דחה אותו. בקדימה האמינו זמן רב שאפשר לשקם אותו ושכמותו בחקלאות. הקימו חווה, העמידו חלקות למעוניינים, וכמו רבים מחבריו פנה גם אודי לגדל תות־שדה. אבל פרנסה לא היתה. כל ההכנסות היו קודש לרכישת הסם. מאותה תקופה החל לצרוך סמים קשים, וההוצאות גדלו.

„אני לא גנבתי בשביל הסם", אומר אודי. הנרקומנים החקלאים אף לא טרחו להמיר את התות בכסף כדי לקנות את הסם. המסחר מתנהל בשדה התות, באמצע יום העבודה. מטעני פרי שלמים החליפו ידיים בתמורה למספר גרמים של הירואין. כמו איור לשירם של החיפושיות על "שדות תות לנצח". בסוף גם לא היה זמן וחשק לגדל תות. למה לטרוח? קונים את הסם על חשבון האשראי של האגודה החקלאית או "אגרקסקו".

כמו רבים מהנרקומנים בקדימה גם אודי נשוי. נולדו לו שני ילדים. הם לא ידעו שאבא נרקומן. הוא תיפקד בקושי, כבעל, כראש משפחה. עובדים סוציאליים יספרו לך על נשים רבות שלבשו את המכנסיים בבית, והפכו למחליטות בלעדיות. ולא חסרו גם נשים שהתפרפרו מאחורי גבו ומול פניו של הבעל. המבנה החברתי התערער.

„מתחיל ה'קריז'. שוכב, לא רגוע, מחפש, קם, זז. הראש כל הזמן בסם, חושב: אם אקח מנה, אני ארגע. אבל אתה יודע שאתה כאן בשביל להיגמל. כאן הדלת פתוחה, אבל החוזה הוא שמי שיוצא – לא חוזר".

החורים והאחים הסתייגו מאודי. „הייתי הכבשה השחורה במשפחה. כל הזמן אמרו 'תפסיק! תפסיק!'. הם פרימיטיביים ולא מבינים שסמים זה לא תה או קפה שאפשר להפסיק מתי שרוצים", אבל לאט לאט חדרה ההכרה שצריך למצוא דרך החוצה לפני שיהיה מאוחר מדי. „ניסיתי להפסיק לבד הרבה פעמים", הוא מספר. „לפעמים החזקתי מעמד שבוע, אבל בסוף תמיד נשברתי". שבר אותו ה"קריז", התופעות הנילוות להפסקת נטילת הסם. כאבי

(המשך בעמוד הבא)

(צילום: ראובן קסטרו)

כמה מהצעירים פנו לגידול תות־שדה, אבל פרנסה לא היתה מזה. הנרקומנים החקלאים אף לא טרחו להמיר את התות בכסף: המסחר התנהל בשדות, באמצע יום העבודה. מטעני תות שלמים החליפו ידיים בתמורה למספר גרמים של הירואין. זה היה כמו איור לשירם של החיפושיות על "שדות תות לנצח".

(המשך מהעמוד הקודם)

ראש, כאבי בטן, שילשולים. יסורי תופת בזרועות וברגליים. לילות ללא שינה. מעטים הצליחו להתגבר. נרקומנים לא מצטיינים בכוח רצון חזק במיוחד.

שיטת הגמילה בה דוגל משרד הבריאות עוקפת את הבעיה. היא מעדיפה שימוש בתחליף סם, הקרוי אדולן, אותו מקבלים במרכזי גמילה במקומות שונים בארץ. באדולן גומלים כ־30 אחוז מהנרקומנים, שיעור הצלחה המקובל בעולם. אבל שבעה מתוך עשרה חוזרים לסמים. בקדימה הבעיה מסובכת. קשה לשכנע מועמד לגמילה לנסוע בכל יום שעתיים לקבל את האדולן בתחנת הגמילה הקרובה ביפו. זו היתה אחת הסיבות שהביאו לרעיון המהפכני: גמילה מסמים ללא תחליף־סם. התפיסה היסודית היא חברתית, לא פסיכיאטרית. מאחוריה עומדים רן שורר, מנהל תוכנית "18 פלוס" בפרוייקט שיקום השכונות, וד"ר רפי פרידין, מנהל מרכז הגמילה בעכו.

אודי אינו מודע לתיאוריה שנבחנה בתהליך הגמילה שלו. מבחינתו, הגמילה היתה החלטה שלו. „ראיתי את מחזור הנגמלים הראשון, ונבהלתי. יותר מהכל פחדתי מהחשיפה. כשאתה נרקומן, אתה בטוח שחוץ מהאנשים הקרובים, לא יודעים עליך. אתה לא תופס שבעצם כל העולם יודע עליך. אחר־כך הבנתי שאתה עושה טובה רק לעצמך".

רודה שיף, עובדת סוציאלית במועצה המקומית קדימה, מחפשת בין הנרקומנים את אלה המוכנים לגמילה: „הזמן לתפוס אותם מבחינת המוטיבציה הוא כאשר הסם כבר לא עוזר להם, והבעיות בבית לא נפתרות. אז גם מתחילה ההכנה: פגישה עם העובדים הסוציאליים, עם הפסיכיאטר. זה שלב ארוך, יש בדיקות רפואיות, ובדרך כלל אין לנרקומנים סבלנות והם לחוצים. אם הנרקומן נמצא מתאים מבחינת המוטיבציה, חותמים איתו על חוזה ראשוני לגמילה".

החוזה הוא עוד רעיון חדש שהיכה גלים. פתאום מתייחסים למטופל כמו לאדם אחראי למעשיו. „יש כאן הסכם ברור עם התחלה אמצע וסוף, עם מה שמותר ומה שאסור", מסביר שורר. „אנחנו אומרים למטופל: נעזור לך, אם תהיה רציני". לפי התפיסה שלו, מוקד הטיפול הוא הפרט, לא המשפחה. החוזה הוא לטווח קצר, לשלושה חודשים. אם הנרקומן יעמוד בו, יעבור לתוכנית המשך. שורר מתרעם על תחושת ה"מגיע לי" שטופחה במסגרות שיקומיות אחרות. החוזה מקנה למטופל תחושה אחרת. עכשיו כבר מתחילים לעבוד כך גם במערכות רווחה אחרות.

בכל מחזור שלושה נגמלים. התהליך נערך בשלבים, בדירה קטנה באחד השיכונים בקדימה, בין דירות מגורים רגילות. ההשתלבות בחברה היא חלק מהעניין. ביום הראשון מגיעים כל השלושה, מסוממים וטובי לב. מסדרים את הדירה, בוחרים מיטות. אחר־כך מתחיל ה"קריז". „שוכב, לא רגוע בכלל", נזכר אודי, „מחפש, קם, זז. הראש כל הזמן בסם, חושב: אם אני אקח מנה אני ארגע. אבל אתה יודע שאתה כאן בשביל להיגמל ולא בשביל לקחת מנה וליפול שוב. כאן הדלת פתוחה. אף אחד לא מחזיק אותך. אבל החוזה הוא שמי שיוצא, לא חוזר".

עכשיו מתחילים גם הכאבים האיומים, בראש, ברגליים. „אחד ניסה לשכנע את השני לחתוך לו את הרגליים, רק מהברכיים", נזכרת רודה. „אחר שאל רופא אם לא כדאי לפתוח את כף הרגל ולהוציא קצת דם, בשביל שיצאו הכאבים". ויש תופעות נוספות. מזיעים הרבה. משלשלים. מקיאים. תרופות להקלת הכאבים אסורות לחלוטין. אפילו לא כדור נגד כאב ראש. גם לאלה אפשר להתמכר. הנגמלים הופכים מבולבלים מבחינה נפשית, לא מצליחים להתרכז בטלוויזיה. לפעמים מתרגזים זה על זה. „החודש הראשון הוא הכי קשה", מספר אודי, „אתה לא מצליח לישון בכלל. אתה מוכן לשלם, לא יודע כמה, בשביל לישון דקה. יש כאלה שלא ישנו חודש שלם".

במשך כל הזמן נמצא בדירה משגיח בשכר, כדי לפקוח עין, לא להשאירם לבד. מדי פעם מבקר גם פסיכיאטר ממשרד הבריאות, משוחח עם הנגמלים. ההשקפות הפסיכיאטריות והסוציאליות לא תמיד תואמות זו את זו, ואודי זוכר לא מעט בעיות שנוצרו בגלל התיכוכים. גם יהודה חכמון, מדריך חבורות־רחוב לשעבר, עושה איתם ימים ולילות. הוא מכיר מקרוב את הנרקומנים בקדימה, את המשפחות, את הבעיות. הוא עוקב אחר הנעשה בדירה, משוחח עם האנשים. „כשהם שלושה, הם מחזקים אחד את השני", הוא מסביר. „הם גם יודעים שאם הם עוזבים, אין דרך חזרה. אם מישהו מחפש תירוצים הוא לא צריך יותר מדקה כדי להסתדר. ואחר־כך תמיד הוא ימצא תירוץ למה הוא לא הצליח להיגמל".

מהשבוע השלישי בדירה מתפתח סדר יום: השכמה, תורנויות, בסוף השבוע כבר יוצאים עם ליווי לארוחת ערב־שבת בבית. אחר־כך חוזרים לישון

(המשך בעמוד 44)

„אנחנו ניסינו ולא נכווינו"

[illegible]

כחול־לבן, שחור־לבן

לאשה הבאה של חרות בכנסת אפשר לקרוא "עסקנית פוליטית" בלא שתיעלב. „רק פרס מפחד להיות עסקן", אומרת לימור לבנת, 37, חרותניקית מהבית, בלב ובנשמה, הר געש אלגנטי בשחור־לבן. אפשר לאהוב אותה, אפשר לשנוא אותה. אי־אפשר להישאר אדישים. ביום ראשון היא תהיה שם, מקווה שהפעם לא תצא בדמעות.

מאת אורית הראל   צילומים: שמואל רחמני

ביום ראשון היא תהיה שם. בשחור־לבן, צבעי ההיכר שלה, מאופרת בקפידה, שוצפת־קוצפת כמו תמיד. בסוף, היא מקווה, תצא משם רק צרודה ועייפה – כמו שהיא כבר עכשיו – אבל לא בדמעות כמו בפעם שעברה. בפעם שעברה, לפני שנה, כשהכל צעקו, שולחנות נהפכו והעיתונאים רצו לכתוב שוועידת חרות התפוצצה, לימור לבנת ישבה בצד ובכתה. עכשיו היא פוחרת „בגלל התנועה, לא בגלל התיקשורת". והתנועה – חרות – היא חלק בלתי־נפרד מחייה.

אומרים עליה שהיא האשה הבאה של חרות בכנסת. גם היא, בלהט השיחה, מדברת יותר על מה תעשה „בתור חברת כנסת" מאשר על מה יהיה „אם אכנס לכנסת".

בת 37, שש־עשרה שנים פעילה בחרות. אפשר לקרוא לה „עסקנית פוליטית" והיא לא תיעלב מזה. „רק פרס מפחד להיות עסקן", היא פוסקת.

היא בליגה אחרת מזו של הח"כית הנוכחית של חרות. אותה לא שלפו מאחורי שום צאן. היא באה לפוליטיקה מתוך החלטה ברורה להיות פעילה. „כשהצטרפתי לחיים הפוליטיים הייתי מאוד צעירה. אז הפעילות בחרות היתה חשוכה שבעתיים – המערך היה 25 שנה בשלטון, והיה קשה לחשוב איך בכלל ניתן לערער על כך. זה נראה כמעט בלתי־אפשרי. הגעתי לפעילות לא מתוך זה שחשבתי מההתחלה שאני צריכה להיות בכנסת. הכיוון היה שאני צריכה לתרום, לא לקבל". חרות היתה בחירה טבעית, מהבית. אבא – איש לח"י שהיה ארבע שנים וחצי בגלות באפריקה לאחר שהוסגר לבריטים. אמא – „פלמ"חניקית שגויירה, והיום פעילה כ'תחיה'".

הר געש. שפת הגוף שלה היא חלק בלתי־נפרד משפתה המדוברת, מהמסר שלה. הידיים, העיניים, השפתיים, הכל עובד – מכריח את המאזין להקשיב לה. עד הסוף, אפשר לאהוב אותה, אפשר לשנוא אותה או משהו קצת פחות קיצוני, אבל אי־אפשר להישאר אדיש. „כאשר לימור לבנת מהלכת בקמפוס האוניברסיטה בתל־אביב", נכתב עליה בעיתון ב־1972, „לבושה שמלות מיני בעלות מחשוף, קשה להעלות על הדעת שבחורה צעירה ויפת־תואר זו היא סגנית יו"ר אגודת הסטודנטים".

„מרגיז אותי", היא אומרת, „כשמנסים להתייחס אלי בפרט ואל חרות בכלל בצורה מאוד מסויימת, לשים אותנו במשבצת של בורים, אנאלפבתים ו'אינדיאנים'. לדוגמה, כשאני נפגשת עם אנשים שלא מכירים אותי והם שומעים שאני חרות'ניקית, הם שואלים: את חרות'ניקית? איך זה יכול להיות? הם הרי אינדיאנים, לא משכילים, בורים. אבל אני בסדר, למדתי באוניברסיטה, אני בונה משפטים הגיוניים, משתמשת בעברית טובה, אני אשכנזיה – אז אני חרות'ניקית? משהו לא מתאים להם. ואז השאלה השניה היא תמיד 'איך הגעת לזה?', וזה מרגיז. כל השנים מנסים לטבוע סטריאוטיפ לגבי חרות וכל מה שקשור בתנועה, וזה לא ככה".

(המשך בעמוד הבא)

לימור לבנת: „הגעתי למסקנה שכדי להמשיך במה שאני עושה פוליטית טוב יותר, וכדי שאתרום יותר – כדאי שאהיה בכנסת".

(המשך מהעמוד הקודם)

כשהיא מדברת על פוליטיקה, המסרים שלה, כמו הבגדים שהיא נוהגת ללבוש, כולם בשחור־לבן, עם מעט מאוד אפור באמצע. "אנחנו" ו"הם" זה שני מחנות ברורים ותחומים שהגבול ביניהם ברור ומוצק. והכל עם פאתוס ורגש ואידאלים שמתנפנפים בחופשיות בין דברים מעשיים כמו מחנות ו"שביעיות" וחוברות הסברה. היא תמיד מוכנה לוויכוח, כל זמן שהוויכוח – בעיניה – ישאר ענייני. "לא מרגיז אותי שמישהו חושב אחרת. אם מישהו חושב שצריך להידבר עם אש"ף זה מרגיז אותי עניינית, לא אישית. מרגיז אותי סגנון כתיבה שמבוסס על אי ידיעה ואי דיוק. טפשי להגיד עלי שאני מתבטאת באופן נאורוטי או מגלה בורות. אני מנסה להביע דעות באופן תרבותי – אולי חד ותקיף, אולי אלה דברים קשים – אבל אני בודקת דברים".

אחת החוברות שיצאו מטעם אגף ההסברה של תנועת החרות בנושאי חינוך ותרבות ונקראות "בין השורות", כתבה לימור: "משרד החינוך והתרבות והשר יצחק נבון סייעו בשנתיים וחצי האחרונות כהחלשת הערכים הלאומיים־יהודיים־ישראליים באמצעות: 1. תמיכה ועידוד בגופים המטיפים לזלזול וללעג בערכים ציוניים ויהודיים, לשנאה ולביזוי עצמיים. 2. נסיון להטיית החינוך הממלכתי לכיוון מפלגתי במסווה של 'ערכי תנועת העבודה'... מפלגת העבודה אשמה בשיכתוב ההיסטוריה במשך שנים רבות". וזה רק מתוך דף הפתיחה. היו מי שלא ראו בכתובים האלה שום דבר תרבותי או בדוק.

עכשיו, אגב, היא עובדת על חוברת חמישית בסידרה, הפעם בנושא "פרס" (ראה מסגרת), והיא מבטיחה שהרעש שזו תעורר יהפוך ללחשים עמומים את כל הרעש שעשו החוברות הקודמות.

עוד ב־1981 ביקשו ממנה להתמודד על מקום ברשימה לכנסת, "כי לא היתה אשה ברשימה". היא סירבה. בשואה טריה, היא עדיין חשה עצמה אז לא מוכנה לעניין. גם ב־1984 לא התמודדה. אז סייעה לחברתה רחל קרמרמן שהצטרפה למירוץ כדקה ה־90. קרמרמן נישארה בחוץ. "הכנסת זה לא דבר שנולדתי איתו. חשוב לי הרעיון האידאולוגי שאני פעילה בו. היום הגעתי למסקנה שכדי להמשיך במה שאני עושה פוליטית טוב יותר, וכדי שאתרום יותר – כדאי שאהיה בכנסת".

"חל אצלי איזשהו תהליך של הבשלה אישית. תהליך פנימי, גם משפחתי בעצם. כדי שאני אוכל להיות ח"כית – פעילה, על אמת – אני מוכרחה לקבל הכנה בבית, מבעלי, והחיים בבית מאוד חשובים לי. לא רציתי להגיע לאי־הסכמה ולעימותים על הרקע הזה. למרות שלבעלי יש אותן ההשקפות – הוא בן להורים שהם אנשי אצ"ל – לקח לנו זמן בחיי הנישואין וכמערכת היחסים בינינו, ולי אישית, עד שהגענו למסקנה שזה מה שאני צריכה לעשות. לכן כשאני מודיעה היום שאציג את מועמדותי – יש לי תמיכה מלאה של בעלי, יש לי שיתוף מלא, יש לי עם מי להיות".

"יש בי קצת כעס על בגין"

כשהיא מדברת אפשר בקלות לחייך ולומר שבגין היה גאה בה. "כל השנים חשבתי שהיה על בגין להעמיד לעצמו מישהו שיירש אותו, והוא לא עשה את זה. ואז הוא הלך, בצורה מתמיהה, מעוררת פרשנויות, ומבחינתנו כתנועה הוא הלך והשאיר אותנו בלי הסבר – נניח שהוא אינו מעוניין לתת ואין לי מושג מה הוא, ההסבר – אבל הוא השאיר אותנו בלי הדרכה, כמו ילדים שאבא עזב ולא אמר להם מה לעשות, איך מסתדרים בחיים, מה יאכלו בבוקר".

"חסר לי האיש. נוצרה בעייה, וזה בהחלט מצער אותי. יש בי גם קצת כעס על בגין בגלל הדרך בה השאיר את התנועה. אני לא נכנסת למניעים שלו – מדוע עשה מה שעשה. אני לא יודעת מה הוא עושה עכשיו ואני מוכנה לכבד את רצונו לא לחשוף את הדברים. אבל לדעתי הוא כן היה חייב לחצביע על ביוון ועל דרך, להתערב במה שקורה. ואת זה הוא לא עשה, ועל זה אני קצת כועסת".

באגרות, ככדי לשכנע את הציבור במשהו, משכנעים ראשית כל את האשה שאיתו. כך, בהיפוך התפקידים, כשהגבר שלה היה משוכנע שמקומה בכנסת, היא כבר היתה "טרף קל" לעניין. "אכלנו צהרים בחוץ", היא נזכרת, "ובעלי אמר לי, 'תשמעי, החלטתי שזו תהיה טעות גמורה אם לא תרוצי לכנסת. למרות שזה לא היה קל, החלטתי שזה מה שכדאי. עכשיו בואי נשב ונראה איך עושים את זה'. מרגע שהוא החליט שזה נחוץ – יש לו עיסוקים שלו ועבודה שלו, ואין לו שום בעייה של תיסכול. להפך – רק שמחה. הוא גאה בכל הצלחה שלי ואני מתייעצת איתו יותר מאשר עם כל אחד אחר, מערבת אותו בכל דבר, מי בעדי, מי נגדי, מי הרגיז, מי העליב. אצלנו בפירוש היה תהליך של הבשלה שהיה חשוב לי, כי זה מבטיח למעשה שחיי המשפחה לא רק שלא יפגעו, אלא להפך".

הוא עומד מאחוריה – תרתי משמע: גם תומך, גם נסתר. לא תתפוס אותה מערבבת שמחה בששון. אם פעם נהגה להציג עצמה בשמה מהבית, לבנת, ובשם נישואיה "כדי לא להעליב אותו" – היום היא אינה מוכנה להזדהות בשם נישואיה כדי לשמור על הפרטיות שלו. "אף אחד לא שואל גבר פוליטיקאי אם אשתו מרגישה מקופחת", היא יודעת. "אשה צריכה לקבל תמיכה ולעשות עוד דברים, להיות גם יפה, גם אופה, גם חכמה, גם מוכשרת. מה זה להיות פוליטיקאית? אם היא מצליחה, אומרים שהיא 'גבר'. רגישה – אומרים שהיא היסטרית. פוליטיקאית – אומרים שהיא 'קלפטע'. יש שוביניזם כלפי נשים וזה קשה. אבל אני חושבת, כמו ז'בוטינסקי", היא מוסיפה בחיוך, "שנשים מוכשרות יותר לתפקידים ממלכתיים".

והיא בדרך. אותה לא תתפסו בפוזה שיגרתית של מורה־גננת־מחנכת עם פוילה לחינוך ובריאות. לא ולא. "באתי בגלל הרעיון המדיני. אני לא רואה את עצמי פחות מבינה בעניין מאחרים. חינוך הוא דבר נורא חשוב, אבל זה לא אומר שאני מוכנה להיסתגר בד' אמות של זה. אני לא רואה עצמי פוליטית כאשה. אני רואה עצמי כפוליטיקאית".

פ

מיניסטית? מה פתאום. "אני מאוד אוהבת כשפותחים לפני דלת של מכונית. אני מעירה את בעלי כל בוקר עם קפה למיטה, ונורא אוהבת שהוא מביא לי פרחים לשבת. זה כיף, אז למה שלא אפנק אותו אם אני יכולה? הוא מפנק אותי בדברים אחרים. אני לא פמיניסטית", היא חוזרת ומדגישה, "אבל אני מאוד עומדת על העובדה כי אשה לא צריכה לוותר על אישיותה, על הגשמה עצמית. היא צריכה למצוא את הגבר הנכון או לחנך אותו נכון כדי להגיע לשילוב הטוב". צחוק עליז. לא ברור איפה על הסקאלה הזו היא מציבה את המקרה הפרטי שלה.

במעלה משעול חרות עשתה "חניית ביניים" אחת כה לקחה פסק זמן – נשארה פעילה בתנועה, אבל הורידה פרופיל. "כעסתי קצת על הסכמי קמפ־דיוויד. מזה זה התחיל. אחר־כך התחתנתי והיה לי חשוב שנארגן לעצמנו את החיים. המאבקים הפוליטיים נורא קשים – צריך הרבה כוח בשביל לשרוד ולהצליח. צריך לדעת לספוג כשלונות ואכזבות ומכות ואלף ואחד דברים. זה קשה מאוד, אין יום ואין לילה, כמעט שאין פרטיות. וחשבתי לעצמי, האם אני רוצה באמת את העניין הזה שאין לי כמעט חיים פרטיים, האם אני רוצה להיאבק כל היום – אני אמנם לא הולכת עם קפל"ד במצורה (מצודת זאב), אבל אלה מאבקים. ואמרתי לעצמי 'לא'. וגם אמרתי – אנחנו כבר בשלטון, יסתדרו בלעדי".

"היא מייצגת הדור הבא, אין הרבה גברים כמוה"

שאול בץ, עוזר השר שרון, אינו מוכן להתבטא בנושא לימור לבנת. "אני מעדיף שלא להתבטא על עמיתי למפלגה", הוא אומר. "אני בטוח שהיא יכולה להציג את עצמה בצורה הטובה ביותר". זהו.

רחל קרמרמן, בתו של יעקב מרידור, ש"רצה" בהתמודדות הפנימית ב"חרות" ב־84' ונשארה בחוץ, דווקא מוכנה לדבר על לימור. רק טובות. הן גם חברות טובות. "אני מקווה שזה נכון שהיא תהיה האשה הבאה שלנו בכנסת", היא אומרת, "היא מייצגת את הדור הבא. היא אשה מבחינות נשיות, אבל אין לה דעות נשיות. היה לה אותו סיכוי גם לו לא היתה אשה. היא [illegible] מצויינות מכל בחינה, גם פוליטית. היא אדם עם כושר ביצוע, הערכה, חוש [illegible], הבנה למצבים, הפקת מסקנות [illegible]. אין הרבה גברים כמוה".

"ללימור יש הכשרון לראות דברים במה 'צעדים' קדימה משאחרים לא רואים, וזה למעשה מאפשר לה להבחין באורות אדומים שאחרים אינם מבחינים בהם. אני מקווה שהיא תגיע כמה שיותר גבוה. אם ישאר מקום בין מחנה שמיר לוי ואריק", היא מוסיפה בבדיחות, "אולי נקים גם מחנה לימור". אבל זה רק בבדיחות, היא מדגישה.

מיכה רייסר לא רוצה לדבר. "אני לא רוצה להתראיין בנושא הזה", הוא אומר לי בטון חד. "כי היא חברה שלי ויש לי רק דברים טובים להגיד עליה. יש לי נסיון עם עיתונאים, [illegible], ואני יודע שאין שום סיכוי שדברים טובים שאני אומר יתפרסמו". הוא אפילו לא [illegible].

רחל קרמרמן: "אולי נקים גם 'מחנה לימור'"

הלכה לעבוד במשרד פרסום. "אני אוהבת את סך כל התחומים של פרסום והסברה". עובדה, גם עכשיו היא הכותבת והעורכת של החוברות שמוציא אגף ההסברה של חרות. ב־84' היתה דוברת מטה הבחירות (אז חזר לה החשק לעסוק רק בפוליטיקה). בוועידה האחרונה היתה דוברת מחנה שרון. עוד קודם לכן היתה דוברת של ארידור. עכשיו "גמרתי את תקופת משות השיניים שלי. העיסוק בפוליטיקה יותר מעניין".

העוזרת ליו"ר מזכירות התנועה מודאגת מה יקרה ביום ראשון באולם הקונגרסים של גני התערוכה. היא יודעת שפיצוץ הוועידה הקודמת וכל המוקשים בדרך לכינוס מושב הוועידה הנוכחי, "זו סיבה טובה למי שרוצה לגנח, לומר 'הנה האינדיאנים באים'. אני לא יכולה בשום אופן להגיד שזה צריך היה לקרות, אבל צריך לזכור שבתנועה כל־כך דמוקרטית זה יכול לקרות. אם צריך לבחור בין מצב כמו ב'העבודה', בהיכל התרבות, שמי שחשב שצריך לפרק את ממשלת האחדות לא העז להגיד זאת וכולם הצביעו פה אחד כמו בפוליטביורו, לבין הסכנה כמו אצלנו – אני מעדיפה את הדמוקרטיה כמו אצלנו, שלפעמים היא נהדרת ולפעמים היא הרסנית".

"בעיני המשטר הפנימי ב'עבודה' לפני ואחרי השינויים אינו דמוקרטיה צרופה. בעיני זו הדוגמה למשטר בלתי־דמוקרטי לעומת מפלגה עם משטר דמוקרטי שממש לימדה את כל המפלגות בארץ איך זה עובד. כשבגין נחשב שעל פיו יישק דבר, היו מי שניסו לערער על מנהיגותו. זו תנועה כל־כך דמוקרטית שזה יכול לקרות. אנחנו לוקחים את זה עם הטוב והרע".

"כל ויכוח על תרבות הויכוח בוועידת חרות הוא סטייה מהעיקר – הוויכוח הוא לא מי צועק יותר, ולא צריך להתנצל יותר מדי, גם ב'העבודה' זו לא אידיליה. אני עוד זוכרת מה רבין אמר וכתב על פרס, ומה יקרה עוד מעט, גם היום לא כל־כך שקט שם. הוויכוח העיקרי בין המפלגות הוא רעיוני".

כן, אבל הדרך לרעיונות עוברת במחנות. "לצערי זה עניין אמיתי, לא מנופח, ואני רואה בו בפירוש את מוקד הבעיה עכשיו. יחד עם זה, יש 'קבוצה' גדולה של אנשים שלא רוצים להיות שייכים לכל מחנה, שנמאס להם. אישית – אני לא שייכת לשום מחנה חוץ מהמחנה הלאומי. אני מסרבת להשתייך למחנה כלשהו. אני חושבת שזה אסון לתנועה. אני חושבת שמה שקרה למפד"ל קרה בגלל הסיעות, ולא הייתי רוצה שיקרה לנו מה שקרה להם. אני מודעת לעובדה שזה יתן לי באופן אישי יתרון – שכוחי יגדל אם אצטרף לאחר משני המחנות הגדולים וזה יוכל לקדם אותי לכנסת, אבל אני מסרבת לעשות זאת. אם צריך, אני מוכנה לשלם מחיר אישי ובלבד שאהיה שלמה עם מצפוני". נשמע טוב, אבל כדאי לזכור שזו "חוכמה גדולה" כמו שאומרים הילדים – בין כה וכה אין לה מתחרה של ממש על המקום ברשימה לכנסת, והרשימה הרי צריכה אשה...

ה

יא לא מאשימה את התיקשורת בליבוי מלחמת המחנות בחרות. היא בכלל "לא חושבת שהתיקשורת אשמה בכל מה שקורה במדינה. היא אשמה לפעמים בחוסר אובייקטיוויות ובגלל הכוח האדיר שיש לה היום יש השפעה, ולפעמים דברים מתגלגלים בגלל מה שנאמר. העיתונות נהפכה למעוז של המרכז ושמאלה. הרבה פעמים אין פרופורציות בין התייחסות לתופעות כשקורים דברים אצל שני הצדדים. אם אריק היה אומר לשמיר מה שרבין אמר לפרס – היו לוקחים תגובה מחצי המדינה. ואם היה קורה אצלנו מה שקרה אצלם עם המשמרת הצעירה – היו מזמינים נציגים לערב חדש ולערב ישן. התיקשורת לא ממציאה מה שנאמר. השאלה היא מה עושים עם זה".

לימור גם מאמינה ש"בסופו של דבר, עניין המחנות יצטרך להתפוצץ, להיגמר, ויהיה עידן של שיקולים עניינים. יש דברים שאני מסכימה בהם עם אחד ועם שני, ואני לא רואה צורך להצהיר נאמנות לאדם – זה אבסורד בעיני. יש לי נאמנות לרעיון, לא לאדם. אם חלקתי על בגין", היא מוסיפה, "אני לא רואה שום סיבה לנאמנות טוטאלית לאחר מיורשיו".

ולמרות כל הפיצוצים והפיצולים, כחירות לא מראינות אותה. "הצעירים בהשקפותיהם איתנו", היא פוסקת חד־משמעית. "הציבור שלנו, גם זה שמאוכזב וכועס לפעמים, בסוף חוזר הביתה. מפלגת העבודה, שניסתה לצייר לעצמה ולפרס תדמית של כיתה ממושמעת עם המורה רינה, שהכל שם בסדר ונחמד – כל יום הולך ומתגלה פרצופה האמיתי. בוויכוח הרעיוני, לדעתי, ידנו על העליונה, ואם רק נהיה מספיק חכמים לא לאכול את עצמנו מבפנים – אין למערך שום סיכוי בעשרות השנים הבאות, ואפילו אם יביא את אלי דיין מאשקלון". ככה, חד וחלק.

לימור לבנת: "כשאני נפגשת עם אנשים שלא מכירים אותי ושומעים שאני חרות'ניקית, הם שואלים: את חרות'ניקית? איך זה יכול להיות? הם הרי אינדיאנים, לא משכילים, בורים".

מכל הנאמר אפשר לטעות ולחשוב שחרות בעיניה היא מהות הכל. לימור טוענת שלא. "אני לא חושבת שהמפלגה היא מעל הכל. אם כבר, אז הרעיון – המדינה – היא מעל הכל. המפלגה היא כסף־הכל כלי. הרעיון עליו התחנכתי הוא באמת הכי חשוב בעיני: להיות יהודי בארץ ישראל זו תמצית הכל. גדלתי בבית שבו למדתי את הרעיון ולמדתי את האכפתיות. אבא שלי שהיה בלח"י נפצע, ישב ארבע וחצי שנים במעצר באפריקה, נתן והיה מוכן לתת את החיים כדי להקים מדינה כמו שהבין שצריך לעשות. בעלי נפצע במלחמת יום הכיפורים, בקושי נשאר בחיים ועד היום הוא סובל מהפציעה. אני חיה וחונכתי כהשקפה שאין משהו אחר. עם ישראל ומדינת ישראל הם הדבר הכי חשוב בעיני. זה אולי נשמע נאיבי ומיושן, אבל אני רואה את עצמי כמי שבאה לשרת את המדינה והמפלגה".

"פרס הוא פרס"

פרס מתגלגל אצלה על הלשון בערך בתדירות של "המן" במגילת אסתר, ובערך באותו תפקיד – הרע. "אין לי שנאה לאיש, יש לי ויכוח פוליטי חריף איתו. קשה לי להתייחס בהערכה למי שאומר פעם כך ופעם כך, מי שיודע להעסיק יועצי תיקשורת, מי שפיטר שר שקרא לו 'מעופף' אבל קורא לשמיר 'רוצח השלום' ולא חושב שזה לא בסדר".

"יועצי התדמית הצליחו ליצור שינוי לתקופה מסויימת, אבל הציבור לא 'עוילם גוילם'. הציבור לא אוהב את זה. פרס הוא פרס. לפני שנה אמר שבוועידה בינלאומית ישראל תהיה מונן טרי למסובים, היום הוא אומר שמי שלא רוצה ועידה רוצח את השלום. ובכלל, על מה הוא מדבר? אותו אדם, אותו חוסר אמינות, אותה מפלגה מושחתת, לא ישרה, מתעסקת בעצמה. אין לי שום הערכה לאיש, אני חושבת שזה בדוק אותו פרס שהיה. אני לא שונאת אותו, אני בכלל לא שונאת אנשים. אבל אני מתייחסת אישית לפרס לא במקרה, כי בשנתיים וחצי האחרונות, כשהיה ראש ממשלה, תדמית 'העבודה' לא השתנתה בציבור, אבל התדמית שלו – כן השתנתה. עוזי ברעם אומר שפרס הוא עדיין הנכס האלקטורלי הגדול ביותר של המערך, וכיוון שאני חושבת שזה דבר חסר שחר, שמבוסס רק על יחסי ציבור, ולא על שינוי אמיתי, אני חושבת שחייבים לחשוף את העובדה שפרס הוא פרס. אין בו שום שינוי, זה אותו אדם בלתי אמין שהיה קודם".

"זה מתחיל קצת להיחשף – דברי שולץ בדו"ח טאואר, השעון שהוא החזיר. צריכים לעזור לציבור לקלוט מה קורה פה. לכן אני בהחלט מייחדת חלק מהביקורת שלי לפרס אישית".

הפסקה, תנועה של "ככה אני, מה לעשות" – ידיים לצדדים, מגלגלת קצת עיניים, ומוסיפה, "אין לי שגעון גדלות שאני חייבת להיבחר לכנסת. אני יודעת שבשנים האחרונות יש יותר אנשים שמצפים לתמורה, אבל אני לא רואה הליכה לכנסת כתמורה. אני רואה בזה דרך לתרום. ככה אני מרגישה באמת, ואם זה נשמע לא בסדר – אני לא יודעת מה להגיד".

ובכל זאת, כששואלים אותה על חלומות, בסעיף "חלומות פוליטיים" היא מציינת "להגיע לכנסת". ולאו־דווקא בסוף הדרך. אבל הכי־הכי היתה רוצה "שישפטו אותי על פי מה שאני ולא על פי סטריאוטיפ או מראה או השתייכות לתנועה או לאדם זה או אחר, או התרשמות מוטעית ראשונה, אלא על פי מה שאני יכולה לעשות, על פי הכישורים שלי. שישפטו אותי לגופו של עניין, לא לגופה". ואז היא מחייכת ומלכסנת מבט, והחיוך נמס לצחוק עליז, ואין שום ספק שלא יעזור כלום – ואולי היא גם לא כל כך רוצה – גם מגופה אי אפשר להתעלם. ■

מש אחר־הצהרים, אוגוסט, קיץ ישראלי במר־כז־המסחרי של פרבר תל־אביבי. נשים הרו־סות מכפל־תפקידים מנדנדות עגלות תינוקות מזיעים. מתבוננות בשעון. הזמן לא עובר, וחם, כל־כך חם. מכנסיים קצרים, חולצות טריקו שהילד מנגב בהם את שאריות הארטיק שעל ידיו. לפתע היא עוברת, נכנסת לסופרמרקט לקנות חלב רזה, מים מינרלים וחבילת גרנולה. חצאית שחורה ארוכה, חולצת־משי נופלת בעדינות, חגורת־עור רחבה. מאופרת, אף טיפת זיעה לא ניגרת ממנה. אנחנו משתתקות, מסתכלות בחמלה אחת על השניה. הרי זה קיץ, אוגוסט, ילדים, עבודה. מאיפה היא צנחה? מה זה פה, אירופה?

בסופרמרקט אומרת קארין דונסקי – עברה כבר את הארבעים, האמא של הרוגמניות – לבנה נואל שלא יעז לקחת "דני". הוא הרי יודע שזה לא בריא. אז מה אם הוא ילד? זה משמין, ויש בזה חומרים לא טבעיים. כן, נואל יודע. הוא רק ניסה. רותי אומרת: „מי בכלל רוצה לחיות כמוה? כל היום להתעסק עם איך שאת נראית". אנחנו מהנהנות בהסכמה. מה נגיד?

בינתיים מטילה קארין וטו על עוד כמה מוצרים שנואל ניסה לשים עליהם יד, הוטנו, כמובן, מוטל באנגלית. נואל ואמא שלו מדברים ביניהם רק אנגלית. („אבא של נואל וכל המשפחה שלו מדברים רק אנגלית, אז חשוב שהילד יידע אנגלית. בכלל, חשוב שהוא יידע עוד שפה. כשהוא נכנס לגן היו לו קצת בעיות, אבל הכל הסתדר"). אחר־כך הילד ואמו יצאו, חלפו על פנינו עם מעט המוצרים שקנו, וחולצת־המשי התנופפה קצת ברוח החמה.

דירה משגעת בבית משותף במעוז־אביב. על אחת השידות העתיקות הממלאות את הדירה מונחים קומקום ושתי צנצנות על מגש מכסף. כשמתברר שהאורחת רוצה תה, מוציאים אחר־כבוד את כוסות התה ממזנון אחר. יש אפשרות לבחור בין תה ג'ינסנג, תה סיני ותה תפוחים – הכל על בסיס של צמחים. במטבח ערוך כבר השולחן לארוחת הצהרים למרות שהשעה היא עשר בבוקר. כלים לבנים, יפהפיים, שבהם – מתברר – לא יונחו שניצל וצ'יפס למרות שהארוחה מיועדת לילד בן 11. בשעת ארוחת־הצהרים יעמדו שם על השולחן ארבעה מיני סלטים ומשהו מסויה, וגם מיץ טבעי. הבית מצוחצח, בעלת־הבית מצוחצחת, התה ניבחש בכפית מכסף, ומה נבקש עוד?

הטלפון מרבה לצלצל. „תודה מותק; להתראות מותק; אני אהיה שם, מותק". קארין לבושה „ספורטיבי" – מכנסי ג'ינס הדוקים וחולצת משי

(המשך בעמוד 21)

קארין דונסקי ובנה נואל: „הוא המבקר הכי חריף שלי. אם הוא אומר לי על בגד חדש: 'מאמי, זה לא בשבילך', אני עוצרת רגע, ואומרת: 'אלוהים אדירים, לילד הזה יש טעם. הוא צודק'".

קארין, אשת חברה (עם ראש עיריית ת"א, שלמה להט) משמאל וברגע של התרגעות (למטה): „רציתי להיות חברת־כנסת. הייתי מטפלת בנושאים של חינוך, תרבות. נושאים שאני מבינה בהם"

מותק

(המשך מעמוד 18)

ארוכה. טיכה, איפור קל, שיער אסוף בגומיה. נואל בבית־הספר. סידר יפה את החדר המקסים שלו, שם בתיק־האוכל עוגיות גראנולה, והלך ללמוד. קארין אומרת שהוא ילד מאושר, מרבה לדבר עליו. מגיע טכנאי לבדוק את מזגני־האוויר שזה מקרוב הותקנו בדירה ששופצה. הכל דופק כמו שעון שוויצרי. אשה מאוד מאורגנת, ביצועיסטית.

ועכשיו היא גם כותבת את ספרה השני, שיעסוק בנפש בריאה בגוף רזה. אם לשפוט לפי המקרה שלפנינו – יש משהו במשוואה הזו. כמויות הבטחון העצמי וההערכה העצמית הטמונות בגופה הרזה של קארין דונסקי אינן מתירות מקום לספק: לפוליטיקה היא לא הלכה רק בגלל האינטריגות שיש במפלגות; את הספר היא כותבת כי כל־כך הרבה אנשים אמרו לה שהיא מעבירה את הנושא של תזונה־נכונה הכי טוב מכולם. בכלל, מה שהיא מצליחה לעשות עם נשים מרצאות שלה היא מחנכת (!) דוגמניות בשיטה שאיש לא יכול לעשות טוב ממנה; היא בן־אדם נורא טוב.

קארין דונסקי, למעלה מעשרים שנה דוגמנית, גרושה כבר עשר שנים, מתכוונת לעשות ניתוח־פלסטי בעפעפיים, מרצה לארגוני־נשים, מלמדת בבית־ספר לדוגמנות, נראית נפלא. כמעט עשרים וחמש שנים בארץ ולא דבק בה דבר מאתנו. מקצוענית עד־הסוף במקצוע שלה, מתבלת את דבריה בהרבה מונחים לועזיים, לא תמיד במקום הנכון, מונולוג:

"אני חיה לבד, מפרנסת את עצמי לבד, דואגת לכל דבר בעצמי. הרבה פעמים נשים עושות קריירה, אבל להן קל. יש להן מי שדואג לחומריות, יש להן בעל. כשרוצים גם לעשות קריירה, גם לדאוג לפרנסה, גם לגדל ילד וגם לדאוג לכל הסידורים לבד, זה מאוד קשה, וזה בהחלט מעורר־כבוד כשאשה מצליחה לעשות את זה. הרבה פעמים אני שומעת נשים שאומרות שקשה להן, ואני חושבת: מה קשה לכן כל־כך? הרי יש לכן בעל שדואג לכל הסידורים ורץ לעירייה ומטפל בביטוח של הרכב. אני צריכה את הכל לעשות לבד".

„היום אני לא מתבססת רק על דוגמנות. פעם כל תצוגה היתה מלווה בהתרגשות עצומה. היינו מאוד 'אינוולוור' בכל מה שקורה, היה 'אקסייטמנט'. וכשיש התרגשות זה נוטל יותר אנרגיה וזה גם מורגש על המסלול. היום יש הרבה יותר תצוגות, וזה נהפך לדבר יום־יומי. בשבילי לעשות תצוגות זה כמו שמישהו אוכל ארוחת־בוקר. בתצוגות אני נחה, זה הכיף שלי. אני יודעת כל־כך טוב לעשות את זה, והקהל מחזיר לי אהבה. אני מרגישה שאוהבים אותי, אוהבים איך שאני עושה את הדברים, וזה נורא נעים לי. יש גם הרבה עבודה שאני מסרבת לעשות, כבר לא לוקחת כל דבר. כך, למשל, ביום שישי בערב אני לעולם לא לוקחת עבודה. זה הזמן שבו אני רוצה להיות בבית, עם המשפחה. אני משתדלת לא לדחות יותר מדי בקשות, כי אנשים לוקחים את זה באופן אישי ונורא נפגעים. ואני מאוד לא אוהבת לפגוע. אני חושבת שאני אדם מאוד טוב, והתכונה הזו עוד התחזקה עם השנים, כי היום אני מסתכלת על דברים בצורה יותר אנאליטית. זה מה שעושה הגיל. אם אני פוגעת במישהו, אני מיד מתנצלת, אפילו אם הוא יותר צעיר ממני".

„מי אומר שלהיות אשה זה דבר פשוט? אשה צריכה להיות אשה בכל מצב. וזה לא אומר דווקא ללכת למספרה ולהתאפר. זה מה שאת מקרינה".

„ואני גם מתנכת. מחנכת ילדים? לא, אני מתנכת דור של דוגמניות. סיגלתי לעצמי שיטת לימוד שאני לא חושבת שיש עוד מישהו שיכול לעשות את זה כמוני, בשביל לחנך דוגמניות צריך להיות פסיכולוג טוב, זאת הסיבה שהתחלתי ללמוד פסיכולוגיה. באוניברסיטה? לא, בהתכתבות. אבל חשוב מאוד במקצוע הזה להבין בפסיכולוגיה, כי עוסקים בו עם ילדות מאוד צעירות, בגיל ההתבגרות, וכל נערה כזו היא עולם ומלואו וצריך לדעת לחדור אליה, להגיע עד הנימים שלה. צריך לדעת את המחשבות שלהן ולהבין את זה. אני מלמדת אותן לא רק איך להיות דוגמניות. אני מלמדת אותן איך להיות נשיות. הן לומדות דפוסי התנהגות, הכרת הגוף, תזונה נכונה, איך להתלבש. בשבילי דוגמנית זו אחת שיש לה יחס של כבוד והערכה לגופה. זה לא שאני שופטת אנשים רק לפי המראה, אני יודעת יפה מאוד מה מסתתר מאחורי העטיפה של כל אדם. עם הנסיון הרב שיש לי בחיים – אני יודעת להכיר בני אדם".

„עכשיו אני בשלבים של לפתוח בית־ספר לדוגמנות שיהיה ברמה בינלאומית ועם קשרים בינלאומיים. אני חושבת שאני יכולה להעלות את הקרן של המקצוע הזה. הדוגמנית הישראלית הממוצעת לא חיה כמו הדוגמניות בחו"ל. אין לה את הדיסציפלינה שיש לדוגמניות בחו"ל. לא דורשים ממנה הרבה כמו שדורשים מדוגמנית בחו"ל, היא לא צריכה להתמודד כמו שם – והתחרות היא לא גדולה כמו שם".

„הדוגמנית הישראלית הממוצעת לא רזה כמו הדוגמנית בחו"ל. יש הרבה דוגמניות לא מספיק רזות, כי אין להן משמעת של תזונה נכונה. אז פתאום מגיע הקיץ והן עושות דיאטה. זה לא צריך להיות כך. דוגמנית באמת צריכה להראות כמו קולב, כדי שהבגדים ייפלו עליה יפה. בגד הוא יפה כשהוא נופל. אבל לדוגמנית הישראלית הממוצעת אין דיסציפלינה, וזה קורה כי נורא קל פה להגיע. כל מלכת יופי, כל בחורה שמצטלמת פעם אחת – היא כבר דוגמנית. זה לא קורה בחו"ל. 'כל־בו שלום' עשה לפני כמה זמן תצוגת־אופנה של בגדים מאיטליה והביא דוגמניות איטלקיות. כשהן עלו על המסלול ראיתי את עצמי על המסלול, הרגשתי שהן עוברות כמוני: איזה תרבות, איזה שיק".

„לפני התצוגה הכניסו להן לחדרי ההלבשה קפה ועוגות. אף אחת לא העזה לגעת בזה. הן ביקשו רק מים, ישבו בשקט, התאפרו כמו שצריך והכינו את עצמן. לא ריכלו, לא פיטפטו, לא צעקו. אצלנו, אם לא מביאים לדוגמניות קפה ועוגה לפני תצוגה – הן מתחילות לצעוק. הן מרשות לעצמן לאכול את זה, מרשות לעצמן אפילו לאכול צ'יפס! איפה נשמע דבר כזה? דוגמנית בחו"ל, רק אם היא בחופש תרשה לעצמה מדי פעם לאכול צ'יפס או איזה דבר מטוגן ומשמין אחר. הכל פה קורה מהר מדי וקל מדי. באות הנה בחורות מחו"ל להיות או־פר ואחרי איזה תקופה נעשות דוגמניות וגוזלות את המקום של דוגמניות מקומיות. תארי לעצמך, בחורה שבאה להיות או־פר! לא צריך פה שום תעודה בשביל להיות דוגמנית, לא צריך כלום. אני בארה"ב היום לא יכולה להיות דוגמנית. אני צריכת גרין־קארד, צריכה סוכנות שתייצג אותי. למה רק פה כל אחת יכולה?"

„אני עוסקת הרבה בהרצאות בפני נשים. זה נורא מחמיא לי, שאני בשבילם אינסטנציה כזו. הן קוראות לי הכוהנת שלהן. אני מצליחה להעביר חומר בפני אנשים עם בי.אי ועם אם.אי, ואחרי ההרצאה הם באים אלי ואומרים: איך את מצליחה להעביר חומר בצורה כל־כך מעניינת. את תמיד מחדשת לנו, תמיד יש מה

(המשך בעמוד 28)

פראג '87 שורשים

לראשונה מזה 20 שנה ביקרה בימים אלה בצ'כוסלובקיה קבוצה של 26 ישראלים. עילת הנסיעה היתה טורניר הטניס שנערך שם בין הנבחרת הישראלית והמקומית, אך רוב חברי הקבוצה הצטרפו אליה מתוך רצון לנצל הזדמנות נדירה לבקר שוב בארץ בה נולדו, ובעיקר כדי לנסות לפגוש בני משפחה עימם לא התראו שנים ארוכות וכואבות.

כתב וצילם אבי בטלהיים

אנקה כונטוכה. אחר השם הזה התחקתה אילנה לוי 43 שנים כדי להגיד תודה. 43 שנים הציקה לה המחשבה שאין היא יודעת, בעצם, את שמה של האשה שהצילה את חייה באותו יום כהיד ולא מכשר סכנה בעיירה ביטשה, בצפון־מערב סלובקיה. בחלומותיה שמעה במשך עשרות שנים את ה„פססט..." של אותה אשה, הצליל שהסיט אותה מצעידתה השאננה לעבר מאפיית הכפר. ה„פססט..." הזה חילץ אותה מאושוויץ והעניק לה את חייה במתנה. היא נדרה לעצמה שלא תסיים את חייה קודם שתחזור לכפר הולדתה ותמצא את אותה אשה כדי ללמוד סוף־סוף מה שמה וכדי ללחוץ את ידיה בחום. לפני שבועות אחדים נסגר המעגל.

אילנה לוי היתה אחת מ־26 האנשים שהרכיבו את קבוצת התיירים הישראלים – הראשונה מזה 20 שנים – שיצאה לפני כשבועיים לצ'כוסלובקיה לסיור בן עשרה ימים. עילת היציאה היה טורניר הטניס בין נבחרות ישראל וצ'כוסלובקיה במסגרת "גביע דייויס" שנערך בעיר הארדץ־קראלובה, כמאה ק"מ מזרחית לפראג הבירה. אבל לבד מקומץ עיתונאים שהצטרף לתיירים כדי לסקר את משחקי הטניס, רוב חברי הקבוצה באו למדינה זו לא מתוך אהבה עזה לספורט דווקא, אלא מתוך רצון לנצל הזדמנות נדירה לבקר שוב בארץ בה נולדו, ולנסות לפגוש בני משפחה עימם לא התראו שנים ארוכות, לעתים מאז תום מלחמת העולם השניה.

צ'כוסלובקיה אינה מקיימת קשרים דיפלומטיים עם ישראל, ומאז פלישת הרוסים לתחומה ב־1968 היא נהפכה למדינה מסוגרת, מנוכרת לכל מה שמגיע מן המערב. על־אף שגילויי אנטישמיות חיצוניים כמעט שאינם קיימים בה היום, הרי יהודים וישראלים אינם רצויים, ולמעט מקרים בודדים אין הצ'כים מנפקים.

(המשך בעמוד הבא)

למעלה: חברי הקבוצה בטירה בפראג. בכותסת השמורה בבית הקהילה היהודית מרוכזים נתונים מדויקים על קורות המשפחות בשנות המלחמה והשמד. בצילום הגדול: דוד פלדמן אומר קדיש בבית־הקברות בטרזיינשטט.

חנוך פיק: „נולדתי בעיר קטנה על נהר האלבה. עכשיו נדהמתי לגלות שעום דבר לא נשתנה בה. הכל נשאר כפי שהיה כשעזבתי, בגיל 18. מצאתי הכל, בלי צורך לחפש או לשאול".

טרזיינשטט. חלק מן הצריפים והביתנים משמשים כיום את הצבא.

(המשך מהעמוד הקודם)

ויזות למבקשים לבקר במדינתם. משחקי "גביע דייויס" רופפו באופן חד־פעמי את הנוקשות הצ'כית, והם התירו את בואה של קבוצת התיירים. למרבה ההפתעה עוד הרחיקו לכת, גילו ליברליות מוחלטת והודיעו לאנשי הקבוצה כי הם רשאים לעשות כל שעולה על רוחם, לנסוע לכל מקום ולבקר באופן חופשי בכל אתר במדינה. היותר מפתיע ונדיב זה איפשר לרוב חברי הקבוצה לבצע איחוד משפחות בן שבוע ימים. אחרים מהם עזבו את הקבוצה ויצאו ליעדים שונים בצ'כיה כשהם משתמשים באמצעי תחבורה מקומיים, לרכות טיסה פנימית במטוס "טופולב" צ'כי ישן מפראג לקושיצה שבסלובקיה.

בשנת 1944, לאחר שהחלו להגיע הידיעות על חיסול הדרגתי של יהדות סלובקיה בידי הנאצים, ברחו בני משפחה של אילנה לוי (אז קון) מביתם בביטשה למקום מיסתור ביערות. לאחר שהייה של שבועיים אזל מלאי המזון, וההורים שלחו את אילנה בחזרה לכפר כדי שתחמוק לביתם ותוציא מצרכים ככל שתוכל. זה היה ב־13 בספטמבר 1944. הנערה הגיעה לכפר ולא גילתה בו שום תכונה מיוחדת. היא נכנסה לבית והחליטה לאפות לחם. לאחר שסיימה ללוש את הבצק, הניחה אותו בסלסלה, עטפה אותו במגבת דקה ויצאה לכיוון המאפייה המקומית.

בדרכה חמקה אילנה משני גברים חמושים שסיירו ברחוב והתקדמה בדרך צדדית. לפתע שמעה „פססט..." – ומאחר החלונות הציצה אשה מקומית. „לאן את הולכת?" – שאלה אותה. „למאפייה", השיבה הצעירה. „שלא תעזי להראות את פרצופך", אמרה לה האשה, „היום גומרים את כל היהודים בעיר. ראיתי שגם הלכו לבית שלכם. בואי, היכנסי לביתי והסתתרי במרתף".

אילנה סירבה להיכנס לבית, ואז הציעה לה האשה לחצות את החצר, לרדת לסבך הצפוף שליד נהר הואך ולהסתתר שם עד רדת החשיכה. „ומה יהיה עם הלחם?", היקשתה הנערה. „תני לי, אני אלך ואאפה בשבילך את הלחם", התנדבה האשה, ונטלה את הסלסלה הקטנה.

בחסות החשיכה שבה אילנה אל היערות, אמנם בלי אוכל, אבל עם ראשה על כתפיה.

חודשים אחרים לאחר מכן, בגלל הלשנה של אדם שהצטרף לפרטיזנים שפעלו באותו איזור, הקיפו הגרמנים את חלק היער שבו הסתתרה המשפחה, הובילו את כולם לתחנת הגסטפו הקרובה ומשם למחנה סרד בסלובקיה. אילנה והוריה הועברו כעבור זמן קצר לאושוויץ והיו בין אלה שחוו את הסלקציה שעשה מנגלה בכבודו ובעצמו. מנגלה הצביע על אילנה ואמה כמי שיצטרפו לקבוצת הנשים שתועבר למחנה העבודה בווסטפאלן במערב־גרמניה. את האב והאח הן לא שבו לראות.

ביולי 1945, חודשים לאחר ששוחררו מן המחנה בגרמניה, שבו אילנה ואמה לביתן בביטשה. למחרת היום, התייצבה שם אותה אשה, הסלסלה העטופה במגבת בידיה ובתוכה כמה כיכרות לחם אפויים. היא מסרה את הסלסלה לאילנה ובירכה אותה על שובה בשלום הביתה.

„אז הייתי מבולבלת, ואפילו לא שאלתי אותה לשמה. כל השנים זה הציק לי, וחשבתי שזה לא צודק ולא הוגן שאשה שכל־כך השפיעה על חיי תישאר אלמונית. החלטתי לחפש אותה", סיפרה אילנה. היא נסעה לביטשה, ביקרה בביתה ואחר־כך יצאה לבית האשה. היא מצאה שם את אחותה ואת גיסתה, מהן למדה כי האשה שהצילה את חייה הלכה לעולמה בשנת 1954. שמה היה יאנקה אונטובה.

טום גיירוס נולד בלבנצ'ה, סלובקיה, בשנת 1947. כשהיה בן שנה וחצי עזבה משפחתו את צ'כיה ועקרה לקנדה במגמה לחבור אל שאר בני המשפחה שעזבו עוד לפני פרוץ המלחמה. מאז לא שב לפגוש את קרוביו שנשארו בצ'כוסלובקיה. הוא עלה לישראל בשנת 1976, ומעולם לא חשב ברצינות על ביקור בארץ הולדתו עד שאשתו ראתה בעתון מודעה שבישרה על צאת קבוצת תיירים לצ'כיה. „הרעיון הדליק אותי. כל השנים זכרתי את ביקורו של אבי בצ'כיה בשנת 1967, שנה לפני שהרוסים פלשו. מהביקור ההוא שב אבי עם־רשמים קשים, וחשבתי שאני צריך להיות שם בעצמי ולפגוש את בני המשפחה. לא יכולתי לוותר על הזדמנות כזו".

טום, מרפא שיניים במקצועו, רכש כרטיס טיסה לקושיצה (960 קרונות הלוך ושוב, שהן 116 שקלים) ויצא – לראשונה בחייו – לפגוש את בני משפחתו. „בן־דודי שאני, מנהל המחלקה הפנימית בבית־החולים בספיסקה־נובה־וואס (לא הרחק מלבוצ'ה), בא לאסוף אותי משדה התעופה. משם נסענו ישר לבית־הקברות בן טמונה דודתי. זה היה מרגש ביותר, כי אבא שלי שלח לשם כסף כדי שיבנו מצבה חדשה על קבר אחותו. היא קבורה בבית הקברות היהודי, המהווה חלק נאה ומטופח בתוך בית הקברות הנוצרי".

אחר־כך נסענו לפרשוף, שם התגוררו בעבר סבא וסבתא שלי. צילמתי את הבתים בהם חיה המשפחה. זו עיירה קטנה ומקסימה ביופיה שחלק מבתיה נבנו עוד במאה ה־13. התחנה הבאה היתה לבוצ'ה, שם נולדתי. הם לקחו אותי לבית ההורים, שוחחתי עם אנשים המתגוררים שם כעת וחלק מהם זכרו את אבא. בן־דודי הראה לי את הבית ממנו לקחו הנאצים את סבא וסבתא לאושוויץ בשנת 1942. כל הלילה ישבנו ודיברנו, והם סיפרו לי את הקורות אותם מאז עזבנו את המדינה.

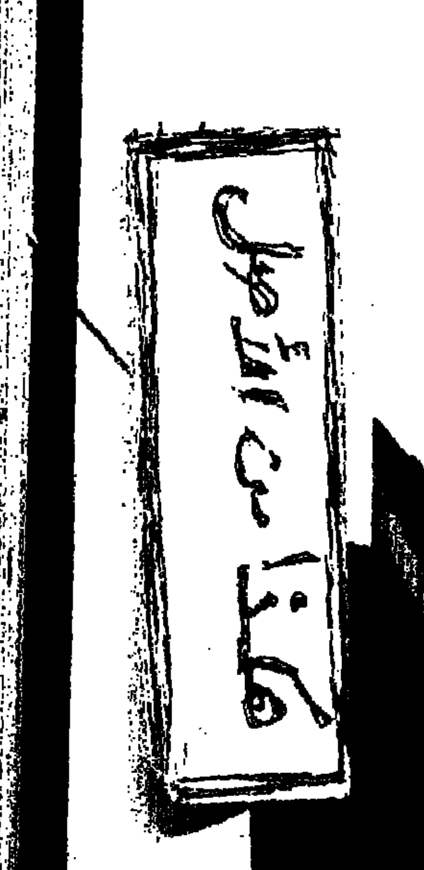
(המשך בעמוד 27)

פגישה בטירת פראג. משמאל, בקסקט, מרדכי חיים בן־צבי (וינט)

„אתם מישראל? באמת?"

„תסלחו לי, אתם מישראל? באמת? אתם ישראלים? מאיפה אתם? מחיפה? אלי" זו היתה הפתעה גמורה. היינו בסיור בטירה של פראג, ובסמוך לנו – קבוצת תיירים מברית־המועצות שהקשיבה להסברי המדריך המקומי. כשחלפנו לידם קלט המדריך כמה מלים בעברית, הפסיק לרגע את דבריו ופנה אלינו. „אני יהודי, שמי מרדכי חיים בן־צבי (וינט), ואני עובד כאן כמדריך קבוצות. יש לי משפחה בחיפה ואני רוצה מאוד לבוא לבקר בישראל. חבל שלא ידעתי שבאים לכאן ישראלים. הייתי מאושר אילו יכולתי להיות המדריך שלכם. [illegible] טוב לראות אתכם. זו הפתעה גדולה". [illegible] בן־צבי הבטיח לבוא לבקרנו [illegible] שפוראות לא נסתיים [illegible]

בית הקברות היהודי בפראג, מהעתיקים ששרדו באירופה

פראג '87 שורשים

(המשך מעמוד 24)

קיבלתי המון תמונות קטנות ודהויות של בני המשפחה שצולמו בשנות ה־30' וה־40'".

למחרת בבוקר שב טום לפראג. בבית־המלון השכור ("פנורמה") בו השתכנה הקבוצה מישראל באה לבקרו בת בן־הדוד, אליצה, כיום פרופסור באוניברסיטה של פראג שלא מכבר שבה משהות של מספר שנים בפקין, שם היתה מרצה־אורחת באוניברסיטה.

דוד פלדמן, בן 63, יליד מונקאץ', הצטרף לקבוצה שיצאה לצ'כוסלובקיה במטרה אחת: לפגוש את אחותו הבכירה לאחר פרידה בת 38 שנה. האחות, בת 73 כיום, היא שאר הבשר היחיד שנותר לו לאחר שההורים ושתי אחיות נוספות לא שבו מאושוויץ. נרגש מן ההזדמנות הבלתי־חוזרת שנקרתה לו חייג פלדמן לאחותו המתגוררת בעיירה הסמוכה לפראג, אך להפתעתו הרבה היא לא ששה לפוגשו בביתה, אינה מסתירה מפניו את חששה פן יבולע לה אם תארח בביתה תייר יהודי־ישראלי.

פלדמן, המום, הציע לה להיפגש במקום אחר והזמינה לבוא למלון בפראג, אך גם לכך האחות לא הסכימה. בסופו־של־דבר הציעה כי הפגישה תיערך בבית ידידים בפראג. פלדמן הסכים להצעה ולמחרת היום פגש את אחותו באותה כתובת. יומיים לאחר מכן נפגשו שוב.

לאחר הפגישות פלדמן לא הרחיב בדיבור. היה ברור שלא היה לו קל, וכי לא היתה זו פגישה רגילה בין אח לאחות. זה היה המקרה היחידי בו נתקל מישהו מהמבקרים הישראליים באותות של פחד מצד הקרובים המתגוררים בצ'כיה, והפחד העיב על הפגישה הנרגשת, הוסיף לה מועקה לא־צפויה. פעמיים במרוצת הסיור, בבית הקברות היהודי בפראג (ליד קבר המהר"ל) ובבית הקברות בטרזיינשטט, אמר פלדמן קדיש וקרא פרקי תהילים.

ל עומת המקרה של פלדמן ואחותו בלט איחוד המשפחות של בני משפחת לייכט מכפר־סבא. לתמר ויעקב יש מספר קרובים בצ'כוסלובקיה, אחת מהן בת־דודה ישישה המתגוררת בברטיסלבה. זו עלתה על רכבת אקספרס לפראג ובאה לבית־המלון להיפגש עם קרוביה מישראל. האשה הנמוכה ולבנת השיער שכרה חדר במלון כדי לא לשוב בלילה לביתה, והפגינה בטחון רב. היא סיפרה שהיא עובדת בהתנדבות במשרדי הקהילה היהודית בברטיסלבה, וכי כיום לא נותרו ברחבי צ'כוסלובקיה יותר מ־800 יהודים, שרק חלקם עדיין מודה עצמו כיהודים.

למחרת בבוקר הגיעה לפראג עוד בת־דודה של משפחת לייכט המתגוררת בברנו, ומאוחר יותר עלו תמר ויעקב על האוטובוס המהיר לברטיסלבה ונסעו עם קרובתם הבת־דודה הישישה לביקור בעיר בה עברה עליהם ילדותם. אין זו הפעם הראשונה שבני הזוג לייכט מבקרים בצ'כוסלובקיה. בשנת 1966, קודם שנסגרו השערים, הם לקחו את בנם בר־המצווה לביקור "שורשים" בברטיסלבה.

חנוך פיק נולד בפודמוקלי, עיר קטנה בחבל הסודטים, על נהר האלבה. שם חי עד גיל 18, ומשם יצא בשנת 1939 בדרכו לישראל. עתה, לראשונה מאז עלה לארץ, בא מקיבוץ שובל להעיף עוד מבט על המקום בו גדל. „נדהמתי לגלות ששום דבר לא נשתנה מאז. הכל נשאר באותו מצב כפי שהיה בעת שעזבתי. כל הבתים נותרו על עמדם, דבר לא נהרס במלחמה וכמעט לא בנו שם בתים חדשים. מצאתי הכל, בלי צורך לחפש או לשאול. הלכתי ברחובות העיר כאילו מעולם לא עזבתי. הגעתי לדירה שבה התגוררה משפחתנו, טיילתי לאורך הנהר כפי שנהגתי לעשות אז ונכנסתי לבית־הספר שבו למדתי. בדיוק באותו רגע יצאו התלמידים להפסקה ורבים נעצו בי עינים תמהות. לא הבינו מיהו הזר שמשוטט להנאתו בשטח בית־הספר. אחר־כך הלכתי לראות את בית־הכנסת המקומי. היום זה מוזיאון. אין עוד יהודים בפודמוקלי. הביקור הזה, בשבילי, היה אירוע מרגש מאין כמוהו אבל לא יכולתי להתאפק מלצחוק. אם מישהו היה מספר לי שהוא בא לבקר את עירו לאחר 50 שנה ורואה בדיוק אותם מראות – לא הייתי מאמין".

אליזבט גולדשלגר בטרזיינשטט, מסע בנתיב המוות

אליזבט גולדשלגר, תושבת רמלה, איבדה את רוב בני משפחתה בשואה. היא הצטרפה לקבוצת היוצאת לצ'כיה כדי להיזכר במראות ילדותה וגם כדי לנסות ולאמת את הפרטים המעטים שכידה לגבי המקום בו נרצחו הוריה. כאשר הגיעה הקבוצה לבישה בבית הקהילה היהודית בפראג, והאורחים מישראל התכבדו בארוחת־צהריים יהודית במסעדה הכשרה (והזולה: ארבע מנות עולות 25 קרונות [illegible]

שקלים), עלתה אליזבט לקומה השניה וביקשה לעיין בכרטסת הקהילה. אלפי כרטיסיות מרוכזות בפראג ובהן פרטים מדוייקים עד כמה שניתן על הקורות את יהודי המדינה בשנות המלחמה והשמד.

בידים רועדות קיבלה לידיה את כרטיסיות סושיצקי (שמה מבית הוריה) ועיינה בהן באיטיות. בזה אחר זה ניגלו לנגד עיניה שמותיהם של בני משפחתה: אמה, אביה ושבעה קרובים אחרים, בני־דודים ודודות. לגבי כל אחד מהם היה פירוט מדוייק באילו מחנות היו ומהו המחנה האחרון שבו שהו קודם שהוצאו להורג. רובם נרצחו באושוויץ ובטרבלינקה, וההורים שהו תקופת־מה בטרזיינשטט. בעינים זולגות הפכה אליזבט והפכה בין הכרטיסים, קוראת שוב ושוב את הפרטים היבשים המתארים את נתיב מותם של יקיריה.

למחרת, במהלך הביקור בטרזיינשטט, הלכה לאיטה בין הצריפים, מתעכבת ליד כל כתובת כמחפשת עקבות או סימנים. במרוצת המלחמה קיבלה דרך "הצלב האדום" גלוייה מאמה. על הגלוייה היתה חותמת העיר טרייזין (הסמוכה למחנה, בה היה הגטו היהודי). היום משמשת העיר ברובה כמחנה צבאי, לרבות רבים מהבניינים ששימשו את הגטו. בגלוייה צויין שם הבניין בו שהתה אמה של אליזבט – דרזדנר־באראק. לבקשתה, הסכימה המדריכה המקומית להוביל את האוטובוס לרחוב בו נמצא הבניין הצהוב. בדרך־כלל הכניסה לאיזור אסורה, אך באופן יוצא מן הכלל התירו זאת. גרירות התיל שהקיפו את הבניין והחיילים, חובשי קסדות מבהיקות שנראו סביבו, שיוו למקום אווירה של פעם. האוטובוס האט את נסיעתו, ואליזבט גולדשלגר, ראשה מכוסה בצעיף, קירבה אל עיניה מצלמת תיירים קטנה והנציחה בה את המבנה הגדול בו הותירה אמה את אותות החיים האחרונים.

פ רנץ פישר, בן 77, נולד בפראג ועזב את צ'כוסלובקיה ב־1939, ביום בו נכנסו אליה הגרמנים. הוריו נרצחו באושוויץ וזה היה ביקורו הראשון בארץ הולדתו אחרי 48 שנים. הוא הלך לבית שבו נולד ושוחח עם האנשים שמתגוררים בו כיום. בבית, בן חמש קומות, היו 15 דירות וב־14 מהן חיו משפחות יהודיות. שני בתים משם עומד עד היום בית־הכנסת "הנשמה", ובסמוך לו ביתו של הרמן קפקא, אביו של פרנץ, שהיה בעל חנות טכסטיל גדולה במרכז העיר.

פישר היה שחקן נבחרת צ'כוסלובקיה בכדורמים, וכן שחיין מקצועי בקבוצת "הגיבור פראג" שהיתה אלופת צ'כיה בשנות ה־30. „בשנת 1935 היינו ב'מכביה' בפלשתינה – וניצחנו. שנה לאחר מכן התקיימה האולימפיאדה בברלין. רצו שגם אני ועוד שני יהודים שנמנו על נבחרת הכדורמים נשתתף באולימפיאדה, וכבר קיבלנו את תגי ההשתתפות. אנחנו התנגדנו לכך, וגם חברי הפרלמנט היהודים בצ'כיה אסרו עלינו את הנסיעה לברלין כדי לא לתת כבוד להיטלר, כשידוע ניצב שם, בתא הכבוד. ראשי הנבחרת לא השלימו עם ההחרמה והודיעו כי ישעו אותנו מכל פעילות לתקופה של מספר חודשים. אבל בלחצם של תומאס מסריק ואדוארד בנש נזנח הרעיון, ולבסוף לא נקטו נגדנו בצעדים כלשהם".

למיקי נעמן, מורה לחינוך גופני מהרצליה, יש שתי דורות בפראג. רוב בני המשפחה ניספו בשואה, והיא כבר ביקרה בצ'כיה ב־1956 וב־1965. מאז הגישה אין־ספור בקשות לקבל ויזה, דרך שגרירויות שונות, אולם הצ'כים התעלמו מפניותיה. מה שגירה אותה יותר מכל להצטרף לקבוצה שיצאה עתה לצ'כוסלובקיה היתה העובדה שבנה, בן 14, הכין לבית־ספרו עבודה על שורשי המשפחה והציג לה שאלות רבות שלא היו לה עליהן תשובות. בבואה לפראג קידמו הדודות את פניה בשמחה רבה ואחת מהן אמרה לה: „בלחמת, נלחמת ובסוף הצלחת". מיקי בילתה הרבה עם קרוביה ושמעה בהתרגשות רבה סיפורים על אמה. „שלראשונה התברר לי שהיתה מספרית לא קטנה. הפרידה מן המשפחה היתה קשה ומרגשת, היא אומרת, כי כולנו ידענו שזו כנראה הפגישה האחרונה".

אבי בעלהיים

מותק

(המשך מעמוד 21)

לשמוע אצלך. ואיך שאת מעבירה את זה. כי אני לא טיפוס שיושב על זרי הדפנה. אני מאוד שאפתנית, וחושבת שבן־אדם צריך כל הזמן ללמוד ולהתפתח. אני מתעסקת בהרצאות האלה בפיזיונומיה של הפנים. מה זה? זה איך מתאפרים בהתאם למבנה הפנים. אנשים ממש בשוק כשהם רואים איך אני משנה נשים. אני אפילו מרצה על ניתוחים פלסטיים. מה פתאום? יש ספרות בנושא, ואני קוראת".

„למה אני צריכה ניתוח פלסטי בעפעפיים? אם תסתכלי על זה בצורה אנאליטית, תראי שהיום המחקרים אומרים שצריך לעשות את הניתוח לפני שהעור הגיע לחורבן. חשוב לי מאוד להראות יפה. החוש האסטטי שלי מאוד מפותח ואני דורשת מעצמי הרבה יותר ממה שאני דורשת מאחרים. אני רוצה להמשיך לדגמן, ואני חייבת להראות טוב. חשבתי כבר כמה פעמים לעזוב את הדוגמנות, אבל אנשים אומרים לי שאסור לי לעזוב. ממש פונים אלי ואומרים לי שאני צריכה להמשיך. וגם ממשיכים להזמין אותי כל הזמן, הן לתצוגות והן לצילומים".

„כן, יש ימים שאני נראית פחות טוב, עייפה יותר. אבל אני אדם שיש לו כושר הישרדות. בימים כאלה אני מתעלה על עצמי, אומרת לעצמי: איי הב טו דו איט, וזה גם מה שאני מקרינה החוצה. אני אדם של סורווייבל, יודעת להתגבר גם על ימים לא טובים".

„כשנואל היה בן שנה וחצי התגרשתי מבעלי. יכולתי לחכות עד שהוא יהיה בן חמש, אבל העדפתי לעשות את זה דווקא כשהוא היה כזה קטן. נואל הוא ילד מאושר, יש לו אבא נהדר, סבא וסבתא שמאוד אוהבים אותו. בשביל להגיע למערכת־יחסים כמו זו שיש לי עם הבעל, צריך הרבה לוותר. בעיקר על חומריות. אני לא יכולה להבין אנשים שמתגרשים וממרידים את הילד נגד ההורה השני. בכלל אני לא יכולה להבין שנאה. נואל הוא ילד מאוד כשרוני, תוכמולוג, ואנחנו מסתדרים נהדר. נכון שיש ימים שהוא זורק את התיק באמצע החדר, אבל הוא תמיד גם מסדר בסוף. הוא יודע כמה חשוב לי שהבית יהיה מסודר".

„כן, לפעמים אני מצטערת שאין לי עוד ילד, בעיקר הייתי רוצה בת. כשנואל נולד, היה לי משבר של כמה חודשים לעכל את העובדה שלא נולדה לי בת. היום אני חייבת לציין שאני מאושרת שיש לי בן, כי הגעתי למסקנה שהוא חבר. בנות בגיל מסוים מתחילות להיות קצת קנאיות לאם. הוא המבקר הכי חריף שלי. כשאני קונה בגד חדש, אני מורידה אותו דבר ראשון עליו – ואם הוא אומר לי: 'מאמי, זה לא בשבילך', אני עוצרת רגע, ואומרת: 'אלוהים אדירים, לילד הזה יש טעם. הוא צודק'. בנות היו מדברות יותר על דברים חיצוניים, כמו אופנה. הוא מדבר אתי על גיאוגרפיה, מחשבים. זה כיף אמיתי".

„לפעמים אנחנו הולכים יחד לבלות. הנה, בפורים, במקום לקחת אותו לעדלידע – הזמנתי אותו לאוכל יפני. הוא רק שמע שצריך ללכת ברגל מהאוטו עד לעדלידע, ושצריך להידחף עם כל ההמון, ומיד ויתר. הילד שלי הוא לא ילד־מפתח. הוא מקבל צהרים כל יום, ולא צריך לרדת למטה לאכול משהו בפיתה. אני נורא שמה דגש על לימודים, כי אני יודעת שנואל יילך ללימודים אקדמאיים. הוא כזה תוכמולוג. הוא מקבל באופן פרטי שיעורים באנגלית וצרפתית. זה חשוב מאוד שהוא יידע שפות".

> „אני מחפשת גבר תרבותי, שרמנטי, רומנטי, בעל אופקים רחבים וגם שתהיה לו סבלנות. אחרי צריך לחזר הרבה. לגבר הישראלי אין סבלנות. הוא תכל'ס".

„איך אני מצליחה להיראות ככה? לא, זה בכלל לא הרבה עבודה. זה רק נראה מי יודע מה. דבר ראשון שאני עושה כשאני קמה בבוקר, זה אמבטיה, אפילו אם אני יוצאת בחמש בבוקר מהבית. אין אצלי לא לעשות אמבטיה בבוקר. וגם נורא חשוב לאסוף את השיער. אני לא אוהבת שיער על־יד הפנים. אחרי האמבטיה אני מנקה את הפנים ושמה קרם לחות. זה הכל. להיראות טוב זה גם פונקציה של מה שאת דורשת מעצמך. מי אומר שלהיות אשה זה דבר פשוט? אשה צריכה להיות אשה בכל מצב. וזה לא אומר דווקא ללכת לספרה ולהתאפר. זה מה שאת מקרינה. ומה שאת מקרינה זה מה שאת מרגישה. בשבילי אשה שמקרינה אושר – היא אשה שנראית טוב. אני חושבת שכל בן־אדם ישן במיטה שהוא מציע לעצמו, וכמו שהוא מציע אותה – ככה היא תהיה. אני ויתרתי על הרבה חומריות רק בשביל להמשיך ולחיות את החיים הנורמטיביים שלי ולהיות מאושרת. בכלל, בחיים צריך לוותר".

„למה לא נישאתי מחדש? הציפיות שלי היום מגברים הן מאוד גבוהות. הוא צריך קודם כל להיות אינטלקטואל. אני גם לא אוהבת גברים צעירים למרות שיש לי הרבה מחזרים צעירים שמעריצים אותי, וזה מאוד נעים. אבל לא בשביל נישואים. אני גם לא אתחתן עם גבר עני, כי אני לא רוצה לקחת על עצמי עוד מעמסה. אז גבר שהוא גם אינטלקטואל, וגם יש לו קריירה משלו, ומרוויח היטב, וחשוב לי מאוד שהוא גם ייראה טוב – אלה בדרך־כלל תפושים".

> קארין, מקצוענית: „לדוגמנית הישראלית הממוצעת אין דיסציפלינה. כל מלכת יופי, כל בחורה שמצטלמת פעם אחת – היא כבר דוגמנית. בחו"ל זה לא קורה".

„יש לי בעייה עם הגברים הישראלים, ולכן מרבית הגברים שלי היו זרים. אני מחפשת גבר תרבותי, שרמנטי, רומנטי, בעל אופקים מאוד רחבים, וגם שתהיה לו סבלנות. אחרי צריך לחזר הרבה. אצלי זה ממש תנאי, העניין הזה. לגבר הישראלי המקומי אין סבלנות. הוא תכל'ס. אני לא כל־כך מחפשת גבר לנישואים אלא חבר. אני לא יודעת אם אני אתחתן עוד פעם. הגורל מאוד הפכפך. דבר אחד אני יודעת: אשה גרושה עם ילדים, שמכניסה כל שלושה חודשים גבר אחר אליה הביתה, היא אשה בלי כבוד עצמי. זה לא לגיטימי בעיני להביא הביתה כל פעם צעצוע חדש, ולאמלל את הילדים".

„גבר נשוי זה לא בשבילי. עברתי פעם את העניין הזה, ויותר לעולם לא. כי בסופו של תהליך את חיה בשקר. אלה יחסים מאוד עצובים. הגבר בא אליך בגניבה, את נשארת לבד בסופי־שבוע. אני לא מוכנה להיות הקורבן של הבעיות שיש לגבר שבוגד. שרק יבואו אלי לאכול ולשתות, ועוד יגידו לי מה לעשות. אני רוצה שיוציאו אותי לבלות, שיילכו איתי לאירועים. אז אני מעריפה ידידים. ככה אני יכולה לבחור לי גברים שנראים טוב, שמכובד לצאת אתם, ואין לי כלפיהם התחייבויות. אולי ישנן נשים שאין להן מה להציע, ולכן גבר נשוי זה מה שמגיע להן. לי יש מה להציע. ואני גם לא צריכה גבר שיחזיק אותי, אני יכולה לקנות לי לבד שמלות ולנסוע בכוחות עצמי לחו"ל. בשביל זה אני לא צריכה גבר. בעיני זו נחיתות".

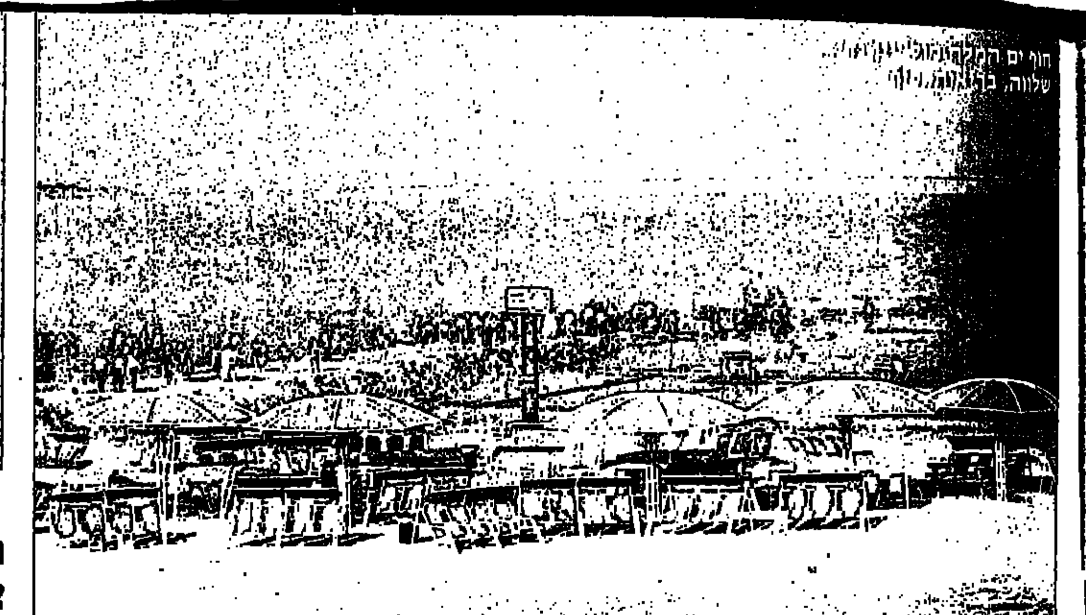
„יש לי הרבה מאוד ידידים ומעט מאוד חברים. יש לי כרגע חברה טובה, שאני מרגישה אליה קירבה רבה – אנאבל טמיר. עד עכשיו הייתי עם כל החברות שלי על תקן של לתת. לא קיבלתי תמורה. עם אנאבל זה אחרת. קודם כל היא בחורה מאוד משכילה, באה מבית מאוד תרבותי, ובשבילי זה מאוד חשוב. היא בחורה אנאליטית, אינטלקטואלית. היא מאוד אמריקנית ומאוד אירופית בהתנהגותה. עוד חברות דוגמניות? לא, אין לי. בכלל, בין דוגמניות אין חברות. הכל עניין של אינטרסים".

„מאוד כואב לי מה שקורה כאן במדינה. אין כבר אידאלים, אין תרבות, אין חינוך, אין סגנון־חיים. כן, זה נכון שרציתי ללכת לפוליטיקה, אבל הגעתי למסקנה שהכל זה עניין של אינטריגות, ועד שאני אגיע למשהו – כבר אהיה בת שמונים. מה רציתי לעשות בפוליטיקה? להיות חברת־כנסת. קודם כל בשביל להגביר את הייצוג של נשים בכנסת. הייתי מטפלת הרבה בנושאים של חינוך, תרבות, נושאים שאני מבינה בהם ויכולה לתרום, אבל ויתרתי, כי ידעתי שזה לא יילך".

הטלפון מצלצל. בין „מותק" ל„מותק" מתברר שהיא צריכה לרוץ לירושלים, וצריך עוד לתת צהרים לנואל, ולחזור מהר כי בערב יש חתונה. קארין מכבה את האורות הקטנים שדלקו בבית, אוספת את כוסות החרסינה העדינות שהתה הוגש בהן ומפזרת את המסיבה. ליד הדלת היא ממשיכה לתאר את כאבה על אובדן האידאלים במדינה ומזנקת לבחור בגדים ליציאה.

יעל פז־מלמד

16. עין גדי, עין גדי

מאת נילי פרידלנדר
צילמה: שי גינות
בשיתוף רשות שמורות הטבע

אתם חושבים שבפורים היה מלא וצפוף רק ברחוב דיזנגוף בתל־אביב? יש ימים שאתה הולך בנחל ערוגות, במרחק 180 ק"מ מת"א, ונדמה לך שהגעת לע־דלאידע.

יש כאלה שלא הולכים לטייל בנחל ערוגות בלי כלב, טייפ־קסטות ומנגל. מדליקים מדורות בלילה ומבריחים את החיות. היעלים יורדים לשתות מים מהנחל, ומפריעים להם. נמר יושב בתצ־

חגוץ הכי יפה במקום הכי נמוך

פית מאחורי שיח כדי לצוד יעל או שפן, והמטיילים מבריחים אותו. אז אין לו ברירה אלא להיכנס לקיבוץ עין גדי מעל הנחל, ולטרוף חתולים. בקיצור, מהומה שלמה שרק מעידה עד כמה חביב נחל ערוגות על המטיילים שיכלו עד עכשיו להכנס אליו חופשי. אחרי שכמה ערכי טבע מוגנים בשמורה מיוח־דת זאת נפגעו קשות, החליטו ברשות שמורות הטבע לסגור את הנחל בשער כניסה כמו לשמורת עין גדי, ולהציב שלושה פקחים שיהיו בו מהבוקר עד שעת הסגירה ב־16.30, כדי להדריך את המטיילים ולשמור על מנוחת החיות. כר־טיס הכניסה לשמורת עין גדי מתאים גם לכניסה לנחל ערוגות.

לפעמים אנחנו שוכחים ששמורת עין גדי – מנחל דוד בצפונה ונחל ערו־גות בדרומה – היא שמורת טבע ייחו־דית במקום הנמוך ביותר בעולם. מאז שויתרנו על חצי האי סיני, זו אחת הש־מורות המטויילות ביותר בארץ.

עכשיו, עד לחג הפסח, זה הזמן לטי־יל כאן. בכל בוקר יוצאים אוטובוסים מתל־אביב ומירושלים לעין גדי (פרטים במודיעין של "אגד"), ואפשר לבלות פה יום נהדר עם עם טבילה במרחצאות הגפרית החמים של קיבוץ עין גדי, וגם לצוף על ים המלח.

אם יהיה לכם מזל ותמצאו מקום פנוי בבית ההארחה או בחניון של קי־בוץ עין גדי, תוכלו לבלות פה יומיים נהדרים של שלווה ורוגע. גב תפוס? מתח נפשי? פרקים כואבים? פה נחים ונ־רגעים. באים מהחורף והקור ופתאום הגב מתיישר, הרגליים קלות והריאות מתמלאות אוויר. מה קורה פה? יש לכך תשובה מדעית: באוויר יש ברום המגיע מכיוון ים המלח, ויש לו השפעה מרגי־עה על מערכת העצבים. הקרינה האו־לטרה־סגולית של השמש מסוננת ומו־פחתת באופן טבעי. כוויות ומכות שמש לא מקבלים כאן. בחורף, באביב ובסתיו יש ימים יפהפיים עם שמש רכה. ודי בי־ום אחד או יומיים כדי לחזור מכאן עם פנים חלקים ומבע רך ונוף שפתאום חזק ובריא והמון אנרגיה.

זהו הקסם הייחודי של איזור עין גדי. אוטובוס "אגד" היוצא מהתחנה המרכזית בתל־אביב בשעה 8.00 בבוקר יוריד אתכם בעשר ורבע ליד נחל ערו־גות, ובעשר וחצי ליד מרחצאות עין גדי. האוטובוס האחרון לתל־אביב ביום חול יוצא מהמרחצאות בשעה שתיים בצהריים, ובנתיים אפשר להספיק שתי טבילות בבריכות ושהייה על חוף ים המלח. יש במרחצאות גם מזנון חלבי מצויין, כך שהכל מסודר. בעלי רכבים פרטיים יוכלו להגיע הנה גם בשבת ול־הספיק גם הליכה קצרה בנחל ערוגות המכניס את המטייל מיד לנוף נווה המדבר שזורמים בו מים מתוקים מה־מעיינות. ההליכה לאורכם בין עצי סל־ונדורה־פרסית, אשלים וציפורי שיר שחורות־זנב וטריסטרמיות היא מהחו־ויות היפות שכאן.

זהו טיול נעים, לא מסע מדברי קשה. יורדים מכביש מעלה אדומים לחוף ים המלח. מי שבא בכביש המהיר מתל־אביב פונה בכניסה לירושלים ברמ־זור שמאלה ומיד ימינה לכיוון הגבעה הצרפתית. חוצים את ירושלים מצפון ומגיעים לכביש ירושלים־רמאללה, ברמזור השלישי פנייה ימינה לכיוון מע־לה אדומים, בכביש הקיצור לכביש ירושלים־יריחו. נוסעים ישר עד לצומת אלמוג. פונים לכיוון ים המלח. חולפים על פני קומראן, קליה ועין־פשחה (או עינות צוקים). ממשיכים לנסוע לכיוון עין גדי. עד מהרה מתפצל הכביש ימינה לפתח נחל דוד. לשאול בפתח השמורה אם כבר צריך לרכוש כרטיס כניסה לנ־חל ערוגות, אליו מוליך הכביש השני שמתפצל מהכביש הראשי.

● אל נחל ערוגות:

לחנות בפתח הנחל ולעשות טיול קצר בשביל, לאורך הנחל, בין הבריכות והמפלים הקטנים. לקחת מי שתיה. לח־פש יעלים על הצוקים ואולי גם שפני סלע. עם סגירת הגליון עדיין אין לנו התאריך המדוייק שממנו ואילך ההכני־סה לנחל תהיה בתשלום. כשזה יהיה, יהיו בשמורה פקחים שידריכו אתכם. בינתיים אפשר לעשות טיול קצר כדי ליהנות מהמקום, לחזור לרכבים ולהמ־שיך בכביש הראשי דרומה (לכיוון סדום). שני ק"מ אחרי הקיבוץ רואים על חוף ים המלח נווה מדבר מלאכותי ויפה מבחוץ ומבפנים. אלה המרחצאות החדשים יחסית, בני שנה, שהקים קי־בוץ עין גדי כדי לנצל בטוב טעם את היתרונות הבריאותיים של המקום. גם שירות האוטובסים הסדיר בחוף ים המ־לח יביא אתכם תוך עשר דקות אל המרחצאות והחוף.

● אל מרחצאות עין גדי:

בתוך הבניין היפה יש בריכות שבהן טובלים לא יותר מעשר דקות רצופות במי מעיינות־גפרית חמימים, 38 מע־לות, ואחריכן מתקלחים מיד. משאי־רים את החפצים בתא ששכרתם ויור־דים לחוף הצמוד, ובו שמשיות וכסאות־נוח צבעוניים. צפים על ים המ־לח, אחרי־כן מתקלחים שוב. אפשר להי־תמרח בבוץ שחור ואפשר גם לחזור אל בריכות מי הגפרית.

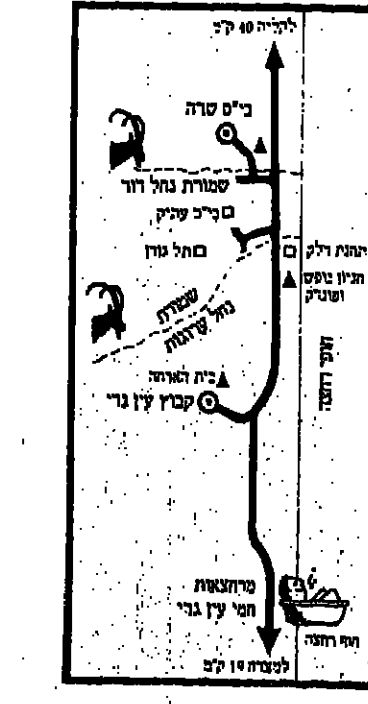
כל העובדים במקום הם קיבוצניקים מעין גדי. הקצב נינוח והמקום מסודר, נקי ויפה.

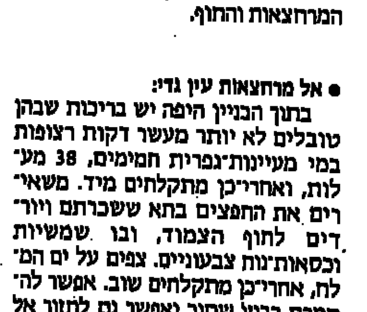
מפה חוזרים הביתה כמו חדשים, ומתכננים את הפעם הבאה. ולחשוב שבמרחק של שעות אחדות נסיעה מכ־אן אפשר להיות בשלג, על החרמון!

מדריך מפורט מאוד לשמורת עין גדי תוכלו למצוא בדף טיול מס' 1 מהשנה שעברה.

נחל ערוגות: לא להפריע לחיות

חבורה שכזאת

קיבוץ פלמחים כמקום הולדת הוא גם ערש המיתוס הפלמחאי, ככל שהדבר נוגע לתינוקת שנולדה שם. אבל הסיפור אינו רק שלה. הדור שנולד אחרי 48' והתחנך על ברכי "חבורה שכזאת", סרט שצולם בפלמחים, התקשה למצוא מהפכה לעצמו. שיבה אל מחוז הילדות כוללת מיפגש עם המייסדים, בני 59, חלקם מבוכחים משהו. המיפגש בין הדור שהקים מדינה לדור שספג צ'יזבאטים עם חלב־אם, ממים לרגע את החומה הבין־דורית.

מאת חלמה אדמון   צילומים: שמואל רחמני

במולג של ראשון פונים ימינה. הדרך הצרה הזאת, לא מהוקצעת, לפותה בין פרדסים. פיתולים קטנים שלה, קימורים לא צפויים, השתפלויות חדות. שלושים שנה לא נסעתי כאן, אם אשכח – ואכן אני שוכחת – אותה נסיעה לילית במשאית אל אתר הסדרות הצה"לי. המלחמה של קיבוץ פלמחים בצה"ל הנוגס משטחיו, החלה עם עליית הקיבוץ על הקרקע, 12 קילומטרים דרומית לתל־אביב, מעל שפך נחל שורק. הפלמ"חניקים שהשאירו מאחור את החרב שבסמל כדי לאסוף אלומות, ממשיכים להפסיד לצבא גם בקרב על שטחי המחיה.

המראות בחלון המכונית היום משתבצים כפאזל הפנימי. כל תמונה שבה למקומה. הנה גן שורק, מושב. הנה הבית הערבי בפרדס, גבעת גן־הירק, המסגד. הגשר על הרובין וממול פורצת בסערה משאית זימזיף. כאן, מימין, היתה מגרסת החצץ. ציוני דרך הילדות, צלולים ודייקניים, מביאים את המכונית באחת לתוך חצר המשק. עצירה קלילה, סתמית, שאינה מייחסת חשיבות למעמדים טקסיים. מה כבר צריך? לכבות מנוע, לחפש את תיתי, שתפתח את צרוור הראשונים. תיתי מן המייסדים. הארכיונאית. חיילת התיעוד של המשק.

גוש מלוכד

ואת חושבת שאנחנו לא שואלים את עצמנו לפעמים, אומר לייזר, וואללה, אם כל החבר'ה היו פה עכשיו, מה היינו עושים?

הם היו 120. ילידי 1928 משלוש הערים הגדולות. רובם ילידי הארץ, אשכנזים, חניכי [illegible] "הצופים". מגרעין "הצופים ד'" שהוכשר בבית־[illegible] ובעין־גב להקים ישוב מיד לאחר מלחמת [illegible], נותרו היום בקיבוץ פלמחים שלושה־עשר. [illegible] זהבי, תיתי ויענקלה עובר, דיתה ודני נוי, [illegible] רוזינר, יאיר ורבקלה רובינה, לייזר לוי[illegible] מינצברג, רוסקי (בנימין) עשת, רינה גרטל, [illegible]

שבעה־עשר נהרגו במלחמת השחרור. [illegible] התפזרו לענייניהם הפרטיים כבר לפני סמינר [illegible] בגבעת ברנר, מיד לאחר השחרור מהצבא. [illegible] העלייה לקרקע, 11 באפריל 1949, עמדו על [illegible] החול מאחורי הרצפלד ויגאל אלון 85 [illegible] בחולצות לבנות ומכנסי חאקי. לייזר פרש [illegible] תיאטרלית את מגילת היסוד וקרא: "...עומדים [illegible] היום, גוש מלוכד ומגובש ברצון עז וכנה להגשים מטרתנו הנעלה. למודי קרבות כאן כולנו, [illegible] ומלחמה, היא מלחמת ישראל לשחרור ארצו... [illegible] נא רוח הפלמ"ח להנחותנו ולאמצנו [illegible] החרשה...". אחרי הטקס שתלו אקליפטוסים. לייזר [illegible] על משאית הרוקיי והושיט את השתילים [illegible] מינצברג. על הפנים היתה זריחה נערית תמימה. [illegible] היו גאים בעובדה שיגאל בא לברך אותם, [illegible] הדרגות. אלון היה אז אלוף פיקוד הדרום, [illegible] שלא היה לו זמן להשתתף בכל טכסי העליה [illegible] של קיבוצי הפלמ"ח אחרי מלחמת השחרור [illegible] בפלמ"ח־צובה, כיפתח, נתיב הל"ה או מלכיה. [illegible] יחס מיוחד אלינו, אומרת תיתי. לימים, בהיותו [illegible] העבודה, לקח אליו אלון את חנוך לכיכוב [illegible] חנוך היה מנכ"ל משרד העבודה, ולייזר בטוח [illegible] מגיע לעמדה בכירה הרבה יותר, אלמלא [illegible] כהתפוצצות מטוס "סוויסאייר" מעל שוויץ ב־70.

הם היו גרעין טעון כוחות רוח ואינטלקט. כותבי סיפורים ומסכתות ושירים. הסופרת שנתנה מימד מציאותי לאגדת הארם הפלמחאי, נתיבה בן־יהודה, עזבה את ההכשרה עם הקמת הקיבוץ. חוג סגור, קשה, שאינו מוכן לקלוט זרים, אומרת שרה גורלניק, שעזבה אחרי שמונה שנים. ניתה פלג, שעזבה בתום השנה הראשונה, אומרת שרובם היו חשובים כאלה, אינטלקטואלים. סנובים, אפילו. כמעט לא היה שם עמך. ניתה, כמו שרה, הצטרפה לגרעין בשלב מאוחר בהכשרה. פעם שמעה מישהי אומרת למישהי אחרת: אם ניתה היתה קוראת קצת מהספרים החשובים שלנו, היא היתה יותר אחת מאיתנו. שורה ארוכה של פרופסורים ואנשי מקצוע בעמדות בכירות בתחומיהם צמחה מתוך הגרעין הזה. צפרה (אז מרגולין) במכון ויצמן, שמואל זיידמן בטכניון, דב בר, ברלה, בטכניון, יוסי ברנדס מנהל בי"ח רמב"ם, גבי כהן באוניברסיטת ת"א, רוחלה שטאל באוניברסיטת ירושלים. ואחר שלא נח להם להעלות את שמו, אליהו זעירא, עשה קריירה צבאית.

תחילה התרגשו מחג לחג. יומיים אחרי שעלו לגבעה ערכו סדר פסח מהפכני. הם ישבו מסביב לשולחנות מרובעים. על כיסאות. שמונה איש לשולחן. מיגור ואפיקים באו ותיקים לחזות בניפוץ הנועז של מוסכמת השולחנות המוארכים וספסלי הישיבה האינסופיים. ולא רק זאת. הם אכלו מצלתות חרסינה לבנות, הארוחה הזגיגית בושלה בבית האפנדי הנטוש בפרדס. בעשר וחצי בלילה, כשהגיעו הסירים והוכילים, העירו את הבחורים העייפים ושרו ורקדו, כן, עד אור הבוקר. מעולם לא ידעו שמחה מרוממת, משכיחת, כבאותו לילה. אחר־כך היו אחד במאי, ויום העצמאות, וכנס הפלמ"ח. כמה חברים אמרו: ריח צריך גם לעבוד, אבל צביקה זהבי קם באסיפה וטען שחברים, אל תשכחו על מה ולמה אנחנו יושבים כאן. חייבים ללבוש חולצות לבנות ולנסוע למצעד בתל־אביב. והם נסעו.

חיפשנו רוממות, אומר יענקלה, יעקב עובר, חבר קיבוץ פלמחים ופרופסור חבר בחוג להסטוריה כללית באוניברסיטת תל־אביב. הוא שניסח את ההגדה לבית פלמחים: „שומה עלינו להגיד/ בליל זה, ליל הפסח, את הגדת מישקנו./ זו הגדת המעש האפור החילוני". רק בהיותו בן ארבעים התחיל ללמוד באופן מסודר. עד אז היה פרדסן. היינו מוכנים, הוא אומר, להיות איכרים שמתנזרים מספר וחיי תרבות, כדי לקחת חלק במימוש אידאל. לא ידענו קודם חיי עבודה מה הם. אבל אנחנו רצינו להחזיר את העם היהודי לקרקע. בספרו "מאתיים שנות קומונה בארה"ב" שיצא לאור באחרונה, כותב עובד שאל הקומונות „נמשכים חוגים קטנים של אידאליסטים, אנשים בעלי מצפון חברתי רגיש, חולמים ומגשימים ועימהם ערב־רב של אסקפיסטים, המחפשים פתרון קל לבעיותיהם האישיות מאחורי גבה של החברה. עתה, כבעבר, מתברר למתנסים בבריאת חברה חדשה, כי אין בה קפיצת דרך לעולם שכולו טוב. רבים הם אלה שאינם עומדים בקשיים ובתסכולים שמזומנת התנסות זו. הכושלים פורשים ואחרים באים במקומם".

במהלך הקשה של השנה הראשונה על חוף הים, עזבו את המשק כמחצית מאנשיו. תנאי החיים היו חלוציים. מדובר היה בנקודת התיישבות יחידה ברצועת החוף, בין תל־אביב לעזה. פלמחים היתה ונשארה מבודדת. אולי אפילו בדלנית. עד היום מעדיפים חבריה לחנך את ילדיהם בבית־ספר מקומי ולא לצרפם לילדי בית־חנן, למשל. בראשית ימיו נחשב הקיבוץ לישוב־ספר הצפוי להתקפות פדאיונים. הילת הבידוד תרמה תחילה להתלהבות. גם הבנות

(המשך בעמוד הבא)

מקהלת ההכשרה בעין־גב (למעלה) בצילום מ„סביבות" 47'. לייזר, גבוה, רביעי משמאל. צביקה – שני משמאל. למטה: היום עובד לייזר בהנהלת חשבונות. תיתי, הארכיונאית, חיילת התיעוד.

בצילום העליון: הצריפים על התולות, 1949. מימין: עמלית, בת מחזור הבנים היחידה שנותרה במשק.

(המשך מהעמוד הקודם)

עברו בגירור כל מיתחם המשק. מים הביאו בטנק על המשאית ושאבו אל מיכל המים שבראש הגבעה. מי שהתעקש להתקלח ירד אל שפך הנחל. חדר האוכל הואר בלוקסים. בחורף היו שטפונות. הנחל היה מציף את הדרך הרעועה. בערב העליה לקרקע היה צורך להניח רשתות מתכת על החול, כדי לאפשר נסיעת מכוניות אל אתר הישוב. חברי הגרעין בנו את גשר הפיילי על הנחל. 42 מטרים של סולמות מתכת שחיל ההנדסה סיפק.

תקציב הסוכנות לעליה לקרקע כלל, בין השאר, שתי מכוניות, שני טרקטורים ומחרשות, שלוש פרות, שתי פרדות, 400 פרגיות. סך הכל: 26,035 לירות. והחזרנו את הכל, אומרת תיתי. בפלמחים, כמו בכל הקיבוצים, מקפידים היום בתזכורות כאלה. כשהיו בהכשרה ניהלו ויכוחים מרים בנושא צורת הישוב שיקימו. מושב? מושב שיתופי? קיבוץ? אחר־כך היה עליהם להחליט על זרם ההשתייכות. הוחלט: הקיבוץ המאוחד. עד היום, רוב מצביעי פלמחים שמים בקלפי פתק מערך.

המאבק הנואש בחול היה מתסכל. לקראת אותו ליל סדר מופלא רחצה ניתה את הפנים, לבשה סראפאן ומרחה ולוטה על הלחיים. היא יצאה מן הצריף ומטח חול הדביק מסיכה גרגירית לפניה. צביקה, בוגר מקוה־ישראל, הגנן של הקיבוץ, נטע וחזר ונטע. הרוח היתה חושפת את שורשי האקליפטוסים והברושים, או מכסה את כל השתיל, על עליו. היתה תחושה איומה של ארעיות, הוא אומר. התוליות נדדו מדי יום. לא הצלחנו לייצב את החול. כל צמח נישרף, נשרף ברוח הים.

בעלון הקיבוץ כתב צביקה: „גבעות החול שלנו הרי הן החיים בשלמותם: השקט והסער, היציבות והנדידה גם יחד, האהבה והשינאה, הכוהק המבהיק והאופל המכשיל, הארגעה לנפש והעידוד להתעוררות הנפש". כסוף גילה שהאשל, עץ חזק, מתפתח גם מייחור שתוקעים לתוך אדמה רטובה. לא רצינו, הוא אומר, לפגוע בצמחייה הטבעית, המשתרעת. היינו נוטעים בין השיחים. מאוחר יותר התברר שלצמחים הקטנים האלה יש שורשים חזקים וארוכים מתחת לפני הקרקע. הם המיתו את השתילים שלנו. עד שבאה הקק"ל. בלי סנטימנטים הפכו עם בולדוזר את כל קרקע הדיונה שמדרום למשק, ונטעו שם עצי שיטה. השקינו והשקינו, ומרגע שהגבעה הזאת חדלה לאיים עלינו, התחיל הנוי להתפתח בקיבוץ.

היו גם הקשיים האישיים. היינו ילדים ששיחקו בחוקים נוקשים, אומרת ניתה. המשחק הזה לא שיעשע את כולם. ברלה רצה ללמוד, והאסיפה אישרה. הוא לא חזר. גבי כהן נסע לצורכי טיפול רפואי לצרפת ושב לספר ניפלאות פאריס בחדר האוכל. צפרה שמעה ורצתה לנסוע גם היא לראות את האייפל. האסיפה לא אישרה. צפרה נסעה ולא שבה. גם גבי לא נשאר במשק. בן־עמי וניתה פלג עזבו בגלל המועקה. יושבים עשרות חברה"ק, אומר בן־עמי, ומנקרים זה את עיניו של זה. כל אחד חוטט בענייני האחר. לא רציתי לחוות את

כל תהליך האבולוציה הזה של התפוררות אידאל הקולקטיב.

מתוך יומן ההכשרה, 1950: „17.6 – חנה ויורם עוזבים את המשק. עזיבתם גוררת שיחות רציניות בחברים על הירידה במצב החברתי במשק. 2.7 – שרה ד. ותולדה עוזבות את המשק. 23.7 – אהרונצ'יק עוזב את המשק. 30.7 – תמר ר. עוזבת את המשק. 5.8 – אברום עוזב את המשק. 17.9 – רוחלה וסם עוזבים. מה יהא על ארכיון זה?". רוחלה כרטר, רשמת קורות ההכשרה, תיעדה בלקוניות גם את עזיבתה. אבל אחרי פרישתה המשיך עט נוכע של מישהי ברווח: „1.10 – רותי סימון עוזבה. 5.10 – יענקלה רפטור עזב. יש לנו נהג אחד לשתי המכוניות".

הגענו ל־49 חברים, אומר לייזר, כמו תינוק בלי תמצן. אז אפשר היום להגיד, מה היה קורה אילו? העוברה שתינוק היה בלי חמצן תקופה מסוימת, טבועה בו לכל החיים.

עקשן

היום יש יציבות חברתית, אומר יענקלה. המייסדים עוסקים בעיקר בהוראה ובתפקידי חוץ שונים. יענקלה ותיתי נמצאים עתה באוקספורד. הם גאים בעובדה שארבעת ילדיהם נשארו בקיבוץ. עיקר אוכלוסיית פלמחים מורכב היום מגרעין השלמה חולוני.

האם לילד הזה פיללתי? שואל לייזר.

כולם אומרים שהוא נראה כמו תמיד, יפה.

לא בדיוק, הוא אומר. לא לילד הזה. הרבה יותר קל לעשות את המהפכה מלשמור עליה. אני רואה היום את כל הפשרות שעשיתי בחיים. הקיבוצניק הוא אדם ככל האנשים, עם יצרים, רצונות, מאבקים. לא, אין שמחה מלאה על מה שיש.

מתגעגע?

„איך אפשר שלא. אתה לא יכול לא להתגעגע לימים שבהם עשית משהו. כל הדור שלנו מתגעגע, כי היתה לנו מטרה". כשהיה בפלמ"ח רצה להיות רופא. אחר־כך התאדה הרצון. הוא מיצר היום שלא רוצים אותו יותר כמילואים בצה"ל. אני מרגיש שאני חייב, הוא אומר.

ואף פעם לא רצית לעזוב את פלמחים?

אף פעם. היו משברים, אבל אני עקשן.

בבית, אחרי יום עבודה בהנהלת החשבונות של המשק, הוא קורא ספרים. ממלא חסך של שנים.

מיידאלע, הוא קורא פתאום, יש לך שיער שיבה? ההתבוננות שלו בדור שלי היא חלק מהצצה בראי. בפרידה, ידיו תחובות בכיסיו מול הרוח הקרה, הוא אומר כבדרך אגב: נו, ועכשיו תבואי לבקר?

כן, אולי פרצתי איזה מחסום של שלושים שנים.

למה מחסום? הוא שואל, פחדת שיסתכלו עליך לא יפה, בתור עוזבת?

לא, פשוט לא היה לי טוב בקיבוץ.

שטויות! קוראת תיתי בקולה הצרוד, היה לך טוב מאוד! רק חשבת שלא היה לך טוב! לך תתווכח עם פלמ"חניקית.

עמליה

ישבנו, עמליה ואני, על מידרון הדשא שבין חדר האוכל לגן־הילדים. תראי כמה שחצר הגן שלנו מוזנחת, אומרת עמליה. זה לא מה שהיה פעם.

מתוך העשביה משגשגים החרוב ועצי הזית שהגננת שלנו, חיה מינצברג, נטעה. העצים חסונים, קרובים מדי ליסודות הבניין. עמליה אומרת: היום הגננת שכירה.

מקרב הבנים הראשונים של הגרעין המייסד, נותרו בודדים בקיבוץ. אילן ניר, בן 35, אחד מהם, מרכז היום את המשק. מהמחזור הזעום של בני גילי נותרה רק עמליה. חגי שותף היום בעסק למוצרי אלקטרוניקה בחיפה. נירה בארה"ב. חנן, הבן של לייזר, בברזיל. יוכיק גרה בראשון, אמא לשלושה ילדים.

עמליה מגדלת בן בתנאי לינה משפחתית. אני הייתי בעד לינה משפחתית, היא אומרת, אבל יש כל מיני קשיים. למשל, בייבי־סיטר. אין במשק סידור לבעיה הזאת. אני רוצה להמשיך לרקוד גם אחרי שהבן

(המשך בעמוד 37)

חבורה שכזאת

מימין: ישראל ותיתי בעין־גב. למעלה: קבוצת הילדים הראשונה בפלמחים על הים, המימד היציב והקבוע מרגע הבריאה. הקיבוץ נראה כנישען על המים הגדולים, מתלטף בהם, מתנחם, נרגע.

(המשך מעמוד 34)
שלי הולך לישון, ואני לא יכולה. הלינה המשפחתית יצרה גם הסתגרות. אנשים אפילו לא באים לאכול בחדר האוכל. כל אחד עם הטלוויזיה שלו, או הווידאו, או המחשב.

הדירה של עמליה, שלושה מפלסים מעל לחוף נוף מרום. את זוכרת, היא אומרת, את הטיולים לגבעות החלקות? את עץ התות? היום אני האמא הסבתא היחידה שמטיילת עם הבן שלה על שפת הים, גם בחורף. היתה לנו ילדות מאושרת, לא?

הים

תמיד אני יושבת כאן, ליד החלון, אומרת עמליה מאחורי הצוהריים. חדר האוכל החדש בפלמחים מביט לים. זכוכיות פאנורמיות גריבות מכניסות את השמיים והגלים אל מגשי האוכל. גם אחרי הצימצומים בכלכלה, המיגוון גדול בצלחת. מצירוף הפרטים האלה אפשר היה לבנות מסעדת יוקרה מעל למפרץ שמסתיר סערות אקזוטיות. פלמחים אחרה לחשוב על קייט ותיירות כענף פרנסה. שפיים הקדימה. כפר הנופש שהוקם בשנה שעברה לא יהיה מקור רווח מאסיבי. כמו אבוקדו, אומר לייזר, שהיה גיזבר המשק תקופות ארוכות. אבוקדו מצליח אצל אחד, מיד כולם מגדלים אבוקדו. כולם מגדלים אבוקדו, המחירים יורדים, צריך לחסל את האבוקדו. בינתיים ימתין הקיבוץ שמשבר ענף הבנייה יחלוף, שהמפעל הקיבוצי "ספנקריט", המייצר תגורות בטון דרוך, יחזור לשאת בעול כלכלת הקיבוץ. בעוד מועד החליטו 200 חברי הקיבוץ לא להיכנס לרשימת פורשי ההלוואות בתק"ם.

הים, אם כן, הוא המימד היציב, הקבוע מרגע הבריאה של פלמחים. במראה ובתחושה. מרחבת חדר־האוכל הקיבוץ נראה כנישען על המים הגדולים, מתלטף בהם, מתנחם, נרגע. בראשית נועדו חברי הקיבוץ להיות יורדיים, דייגים. עד סוף שנות החמישים היו יוצאים בספינה "פלמ"חית" למסעות דייג לאורך חופי ישראל ותורכיה. אבל משפחות הדייגים התלוננו על הפרידות, והתמורה ש"תנובה" שילמה לקיבוצניקים היתה מגוחכת.

הים נותר כרקע לשיחות ולמעשים. בבוקר הוא מלון, ריחו מונח על הפרחים. בלילה נהמו מיישן. הוא ממשיכים לברות ממבנו זיפוזיף. בימים הראשונים, ב־49', אומר הסיפור, היו אנשי קבוצת הבנייה יורדים מן הגגות שעליהם דפקו בפטישים ברגע שראו משאית קרבה אל המפרץ. הם היו מעמיסים חול באתים והקיפים לקבע את גגות הצריפים.

פגישות

לפני כמה שבועות היתה הפגישה האחרונה אצל [illegible] בתל־אביב. הזוג הזה, אומרת ניתה,

חשובה לו שמירת המסגרת שלנו, ההמשכיות. חווי ואלצ'וק ודאי הצחיקו, כמו תמיד. גם אם אין נושאי השיחה נובעים מאליהם, גם אם יש קפיאה חברתית בנקודה ההיא שבה ניתוז מכור ההיתוך הקיבוצי, האווירה טובה, חמימה. רובם מעדיפים היום להראות תמונות של הנכדים מאשר להתבונן בתמונות מן הדשא של עין־גב. אבל יש געגועים. התקופה ההיא, מאמצע שנות הארבעים ועד תומן, היא פינה חמה להתרפקות. בכל זאת הזונו משהו, אומר יענקלה.

והיום הרי זה מצב חסר תקווה, אומרת ניתה. פני החברה מתדרדרים באופן שאי אפשר יהיה לעצור אותו.

אני לא חושב שאז היה יותר טוב, אומר בן־עמי, היום וטרינר, מנהל המחלקה הוירולוגית במכון הווטרינרי בבית־דגן. אנשים לא היו יותר מוסריים. היתה משימה גדולה ולחץ גדול לבצע דברים, אז המוסר נשמר. אבל צריך לזכור שכל העניין הזה של הפלמ"ח לא היה אלא כמה אלפי אנשים. אני זוכר היטב את המשתמטים שנושאים היום במשרות בכירות.

גרעין של הגרעין ממשיך להיפגש בקביעות מדי שנה שנתיים. אלה שנישארו בקיבוץ לא משתייכים לחוג הזה, אלא במקרים שבהם חבר הקיבוץ ממילא מבלה הרבה זמן מחוצה לו. במשך שנים ערכו סדר פסח שני בביתו של אחד מהחבר'ה. החברויות האינטימיות, הרצופות, מתקיימות בין חברי הגרעין. לא מקרב אנשים שפגשו במרוצת החיים שלאחר פלמ"ח.

שרה וישראל גרו בחדר לידי, אומר לייזר. וזה קל למצוא חברים חדשים?

למה?

ישראל גורלניק: "אני לא חושב שאני יכול לתת תשובה חד־משמעית לסיבות שלנו לעזיבה. הדבר הכי קל זה לומר ששרה לא נקלטה בקלות. זאת היתה חבורה קשוחה, שקיבלה חינוך לחלוציות, בלי פתיחות, או גמישות. אבל עזבנו בגלל הצטברות של דברים. היתה התפכחות מאידאלים שלא התממשו בחיי יום־יום. אני הייתי חרוד אידאלים עמוקים מאוד, והסתכלתי על עוזבים כעל בוגדים. אבל התחלתי להרגיש שאני לא יכול לממש את עצמי, כאידאליסט, בשלמות. לא במישור של קידום אישי, אלא מבחינה נפשית. תמיד היו מוכנים לתת לי כל תפקיד שרציתי, לא זה היה העניין. הפריעו לי תופעות, כגיזבר, הייתי יושב עם חבר משק במסעדה בתל־אביב והיתה נכנסת חברת משק והוא היה אומר: הנה היא באה להנות מארוחה חינם. זה חרה לי. חשתי שהשוויוניות מתפוררת. האידאל של יצירת אדם חדש לא היה ריאלי. הרי אנחנו הקמנו קומונה עוד בחופה ובנערים.

עברנו וקנינו צמר גולמי וישבנו כולנו וסרגנו למי מאיתנו שניזקק לסוודר.

"היו גם ארועים פוליטיים שערערו את האמונה. משפטי פראג, הנאום של כרושצ'וב בועידה ה־20 של המפלגה הקומוניסטית, שבו כינה את סטאלין עריץ. הדברים האלה היו משבר אישי, כי ההזדהות הפוליטית, המעורבות, היתה עמוקה. להיקף הרחב יותר התווספו העובדות הקטנות של השקרים שלא אהבתי לעשות לעצמי. לא רציתי לתת לבית הילדים מתנה שההורים שלי הביאו לבתי. ונתתי. רציתי לחיות חיים אמיתיים.

"בוקר אחד, ב־57', קמתי ואמרתי לשרה: עוזבים. תוך כמה שבועות עזבנו. שלושים שנה אני חי בחריפות את יום העזיבה. באותו יום עזבה איתנו משפחה טוניסאית שאנחנו קלטנו באופן אישי. בכינו. היתה לי תחושה קשה של נטישה, למרות שלא הלכתי לחיים קלים יותר, להיפך. יצאנו עם 30 לירות, שתי מיטות ברזל וכוננית ספרים. עד היום אני קיבוצניק בנפשי. עד היום הקיבוץ בעיני הוא יצירה נפלאה".

בהכשרה קראו לישראל אפונה. בן־עמי אומר: ישראל לא ריכר איתי חודשים אחרי שעזבתי את המשק. צביקה הסתלק מן המשק ביום שישראל ושרה עזבו. שרה רצתה לייסד בית תינוקות באסכולה החמה והפתוחה של שרה בוסל מדגניה ב'. בפלמחים, היא אומרת, החליטו לגדל תינוקות בדרכים אחרות. המטפלת היתה מודדת שבע דקות הנקה על השעון ולוקחת ממני את התינוקת.

ההורים שלי, אבל הסיפור הוא לא רק שלי.

דור שלא זכה

שגב המעשים והמלים של דור המדינה, ניקבע לנו, הבנים, כאמת־מידה מיום לידתנו. כל הגה, כל תנופה שלנו, נוערה להתחגב למרגלות הסיפורים על כיבוש צפת ולוד. הילדות היתה גמיעה לא מרווית של ציונאטים, התבוננות שוקקת בתמונות היום שבו עלו החבר'ה על הקרקע בחולות. רצינו לטבול עד טמיעה בהוויה החברהמנית שמסביב למדורה. להיות היד הטופחת על השכם, והשכם. מעל לראשינו שרקו להן המלים החמות, החזקות: מה נשמע, איך הולך, אהלן

אני דור ההמשך, שאמור היה להנות בלי מאמץ מן התקרובת ההרואית שעל מגש הכסף. יש דורות שזוכים ויש דורות שלא זוכים, אומר יענקלה. הוא מתכוון למהפכה. אנחנו, אמר, לא הנחלנו את החוויה האוטופית שלה זכינו, לדור הבא. לא הפכנו את החוויה האוטופית לחוויה חינוכית.

נושאי המגש האלתרמני, במקרה שלי, הם פני המבוגרים שחגגו בחדר האוכל את הולדתי, ילדה ראשונה לחבורה שהפאתוס הרחיף אותה מעל לימים הקשים של התנפצות האידאל. לתוך שמי יצקו גל־עד לזכר שלוש בנות הכשרת עין־גב שנהרגו. ברורות: תמר, לילה, מרים. וגם, הסבירו לי פעמים הרבה, בשבוע שבו נולדת נחרש התלם הראשון בשדות הקיבוץ.

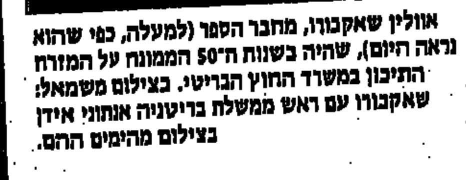
עת החיטוט השלו הזה חשפה אצל כמה מהורי הרגים פיתחון מסוים, שהמיס לרגע איזו חומה קישחת בת שנים, החוצצת בין הדור שהקים מדינה, לדור שקיבל אותה, עוד לפני שביקש.

תלמה אדמון

חשיפה

בספר חדש שיצא לאור באנגליה מגלה אוולין שאקבורו, שבשנות ה־50 היה ממונה על המזרח התיכון במשרד החוץ הבריטי, פרטים מדהימים על "אלפא" – הקנוניה לקרוע חלק ניכר מן הנגב הישראלי לטובת מצרים. התוכנית נכשלה משום שנאצר חתם על הסכם לאספקת נשק עם הסובייטים. אחריה צצה "גאמה", תוכנית אמריקנית להפגיש בין נאצר ובן־גוריון, שגם היא לא יצאה אל הפועל, ואחרי שתי אלה – תוכנית "אומגה" להפיכה בסוריה. יום ההפיכה נקבע ל־29.10.56, היום בו נפתחה מערכת "קדש".

מאת משה ז"ק

אוולין שאקבורו, מחבר הספר (למעלה, כפי שהוא נראה היום), שהיה בשנות ה־50 הממונה על המזרח התיכון במשרד החוץ הבריטי. בצילום משמאל: שאקבורו עם ראש ממשלת בריטניה אנתוני אידן בצילום מהימים ההם.

אלפא, גאמא, אומגה

„אנחנו לא ביקשנו מכם לבוא לישראל, ואין לנו כל התחייבות לשמור עליכם שם". כך, כשחצנות, השיב תפקיד הבריטי הבכיר לשגריר ישראל בלונדון כשהשגריר בא למחות על נאומו של ראש ממשלת בריטניה, אנתוני אידן, בזכות קיצוץ בגבולות ישראל.

הפקיד: אוולין שאקבורו, הממונה על המזרח התיכון במשרד החוץ הבריטי.

התאריך: 15 בנובמבר 1955.

השגריר הישראלי: אליהו אילת.

המקור: יומניו של אותו פקיד עצמו שנתפרסמו זה עתה בלונדון.

השגריר אילת המאופק יצא מגדרו, הרים קולו ואמר לשאקבורו: „אנו משחררים אתכם מכל התחייבות. אתם פרו־ערבים. תודה לאל, יש לנו ידידים. איבדנו מיליונים מבני עמנו באירופה, אך ניאבק על חיינו ולא נוותר על אינץ' מאדמתנו".

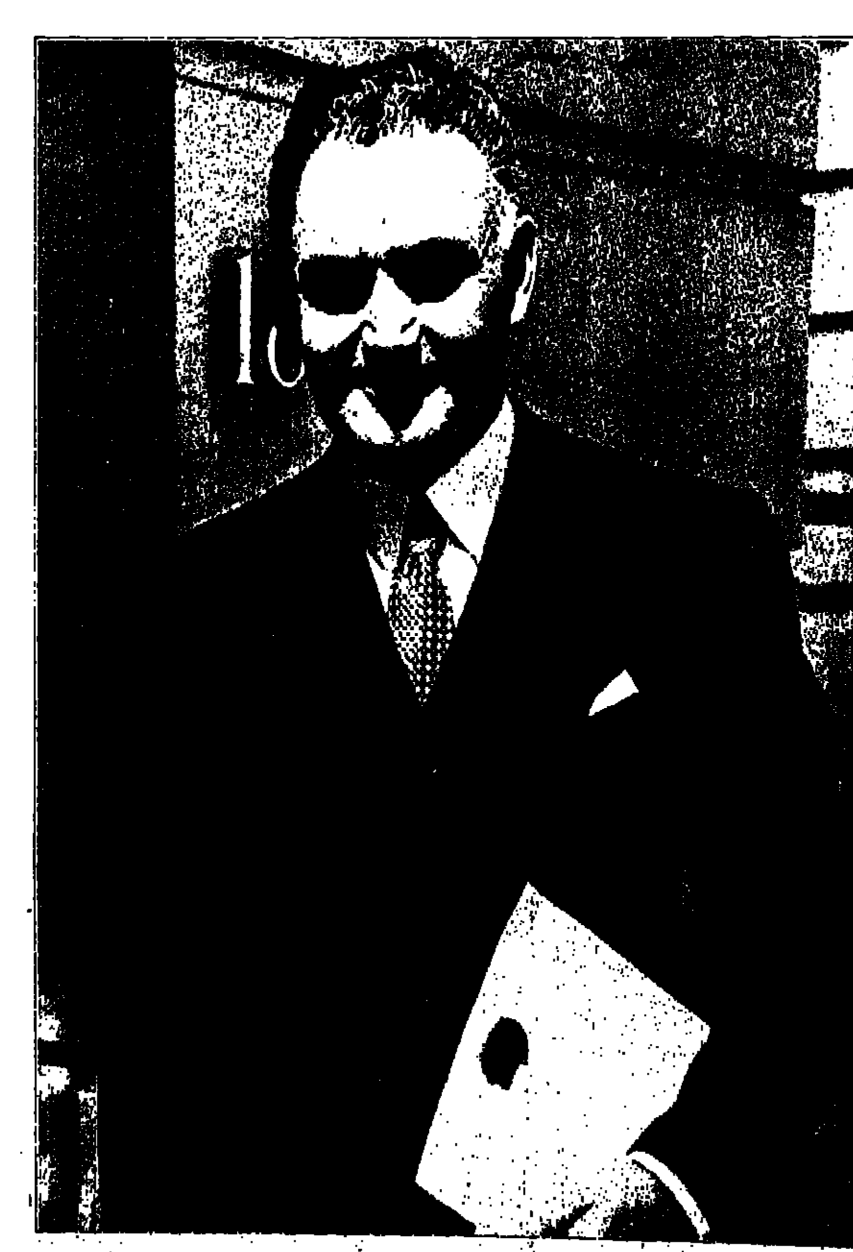
אילת לא נרגע, ופירסם בנושא זה מכתב חריף ב"טיימס" הלונדוני. המכתב עורר את זעמו של אנתוני אידן, שלדברי שאקבורו חשב אפילו על האפשרות של גירוש השגריר הישראלי מבריטניה. לבסוף שוכנע ראש הממשלה להסתפק בנזיפה שהשמיע באוזני אילת המזכיר הקבוע של משרד החוץ הבריטי, ובמכתב תגובה של השגריר הירדני שפורסם ב"טיימס", ביוזמה בריטית.

על שאקבורו, כפי שהוא עצמו מעיד ביומניו, העיק סבל־הירושה: אביו, פקיד במשרד המושבות הבריטי, לקה בשנות העשרים בהתמוטטות עצבים כאשר עסק בבעיית ארץ ישראל. את ההשראה להצהרתו שבריטניה אינה חייבת לשמור על היהודים בישראל ינק שאקבורו מפיו של הארולד מאקמילן, ששימש אז שר החוץ. ימים אחדים לפני הפגישה עם אילת השמיע מאקמילן באוזני עוזריו את ההערה שרצוי להעביר את היהודים מישראל למדאגאסקר.

שאקבורו האמין ששום מחיר שיידרש מהיהודים לשלם תמורת פיוסו של נאצר אינו יקר מדי. לכן שידל את ארה"ב לקנוניה אנגלו־אמריקנית־מצרית לקרוע חלק ניכר מן הנגב לטובת מצרים – קנוניה ששם הצופן שלה היה "אלפא".

שנה לאחר מכן, ב־1956, נתנה בריטניה את ידה לקנוניה צרפתית־בריטית־ישראלית נגד מצרים, ששם הצופן שלה היה "מוסקיטר". אך בשנת 1956, ביומן הרכש שלאחר חתימת ההסכם

בימי המו"מ עם המצרים על פינוי הבסיס בסואץ, עדיין היה וינסטון צ'רצ'יל ראש הממשלה. הוא דרש לנקוט קו פעולה תקיף נגד המצרים. בהזדמנות אחת הורה: „אמור למצרים, שאם יתחצפו פעם נוספת – נשסה בהם את היהודים ונדחוף אותם לתוך תעלת־ביוב שממנה הם לא ייחלצו עוד".

אליהו אילת (משמאל), שגריר ישראל בבריטניה דאז. אנתוני אידן זעם למקרא מכתבו של אילת ב"טיימס" הלונדוני וביקש ממשרד החוץ לנקוט צעדים לגירושו. לבסוף נאלץ להסתפק בנזיפה.

האנגלו־מצרי לפינוי איזור סואץ, "אלפא" שלטה בכיפה.

בימי המו"מ עם המצרים על פינוי הבסיס הבריטי בסואץ, עדיין היה וינסטון צ'רצ'יל הישיש ראש הממשלה, והוא דרש לנקוט קו פעולה תקיף נגד המצרים. בהזדמנות אחת הוציא צ'רצ'יל הנחיה: „אמור למצרים, שאם יתחצפו פעם נוספת – נשסה בהם את היהודים ונדחוף אותם לתוך תעלת־ביוב שממנה הם לא ייחלצו עוד".

רעיונו של צ'רצ'יל היה לסייע לישראל „לתפוס את כל השטח עד התעלה, כולל תעלת סואץ עצמה, ולפצות את ירדן בנתח מן הנגב הישראלי".

לעומת זאת, שר החוץ של צ'רצ'יל, אנתוני אידן, שהיה גם יורשו, חשב על חלופה לבסיס הבריטי בסואץ על חשבונה של ישראל. הוא ביקש מראשי המטות לעבד תוכנית להתערבות צבאית בריטית למקרה שישראל תסתבך בעימות צבאי עם ירדן, והמתכונת הזו תיתן בידי ממשלת הוד מלכותה תואנה לפלישת הצבא הבריטי לנגב כדי להתבסס בו. התוכנית השטנית הזו לא הגיעה לידי מימוש. צ'רצ'יל הטיל עליה וטו.

באותם הימים צוטט צ'רצ'יל כמי שאמר: „תנו ליהודים את ירושלים, שהרי הם הפכו אותה למפורסמת", בעוד אנתוני נאטינג, סגנו של אידן, ייעץ או שמטוסים בריטיים יערכו הפצצת־גמול אחת על ישראל כדי להוכיח לערבים שבריטניה איננה תומכת בישראל.

בימי המאבק המצרי לפינוי הבריטים מאיזור סואץ קיימו המצרים מגעים עם ישראל ואף ביקשו את עזרתה. אך משהשיגו את מבוקשם והבריטים הסכימו לפינוי – המגעים הלכו והתרופפו. על כך העיד פראנסיס ראסל, המיופה־כוח האמריקני בתל־אביב בדיווח לוושינגטון, שאף הוא נחשף רק לאחרונה.

הדיפלומט האמריקני סיפר כי גדעון רפאל גילה לו ששלוש פעמים באותה תקופה פנה אליו נציג מצרי בבקשה כי הישראלים יעזרו למצרים לגייס את תמיכת האמריקנים בכך שילחצו על הבריטים בשאלת הפינוי, וכן להשגת סיוע כלכלי אמריקני למצרים. הפגישה האחרונה בעניין זה נערכה ביוני 1954 באירופה. ישראל דרשה שבתמורה לסיועה תתחייב מצרים לפעול למען השלום בין שתי המדינות. אך משהושג ההסכם האנגלו־מצרי, פחתו הסיכויים שמצרים תיענה בחיוב.

המגעים עם מצרים חלו למעשה בשנת 1953, בשיחות בין

(המשך בעמוד הבא)

נאצר ואידן יד ביד (מימין) ופראנסיס ראסל, שהיה המיופה־כוח בשגרירות האמריקנית בתל־אביב (למטה).

הארולד מאקמילן: "בריטניה צריכה להוציא את היהודים מישראל ולהעביר אותם למדגסקאר".

צ'רצ'יל חשב לסייע לישראל "לתפוס את כל השטח עד התעלה, כולל תעלת סואץ עצמה, ולפצות את ירדן בנתח מן הנגב הישראלי".

ג'יימס אנגלטון האמריקני סיפר לא מזמן כי נאצר לא רצה להאזין להצעות פשרה. "הוא תבע לעצמו את כל השטח דרומית לבאר־שבע".

ניקולס, השגריר הבריטי בת"א, השווה את ישראל ל"עבריינית צעירה" שיש "לנהוג בה בזהירות".

(המשך מהעמוד הקודם)

נציג מצרי לבין שמואל דיבון בשגרירות ישראל בפאריס. בערוץ זה גם הוחלפו מכתבים בין משה שרת לבין נאצר, (בלי חתימות) – וחליפת המכתבים הזו נמשכה עד 31 בדצמבר 1954. עוד קודם לכן, ביוני 1954, הסביר נאצר לדיפלומט אמריקני בקאהיר כי המגעים לא נועדו להשגת הסדר שלום, אלא כדי להשיג מידע על המתרחש בארץ ועל הלך־הרוח בה. הסבר זה כלול בדיווחו של השגריר האמריקני שנשאל על־ידי וושינגטון לפשר הדיווחים הישראליים על מגעים עם מצרים. תחילה השיב נאצר שמאז 1952 אין הוא כותב מכתבים. לאחר מכן הסביר כי המגעים שהוא מקיים עם ישראל בפאריס ובאנקרה הם לצרכי מודיעין בלבד. ישראל לא ידעה על הסבר זה של נאצר והתמידה בחליפת המכתבים, עד שנאצר הפר את הבטחתו והעלה לגרדום את שני היהודים בפרשת "עסק הביש".

וושינגטון, שהאמינה כי תמיכתה במצרים במאבקה לפינוי הבסיס הבריטי מסואץ תשפיע על מדיניות נאצר, קיבלה את דעת השגריר האמריקני בקהיר שאין סיכוי לשיחות הישראליות־מצריות, ולכן השלימה עם קו המחשבה הבריטי לפיוס נאצר על חשבון ישראל. זה היה המניע לתוכנית "אלפא" שביסודה הונח הסדר אנגלו־אמריקני־מצרי שייכפה על ישראל.

בעת סיורו במזרח התיכון בסוף 1954, החל שאקבורו לגלגל את רעיון הקנוניה האנגלו־אמריקנית־מצרית, שתישמר בסוד בפני ישראל עד היום הקובע שבו תוכל ארה"ב לכפות על הישראלים את ההסדר. הוא יצא לסיור בהנחיה לברוק את התגובה הערבית להצעת ישראל בדבר מתן זכות לירדן לאיזור חופשי בנמל חיפה, וחזר משוכנע כי בלעדי הנגב, לפחות בחלקו הגדול, לא יסכים נאצר להתקשר עם המערב.

בשיחותיו לא הצליח לגשר על פני התהום הפעורה בין נאצר לנורי סעיד ביחס להתקשרות הערבים עם המערב, אך הצליח לחלץ מחמאה בכתב מפי בן־גוריון לשרת: ב.ג. היה אז מחוץ לממשלה, וממקום חופשתו בטבריה הריץ מכתב דחוף לשרת: "קראתי בסיפוק רב דבריך בשיחה עם שאקבורו. דבריו מעוררים דאגה רבה. המנטאליות של ועידת לונדון משנת 1938 עומדת בתוקפה ללא כל שינוי". ועידת לונדון היא הוועידה שהולידה את מדיניות "הספר הלבן" להגבלת העלייה וההתיישבות היהודית בארץ ישראל כמטרה לפייס את הערבים. כך ראה ב.ג. את דברי שאקבורו ושולחיו.

התשובה הישראלית הנחרצת לא הרתיעה את שאקבורו. להפך, בהתייעצות אנגלו־אמריקנית שנערכה בפאריס בסוף 1954 ניסה שאקבורו "למכור" לאמריקנים את הרעיון שלו בדבר הכורח לסתוט מישראל ויתורים טריטוריאליים על מנת להגיע להסדר עם נאצר.

מסקנה זו הולידה את צוות "אלפא" שבראשו הועמד מצד האמריקנים פראנסיס ראסל, שנתמנה יועצו של שר החוץ דאלס; ומצד הבריטים – אוולין שאקבורו. הישיבה הראשונה של הצוות נערכה בוושינגטון ב־21 בינואר 1955 ובה הוסכם שלא לגלות לישראל דבר וחצי דבר על הדיונים הסודיים כדי שלא תהיה לה הזדמנות להיערך נגד הנסיון לקצץ בנגב ע"י גיוס אוהדיה.

בישיבה זו ובפגישות העוקבות נדונה בהרחבה תוכנית שבעת הסעיפים של פראנסיס ראסל להסדר שלום בין ישראל למצרים, כאשר שאקבורו הבריטי מנסה להוכיח שאין סיכוי לשלום, אלא יש להסתפק בהסדר בלבד.

לא היתה זו הנקודה היחידה שהיתה שנויה במחלוקת בין הבריטים לאמריקנים. כעור ראסל חזר והדגיש שהשינויים הטריטוריאליים צריכים להיות מינימאליים, כדי שלא להכאיב לישראל, הרי שאקבורו הבריטי התמיד להשמיע באוזני האמריקנים את הפזמון שעל ישראל להקריב קרבנות מכאיבים ובלעדיהם אי־אפשר יהיה לפייס את נאצר.

חרף הבדלי הגישות בין הבריטים והאמריקנים, עשה שאקבורו את מירב המאמצים ליצור רושם של תמימות־דעים, הסכים עם תוכנית שבעת הסעיפים של ראסל בדבר יישוב הפליטים ופיצויים, ואף נתן הסכמתו לרעיון ה"משולשים" שבקודקודיהם ייצרו את הרציפות הטריטוריאלית בין מצרים לירדן, בלי להקים טריז בין צפון ישראל לדרומה. אך ככל שנמשכו הדיונים האנגלו־אמריקניים, הוסיפו הבריטים לכרסם בעמדה האמריקנית על־ידי הרחבת ה"משולשים" והגדלתם עד כדי גזירת מרבית הנגב, תוך השארת פתח צר לישראל עד אילת.

בראשית אפריל 1955 גישש השגריר האמריקני אצל ממשלת מצרים, ודיווח כי היחס לתוכנית "אלפא" הוא מעודד. ואז רשם שאקבורו ביומנו: "אם היהודים יישבו בשקט עוד ארבעה־חמישה שבועות, ייתכן שנגיע למו"מ כלשהו, אבל אינני סבור שהם ישתקו". לכן הפציר באמריקנים שלא לגלות לישראלים את דבר התוכנית. כרם הדליפה אירעה בתוך משרדו. באותו חודש דיווח מרדכי גזית משגרירות ישראל בלונדון אל משרד החוץ בירושלים, כי אחד הפקידים הבריטים הזכיר דרך אגב את "מפה ב'" המקשרת את רצועת עזה עם בית גוברין. פיסת מידע זו התאימה לפסיפס של הידיעות שהחלו לזרום לירושלים ממקורות שונים על הדיונים האנגלו־אמריקניים.

ישראל ניסתה לברר רשמית אצל האמריקנים כמה העניין, אך לפי בקשת לונדון שמרה וושינגטון את הסוד, ובינתיים המשיך שאקבורו לחתמקח עם ראסל על הרחבת השטח הערבי בנגב. כדי להכך את ההתנגדות האמריקנית, הסכים שאקבורו להצעתם כי צוות "אלפא" יזמן את נציגי ישראל לשיחות סודיות במלטה, ובמקביל יקיים שיחות דומות עם נאצר בבסיס הבריטי בסואץ.

יוזמה זו של צוות "אלפא" היוותה בעקיפין תגובה על יוזמתו של משה שרת שביקש מן האמריקנים לזמן פגישה בדרג גבוה עם המצרים. המצרים אישרו כי העבירו את הפנייה לנאצר, אך התשובה לא נתקבלה. בעצם היה נאצר פטור מתשובה שכן אותה שעה שידל אותו השגריר הבריטי בקאהיר שבעזרת תוכנית "אלפא" יקבל נתח ניכר מן הנגב.

התערבות בריטית זו הגיעה ככל הנראה לידיעת ישראל, והשגריר אילת מחה בפני שאקבורו על הנזק שהיא גורמת. שאקבורו רשם ביומנו: "הישראלים רוצים שהמעצמות יביאו את הערבים למו"מ ישיר אתם. הם פוחדים – ובמידה רבה של צדק – כי אם אנו נתערב כמו"מ בינם לבין הערבים, אנו נדרוש מהם ויתורים".

ביוני 1955 ביקש שר החוץ האמריקני מעמיתו הבריטי היתר

(המשך בעמוד 44)

משהו

כל מהפכה מתחלת כאשר יש בה יותר מדי אנשים המאמינים בלא־להאמין

השוחד המיני המשונה ביותר בכל הזמנים

יום אחד הגיעה למשטרה תלונה כנגד יעקב עישו, עובד בכיר־בכיר. המתלוננת סיפרה בטון צעקני ורעשני: „תשמעו, הוא לא קיבל אותי לעבודה, במקומי הוא קיבל איזה בחורה אחר, אבל זה רק בגלל שהוא נהנה ממנה הנאה מינית. איזה מדינה זה?"

בדקו ומצאו שזה ממש נכון. כך נחשפה הפרשה המוזרה ביותר של שוחד מיני בכל הזמנים.

כבר כשהיה צעיר גילה יעקב עישו שיש לו העדפות מיוחדות. הוא היה נהנה למראה נערות מסודרות, נקיות וחרוצות. אם הן גם דיברו יפה ועָנו באדיבות לטלפון, הוא ממש לא היה יכול לעמוד בפניהן. הנאתו מכך היתה חזקה ומרגשת, מלווה בחום נעים שהתפשט בחזהו וזרם לעבר כל גופו.

למעשה, כבר בצבא התחיל לנצל את תפקידו לנטיותיו. הוא היה קצין, ובפירוש העניק עדיפות לחיילות המסודרות, הנקיות והחרוצות.

החיילות המרושלות, לעומת־זאת, אלה שצעקו בטלפון וזרקו בדלי סיגריות על הרצפה, לא זכו לשום יחס. הוא אף העיף חלק מהן ללא ספקים מיותרים.

וכך המשיך יעקב עישו להתנהג מאז ואילך. רק הסיפוק שלו עניין אותו. את העובדות שבאו למשרדו היה מעמיד בפני תנאי חד־משמעי: אם תהיי נקיה, חרוצה ומסודרת, ותדברי יפה – יהיה לך טוב אצלי. אם לא – את יכולה ללכת הביתה כבר עכשיו.

אחרי־כן הוא היה יושב לו בחשכת לישכתו, ונהנה בחשאי לצפות בעובדותיו המסודרות. הוא גם לא חשש לקדם אותן בגלוי, ולעיתים אף העניק להן מתנות קטנות לימי הולדתן, ונהנה בצורה חייתית לראות אותן מחייכות ומודות לו בנימוס.

מובן שיום אחד מישהי שלא היתה מוכנה לסידור הזה – התלוננה. חוקרי המשטרה כפו עליו לסור מדרכו הנלוזה. יעקב עישו פסק לחגוג כאין מפריע, והתחיל לקבל לעבודה גם עובדות צרחניות, מוזנחות ועצלניות, בלי שום תנאים.

הוועידה הבינלאומית

ואז, כשהיה כבר ברור ששלום העולם כולו נסגנה, התכנסו הגדולים.

מהרכב המשתתפים בכינוס היה ברור שהעו־לם שונה ללא הכר. יושבי הראש בוועידת הפיס־גה היו ריבוק וטימברלנד. רק מטעמי מסורת הוזמנה לפיסגה גם אדידס. כמשקיפים הורשו להש־תתף נייק ופומה.

הוחלט על חלוקת העולם לאיזורי השפעה, כדי שהוא לא יחרב במלחמת האיתנים. הוסכם למנוע בכל מחיר זריחת נעל חדשה ביקום, כיוון שאין לצפות את התוהו ובוהו שיתרחש בגלקסי־ות כתוצאה מכך.

כן הוחלט לערוך מחקר ולברר איך קורה שפתאום כולם מעריפים דווקא נעל מסויימת, וממוטטים בכך את המפעלים חובקי העולם של נעל האתמול.

פרח בגנו

– הלו, זו התוכנית "פרח בגני" לשירים מזרחיים כבקשתך?

– כן, מי המדברת?

– ברונקה פרצבסקה.

– כן, ברונקה? את מי את רוצה לברך?

– אני רוצה לברך את הבנים שלי אנטק, יזי', יוזף, רובן, גולדה, אנה, וטלליתילי.

– אוה, אני רואה שבנים ובנות רבים לך.

– כן, אנחנו אוהבים הרבה ילדים. זה ככה אצלנו, מה לעשות.

– האם היית רוצה להוסיף כמה מלים?

– כן. לאנטק, ליום שיחרורו הקרוב מכלא באר־שבע – ברכות. ליזי', לרגל התחלת טיפול הגמילה – בהצלחה. ליוזף, שנוהג כל הזמן מרצדסים לעזה – עירנות בדרכים. לרובן, לרגל זכייתו בבלק־ג'ק – מזל טוב. לגולדה, שכתבו עליה בעתון בכתבה על תל־ברוך – קראנו ונהנינו. לאנה, לא שכחנו את בקשתך, ונשלח לך פוסטר של שקיעה וסוסים ומרילין מונרו לחדר החדש בנוה־תרצה. ולטליתילי, שבקרוב ימלאו לה תשעה אביבים – ברכות והצלחה בעבודה בשתי משמרות במתפרה לכיסויי ברזנט למשאיות.

– גברת ברונקה, סליחה, אבל זה עתה שמתי לב שלא נוכל לשדר שיר למשפחתך.

– למה?

– זו תוכנית כבקשתך לשירים מזרחיים. את מזרחית?

– כן, מאוד. באתי מנובוסיבירסק, זה במזרח יותר מכל המזרחיים.

– לצערנו אינך עונה על הקריטריונים שלנו. עלינו להמשיך בשידור, יש עוד מאזינים על הקו, גבירתי. שאאא־לום.

– אבל למה, למה? חיפשתי בכל הרדיו, ואין בשום מקום תוכנית לשירים אשכנזיים כבקשתך? איך אני יכולה לשלוח שיר לילדים שלי? בכל הרדיו רק "על הדבש ועל העוקץ", "אגן הים התיכון", "פרח בגני", ומה בשבילנו? כלום? אנחנו מרגישים מקופחים, אהוני. אי־אפשר ככה. המשפחה שלי פיתחה דימוי עצמי נמוך בגלל זה, ככה אמרה העובדת הסוציאלית, וכולם הידרדרו. שיר אחד, בחייך.

– לא.

– מה יש, מה עשיתי?

– שלום גבירתי. כן מי על הקו? גברת בן־ארויה? מה זה? בולגרי? נו טוב, בסדר. ואני מבקש מן הטכנאים להקפיד יותר שלא יהיו עוד הסתננויות לתוכנית.

מאיר עוזיאל

אלפא, גאמא, אומגה

(המשך מעמוד 40)

לחשוף מקצת מתוכנית „אלפא". שאקבורו עיכב, טס לוושינגטון והגיע לכלל הסכם שהחשיפה תהיה של העקרונות בלבד, ולא תכלול את הפרטים הטריטוריאליים. ואכן, דאלס לא פירט בנאומו את מפת הוויתורים בנגב. הוא הסתפק באמירה שקווי שביתת הנשק אינם גבולות הקבע.

„'אלפא' נראית כחלום יפה" – רשם שאקבורו ביומנו ב־30 באוגוסט 1955. ניירות העבודה, המפות, תיכנון הצעדים הדיפלומטיים – הכל היה מוכן ומזומן לפעולה. אלא שב־22 בספטמבר נקלטה ידיעה ראשונה על עסקת הנשק של נאצר עם הסובייטים. שליט מצרים הונה את המערב. לכאורה היה אמור להיות שותף לקנוניה אנגלו־אמריקנית נגד ישראל, והנה הוא מפתיע את שותפיו בקנוניה נגד המערב. צוות "אלפא" ניסה להציל את התוכנית מהתמוטטות. כללית בטענו נגד ישראל כאילו ההתקפה על עזה ולא ברית בגדאד היא שדחפה את מצרים לזרועות הסובייטים. אך ללא הועיל.

אידן לא אמר נואש והעלה רעיון חדש: לזמן את נאצר ובן־גוריון לפגישה סודית בקפריסין. אבל שאקבורו הניאו מצעד דרמטי זה. לחילופין הוצע לאידן לשאת נאום פיוס לנאצר על ידי איזכור גבולות החלוקה. אחרי גישושים בקאהיר שיכנע שאקבורו את אידן שנאצר יקדם נאום כזה בברכה. משהגיש לו שאקבורו את טיוטת הנאום, חופתע אידן מן ההפרזה בהטיית הקו לטובת הערבים, ואמר לשאקבורו: „אני רואה שאתה עכשיו יותר פרו־ערבי מאשר היית בעבר". הנאום עורר את רוגזם של הישראלים, אבל נאצר, כניגוד למובטח, לא קידם את דברי אידן בברכה.

ב־14 בנובמבר הורה אידן לשגרירו בקאהיר לדון עם נאצר בתוכנית "אלפא". לימים־רשם שאקבורו ביומנו: „נאצר ושר החוץ פאוזי מכרסמים מאור ב'אלפא'. עכשיו הזמן להתחיל עם הישראלים. זה מלהיב, אך נדון מראש לכשלון".

ב־6 בדצמבר 1955 הגיע משה שרת לוושינגטון. לקראת השיחה עמו ביקש דאלס משותפיו הבריטיים רשות לדון עמו בתוכנית "אלפא". לונדון הסכימה – בתנאי שלא יגלה את דבר השותפות הבריטית. שרת דחה את תוכנית "אלפא", בניגוד לתחזיותיו של ניקולס, השגריר הבריטי בתל־אביב, כי ישראל מצפה שיכפו עליה את ההסדר. ניקולס אף השווה את ישראל ל„עברייניות צעירה" שיש לנהוג בה בזהירות.

למעשה, בכך הגיע הקשר האנגלו־אמריקני לכפיית הסדר על ישראל לתחנתו הסופית. את מקומה של "אלפא" ירשה בראשית 1956 תוכנית "גאמה" שיזמה סוכנות הביון האמריקנית. תוכנית זו, שבצופן הישראלי כונתה "זיקית" – נועדה להפגיש בין בן־גוריון לנאצר. לצורך זה שיגר הנשיא אייזנהאור את רוברט אנדרסון, מי שהיה שר האוצר בממשלתו, למסע דילוגים בין נאצר לב.ג. נאצר דחה את הצעת אנדרסון לפגישה. „יהרגוני כמו שרצחו את המלך עבדאללה", אמר.

ג'יימס אנגלטון שליווה את אנדרסון יחד עם קרמיט רוזוולט, סיפר לי לא מזמן כי נאצר לא רצה להאזין להצעות פשרה. „הוא תבע לעצמו את כל השטח דרומית לבאר־שבע". נאצר דיבר בלגלוג על ההצעה להקמת כביש עילי שיחבר את מצרים עם ירדן, וכינה אותו כביש ה"פי.פי." – שכן מן הכביש העילי יוכלו הנוסעים להטיל מימיהם על הדרך לאילת.

הבריטים לא שותפו בתוכנית "גאמה". הם סיבכו את האיזור ביוזמתם לברית בגדאד שהרגיזה את העולם הערבי, הסתבכו בעצמם עם הסעודים בעניין נווה בוריימי, וניסו אותה שעה ליצור לעצמם אליבי למקרה שיגורשו סופית ממצרים וצבאם יצטרך לחפש חלופה בנגב.

בדיוק אז, בסוף פברואר 1956, קיבלה הממשלה הבריטית מסר מירדן (לא בלי עידודם של החולמים על בסיס חלופי בריטי בנגב), ובו נשאלה האם תבוא לעזרת ירדן במלחמה בעקבות התקפה ישראלית על ארץ ערבית אחרת. אך לפני שהיה סיפק בידי הממשלה הבריטית להשיב – הספיקו הירדנים לגרש את המפקד הבריטי גלאב פחה מהפיקוד על הלגיון הירדני.

להלכה, המשיך צוות "אלפא" להיוועץ, לתכנן וליזום, אך לא ארכו הימים ובלונדון כמו בוושינגטון החלו לנשב רוחות אחרות ביחס לנאצר.

הנשיא אייזנהאור דיבר עם אידן על „מציאת תחליף" לנאצר על ידי תמיכה מערבית במלך סעודיה, ואילו הביון הבריטי העלה תוכנית חדשה – תוכנית "אומגה" – כדי לבלום את ההתפשטות הנאצריסטית. ג'ורג' יאנג, מראשי הביון הבריטי, הזמין ללונדון את נציגי סוכנות הביון האמריקנית ושטח לפניהם את תוכנית "אומגה" שהיתה אמורה לדרבן הפיכה בסוריה על מנת שזו תשתף פעולה עם עיראק הפרו־מערבית. בתוכנית "אומגה" כמו ב"אלפא" שקדמה לה, סיבכו הבריטים את האמריקנים בקנוניה.

הביון האמריקני התייחס בתחילה ל"אומגה" בביטול, אך בסופו של דבר גייס ווילבור אוולאנד, ראש תחנת הלוואנט בסי. איי. איי. את המנהיג הסורי השמרני מיכאיל איליאן לחולל את ההפיכה. שעת ה"שין" נקבעה ל־29 באוקטובר 1956. האמריקנים לא העלו על הדעת שלשעה זו נועדה פתיחת מערכת סיני, וזו הפתיעה אותם. ברגע האחרון נרתע הפוליטיקאי הסורי ממילוי המשימה, וההפיכה לא־היתה. לעומת זאת – הפשיטה הישראלית לסיני נתבצעה כמתוכנן, והיא שסתמה את הגולל על תוכניות "אלפא" לגלגוליהן.

משה ז"ק

חוזה לחיים

(המשך מעמוד 12)

בדירה. הפיתוי להשיג מנת־סם עדיין גדול. ויש גם מי שישמחו לעזור לנגמל לחזור לשיגרה הקודמת עם מנה על חשבונם. שבוע אחרי־כן כבר נשארים לישון בבית ביום שישי וחוזרים בשבת. אחר־כך יוצאים גם באמצע השבוע. יש חרדה גדולה לפני היציאה: בבית אין אווירה חגיגית, יש מציאות יום־יומית, בעיות, בושה. לפעמים יעדיפו הנגמלים להישאר בדירה ולא לצאת. המטפלים לא מוותרים. מכאן ואילך נעשה הכל לפי התקדמותו של הנגמל.

„אחרי חודש וחצי הכאבים נרגעים", אומר אודי, „אבל אז אתה גם מרגיש ריקנות כזאת. כאילו חסר לך משהו בגוף. וזה עוד יותר קשה מהקריז. בתקופה האחרונה אתה מתחיל להרגיש חנוק. לא היתה שום תוכנית, לא היה מה לעשות. רואים טלוויזיה, משחקים שש־בש. עכשיו אתה מתחיל להרגיש את הבעיות האמיתיות שלך, שעד אז בכלל לא עניינו אותך".

הבעיות הרגילות של החקלאים מתגמדות לעומת בעיות החקלאים הנרקומנים. מגיעים מכתבים מהבנקים, מההוצאה לפועל, דורשים בחזרה את האשראי, זה שהלך לסם במקום לתות. אתה בכלל לא יודע מזה. גם לא אכפת לך. אודי מכר את המכונית, את הציוד החקלאי. אחרים מכרו גם דירות. הרבה מהצלחתו להחלץ מהבוץ הוא חב לאילנה שלמה, העובדת הסוציאלית באותה תקופה. „אני לא יודע איך לשבח אותה. היא השקיעה את הנשמה. אני לא יכולתי להשקיע כמו שהיא השקיעה. היו לי מיליון בעיות, והיא רצה בשביל כל מיני חובות שלי, דחתה פרעון הלוואות. כשהיה לי משפט, היא באה אתי. נסעה לבדה לבנק משכנתאות, למס־הכנסה. דאגה לי למענק אבטלה מהביטוח הלאומי. איתה הייתי משוחח, מספר לה דברים שלא סיפרתי לאף אחד". היום אילנה עובדת עם קשישים, העבודה עם הנרקומנים סחטה אותה.

בבית, מאחור, נשארו האשה עם שני הילדים. הבית לא תמך בתהליך השיקום שלו. „אשתי הגיעה יום אחד בקריזה שיוציאו אותי משם, ולא אכפת לה שאמשיך עם הסמים כל החיים", הוא מספר. המטפלים ערים לבעיית הנשים שנותרות לבד עם צרות היומיום. „הן מגיעות לפת לחם, ומרגישות שבינתיים הבעל עטוף בצמר גפן", אומר יהודה. „הן מתלוננות שהבעל נמצא בקאנטרי־קלאב", מוסיפה רודה. „במחזור האחרון היתה אחת שניצלה את ההזדמנות כדי להתגרש". זה חייב אותם לא להתנכר למשפחה. מדי פעם נפגשות הנשים עם הפסיכיאטר כדי להכין אותן לקראת שיבת הבעל. זה לא מספיק, אבל זה מה שיש.

בחודש השלישי מתחילים לראות מי הצליח להיגמל. אודי לא נרפא מתחושת המחנק שנולדה בדירה. „כבר לא הייתי מסוגל יותר. התחננתי שיתנו לי לצאת. היתה לי עבודה, והרגשתי שאני יכול לעבוד". לבסוף יצא החוצה וחזר לחקלאות. קיבל גם הלוואות בקלות יחסית, אבל בנקודה זו רק החל המאבק האמיתי.

מי שחוזר לסביבה הישנה, לחברים הוותיקים, חוזר לאווירה הקודמת ובסופו של דבר גם לסמים. „יש לסם משיכה שאי־אפשר לתאר אותה", אומר אודי, עד היום הוא סובל מה"דודא" – המחשבה המטריפה על הסם. „לפעמים אני חושב שלא אכפת לי מאף אחד, ואני משיג מנה – וזהו. אבל אחרי־כן אני חושב על מה שיהיה מחר, וזה מה שמחזיק אותי". אודי התברך באותה מוטיבציה חיובית, חלומם של העובדים הסוציאליים. מי שאין לו מוטיבציה כזאת, לא יעבור. וגם בעלי המוטיבציה, כשאינם מוצאים עבודה והחברים הנרקומנים הם היחידים שמוכנים לקלוט אותם, חוזרים לחיבוק הקוק.

אודי: „היום יותר קל לי. אני מרגיש שאני מסוגל לראות את זה ולא לרצות. גם ניתקתי את הקשר עם כל החברים מאז ופניתי לחברה חדשה". הוא מדבר בהערכה רבה על החברים החדשים, כאלה מתקופת בית־הספר שבעבר התרחקו ממנו אחרי שהילוו לו כספים ולא ראו אותם בחזרה. „הם ראו שניכנסתי לגמילה וכולם היו מוכנים לעזור. אחרי שנגמלתי – חזר הקשר איתם".

לאחר הגמילה נהפך אודי ל"מיסיונר" והחל לשכנע חברים נרקומנים ללכת בעקבותיו. הוא לא היה יכול שלא להבין את התשובות המתחמקות שלהם שהגיעו אליו דרך אותו מעטה אטום שאפף גם אותו זמן לא רב לפני כן. ענו לו שגם הם יכולים לצאת ברגע שרק ירצו. שאלו: כמה זמן אתה בלי סמים, שאתה בכלל מדבר? אודי לא חש חזק די הצורך כדי להתמודד עם הטענות. „החלטתי שאני לא עושה שום צעד בכיוון עד שאני לא יוצא מזה לגמרי". היום הוא כבר מעוניין לשכנע, להסביר שאסור להגיע למצב של הזדקקות לגמילה. שלא כל אחד יכול לעבור את זה.

אודי היום חזק יותר. יש לו כוח לעבוד, להתמיד. הפרנסה נכנסת יפה כבר שנתיים, והוא אף עובד בקיץ בעבודות אחרות, שלא כמו רבים שמתפרנסים רק מגידול תות. אם היה מנצל את עשר השנים האבודות לעבודה, מי יודע איפה היה היום. אבל הוא לא מתלונן. „היום מסתכלים עלי בכבוד. אני מרגיש שקיבלתי את החיים במתנה".

טל שחף

אברהם אבינו

אברהם טרגר, בונה ירושלים ומחרידה. הקבלן מספר 1 של עיר הקודש, שיעשה ממנה עיר של שומרי מצוות, קם על גבי חברת ההשקעות של פועלי אגודת־ישראל. סיפור עסקים מוזר ומסובך. התגלגל בבית־המשפט. נמצא על הכוונת של רשם־החברות והיועץ המשפטי לממשלה. עכשיו הוא הורג את החברה. בעלי המניות דואגים. טרגר יוחם אותם בבנין ירושלים.

מאת עמוס לבב צילומים: דמה קצור

אברהם טרגר ושכונה בבניין: מה זה ציוני? (צילום: משה דינור)

אברהם טרגר, יהודי חרדי, הוא היום הקבלן הגדול ביותר בירושלים. לא "סולל בונה", לא "שיכון ופיתוח". טרגר, כבן 80, בונה בשביל הציבור החרדי בלבד („אני אמכור גם לך, אבל כיהודי חילוני לא יהיה לך נוח בשכונות שלי"). מתווך ירושלמי אומר כי „מדובר בשוק אדיר. שכונת רמות, למשל, הולכת להיות בתוך כמה שנים שכונה חרדית".

טרגר הוא גם מנהל חברת ההשקעות של פועלי אגודת־ישראל (פאג"י), אבל אומר שעכשיו מפרקים את החברות של פאג"י. אין להן שום פונקציה. הן מתו. „נסגר מעגל היסטורי". דברים אלו מדאיגים את מקס ברנשטיין, יהודי שומר מצוות מניו־יורק (ראה מסגרת), שרוצה לדעת מה יהיה על 300 הדולרים שהשקיע ב־1949 בחברת "פאג"י השקעות". 80 אחוז מבעלי המניות – למעלה מאלף – הם כמוהו, שכנים שלו. טרגר אומר שהם יקבלו את חלקם. נשאר משהו בקופה.

טרגר מחזיק גם במניות היסוד של החברה יחד עם שלמה אייזנברג, אברהם פרושינובסקי ושמחה שטרן. לרב משה בלוי יש שתי מניות. להסתדרות פועלי אגודת ישראל יש 3919 מניות. על פי הדיווח האחרון לרשם החברות, מ־1984, היו לה כ־240 אלף מניות מסוגים שונים. לא רע בשביל חברה "מתה". לכן, לא רק מקס ברנשטיין מתעניין בחברה. גם רשם החברות. בסוף 1986 כתב לה עו"ד פנחס ארקוס, סגן הרשם, שאם בתוך חודש לא תמציא לו דוחו"ת שנתיים ומאזנים, הוא יבקש מהיועץ המשפטי לממשלה לפתוח בהליכים נגד החברה ומנהליה.

(המשך בעמוד הבא)

מנהל עבודה וחוזר בתשובה הדס פרייפלד (למטה), ומתונך שרגא נריידינגר (משמאל): איש צדיק, הכוס.

(המשך מהעמוד הקודם)

ואין זו הפעם הראשונה שהחברה מפגרת בדיווחיה. ב־1966 נקנסו על כך אברהם טרגר ב־500 לירות, ופאג"י ושאר מנהליה – ב־200 לירות כל אחד. מצד שני, עיון בתיקי חברת האם ובנותיה ("פאג"י בארץ ישראל", "נוה פאג"י", "נאמני פאג"י" ו"שיכון פאג"י סנהדריה") מגלה שהן מקפידות לשלם לרשם החברות את האגרה השנתית, עדות שמדובר בחברות פעילות.

ב־1967 ביקש הרי אלינס, יהודי חרדי מלונדון, לברר את גורל השקעותיו בחברה. "המזכיר שלכם, מר רושינסקי, בכל פעם שהוא רואה אותי ברחוב, משתדל לעשות עצמו כאינו רואה, כנראה כדי שלא יצטרך לענות תשובות בלתי נעימות לו", כתב לחברה באמצעות פרקליטיו. "למותר להגיד שהתנהגות מחפירה זו היא בלתי־חוקית, לא רק שאין בה ממידת הנימוס. היא בניגוד לחוקתכם החוקית לקיים אסיפה ולהודיע על כך לבעלי המניות שלכם. חברת פאג"י אינה שייכת למנהלים או למזכיר. לא לשם יניקת כספים מפאג"י קיימת החברה". בהמשך דורשים עורכי־הדין "ראגנר את ראנד" לקבל דו"ח מיוחד "על הכספים וטובות ההנאה שקיבלו המנהלים והמזכירים בשנים האחרונות".

כנראה שתשובה למכתב לא התקבלה, או שלא סיפקה את הפרקליטים. הצדדים נפגשו בבית־המשפט המחוזי בירושלים, לפני השופטת מרים בן־פורת, שמצאה כי מדובר בעיסקות מסובכות מאוד, ולא בהירות. אבל גם לאחר שקבעה כי "החברה נתונה מזה כמה שנים במצב של קפאון, עובדה שהפתיחה לאין ערוך את ערך מניותיה", היא חייבה אותה לשלם להרי אלינס יותר מרבע מיליון לירות. תביעה אישית שהגיש אלינס נגד אברהם טרגר ("לא פשוטה הרבה מקודמתה", כפי שקבעה השופטת), נסתיימה בפסק דין המחייב את טרגר להחזיר לאלינס הלוואה בסך 2,500 לירות שטרלינג. אלינס נפטר בינתיים.

התברר כי "פאג"י השקעות" הוקמה ב־1946, כחברה ציבורית שבבעלותה מאפיה, בית־חרושת לנודלס (איטריות) ומקרוני, בית־חרושת לטכסטיל ואריגה, בית דפוס, מפעל לליטוש יהלומים, בנק לחסכון "קופת מלווה", שתי חנויות מזון, וכן גם חברת בנייה, ופרוייקטים למרכז תעשייתי בתל־ארזה שבירושלים, ועיר חדשה ליד טבריה ("ארץ נפתלי"). הון המניות ב־1949 היה שני מיליון דולר, שגוייס בעזרת דיאגרמות שהצביעו על גידולה המרשים מהון רשום של 2,704 דולר לכ־460 אלף דולר.

והיום אומר אברהם טרגר, קבלן מספר אחד בירושלים, כי החברה מתה. בחדרו הפשוט ברחוב בן־יהודה, מאחורי שולחן מהוה, הוא נזכר: "אחרי מלחמת העולם השניה בנינו בירושלים שני שיכונים – נוה פאג"י בבית־וגן, ושיכון פאג"י, שנבנה ממש בין הערבים. 100 דירות הקמנו שם. מים וחצץ הבאנו על חמורים. מכרנו מניות בכל מיני מקומות, אספנו קצת כסף. התחלנו לעבוד בהיקף גדול, פי 10, פי 20. לקחנו הלוואות. לא שנור. זה היה מפעל ציוני ממש. לא, לא ציוני. מפעל יישובי מובהק. בלעדינו, כל החלק הצפוני של ירושלים היה הולך לערבים. 'פאג"י השקעות' היתה החברה האם. את כל שאר החברות הקמנו לשם זה והירות. אם תם ושלום החברה נכשלת – יש חברה לכל שכונה".

היום מפרק אברהם טרגר את החברות האלה שעשו הסטוריה. היום הוא אומר: "אין להן שום פונקציה. 'פאג"י השקעות' כבר לא עובדת 30 שנה. ב'ארץ נפתלי' נבנו שמונה בתים, גרו שם יהודים חרדים, זה לא הצליח והממשלה הפקיעה חלק, וחלק מכרנו לקבלן ירושלמי שעשה משפטים וקיבל מהממשלה פיצויים. היום אין פקידים, אין פעילות. נגמר".

בשנות ה־50, כשראה אברהם טרגר של"פאג"י השקעות" נגמר הסוס, הקים חברה עצמאית והחל לבנות לבד. "הקמנו 500 יחידות דיור, ובכך תמה עבודתה של פאג"י בירושלים", הוא אומר. אין הוא מסביר מדוע המשיך לעמוד בראש חברה מתה במשך 37 שנים, מדוע לא פירק אותה כבר אז, ומדוע המשיך – אמנם אחרי התרעות ומשפטים – לדווח לרשם החברות על פעילותה ונכסיה של חברה מתה ואף לשלם אגרה שנתית שיצרה רושם כי החברה עדיין פעילה. האם המשיך להשתמש בשמה של פאג"י לגיוס כספים נוספים למען המטרה של יישוב ירושלים, בתושבים חרדים, כמובן?

אני תרמתי מה שיכולתי", הוא אומר. "חמש־עשרה שכונות בניתי בירושלים. בבית וגן, בגבעת שאול, עזרת תורה, נוה צבי, קטמונים ועכשיו ברמות. הציבור החרדי גדל והולך, ברוך השם. לשכונות שלי הכנסתי זוגות צעירים, ואחרי עשר שנים זה צר להם, כי יש להם כבר שישה עד עשרה ילדים, והם מחפשים לעבור".

מתווכי־דירות אומרים שזהו שוק אדיר. זהו ציבור עם כסף?

"דלי דלים", אומר אברהם טרגר.

אז איך הם רוכשים דירות?

"הלוואות, משכנתאות, הורים. גם אנחנו עוזרים להם קצת".

אברהם טרגר אומר שהוא מאכלס ב־700 דירות מה ששכונת רחביה מאכלסת ב־2000. "אנחנו הרי

(המשך בעמוד 53)

פאג"י? עזוב אותם, אין להם פרוטה בכיס

בשנה הראשונה לאחר העיסקה היה מקס ברנשטיין בטוח שעשה מעשה טוב למען מדינת ישראל. גם בשנה השניה, השלישית, אפילו החמישית, האמין רואה־החשבון היהודי מניו־יורק ששלוש מאות הדולר שנרשמו בטור החובה בחשבונו שלו ב"מניופאקצ'רס האנובר טראסט" במנהטן, נכנסו לטור הזכות של "הקמת משהו חיובי" בישראל. עתה, אחרי 38 שנה, חושד ברנשטיין שהכסף ש"נטע" אז באדמת ישראל נהפך לעץ מניב דולרים, והוא רוצה לדעת מי קוטף את הפירות.

מקס ברנשטיין היה אחד מעשרות – אולי מאות – יהודים אמריקנים שהתפתו להניח כספם על קרנה של "פאג"י", חברה פיננסית של פועלי אגודת ישראל בירושלים בע"מ" בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל. היום מוכן ברנשטיין להודות שבאותן שנים מרגשות גברו נטיות הלב היהודי על אזהרות המוח היהודי.

"זו לא שאלה של כסף", אומר ברנשטיין, הבורר את מלותיו באותה קפידה שבה הוא מסדר על שולחנו את המסמכים המתעדים את המיפגש העסקי האומלל שלו עם "פאג"י". "במסמכים שקיבלתי יחד עם המניות מתוארת 'פאג"י' כחברה ציבורית. לכן, על פי חוק, היא חייבת למסור דו"ח שנתי לבעלי המניות. בכל השנים שבהן אני מחזיק מניות של 'פאג"י' לא קיבלתי אפילו דו"ח אחד, שלא לדבר על דיווידנדים".

ברנשטיין, רדוף התחושה שנעשה לו עוול, החל לתקדיש ימים לפגישות, שיחות טלפוניות והתרוצצויות במשרדים בניו־יורק, ירושלים ותל־אביב. "במשרדי 'פאג"י' בירושלים נאמר לי שקופת החברה ריקה", הוא קובל.

"הוא לא יקבל אפילו פרוטה שחוקה", אומר הרב שמואל רוטנברג מברוקלין, שלדברי ברנשטיין היה מי שמכר לו את המניות לפני 38 שנים. "מה האסון הגדול? הוא בוודאי חושב שמי שמחזיק במניות של 'פאג"י' יושב על אוצר גדול. יש לי חדשות בשבילו. הוא שילם דולרים תמורת מניות נקובות בלירות ישראליות. כמה זה כבר שווה היום? וחוץ מזה, מי שהחזיק במניות של 'אתא', ראה כסף?"

בדיקת "מעריב" העלתה כי עדיין יש מי שחושבים שממניות "פאג"י" אפשר לראות כסף. בירושלים פועל אדם המוכן לשלם תמורתן מזומנים. לא היה אפשר לברר אם התשלום מכסה את ההשקעה הראשונית, אך נראה שתקניין האלמוני רואה את עתיד "פאג"י" דרך משקפיים ורודים. בחוגי יהודים חרדים בניו־יורק סיפרו לנו כי מתנהל "מסע מתוכנן" לאיסוף מניות "פאג"י". איש לא היה יכול לומר מי האוסף, מי מממן את הרכישות ומה מטרת המיבצע.

גם הרב רוטנברג הסכים לומר לבסוף ש"יש מישהו בירושלים שקונה מניות של 'פאג"י'". בתשובה לשאלה מה טעם יקנה אדם שמו מניות של

(המשך בעמוד 53)

לאכול בחוץ

נתיב הגחלים הלוחשות

"סטייק־האוז וויט־הול", ת"א: הבשר מגיע היישר מאסכלת הפחמים, שחום, לוהט, ניחוחי (צילום: שמואל רחמני).

אנחנו יושבים אל השולחן ולא מאמינים למראה עינינו. נתח בשר שכזה רואים במקומותינו רק בתצלומי פרסומת. דבוקת צלעות שלא פורקה, במלוא מימדיה, נתח עבה שמשקלו הכולל בסביבות קילו, מגיע היישר מאסכלת הפחמים, שחום, לוהט, מדיף ניחוחות צלייה־חריכה.

המלצרית שואלת אם נחתוך אותו בעצמנו או נעדיף שהטבח יבצע את הניתוח. אנו בוחרים באפשרות ב'. כעבור זמן קצר היא חוזרת עם הנתח הצלוי כשהוא מפורק. מזלג – יש. סכין משונן – יש. אז לעבודה. ההתפעלות מהכמות שהדהימה מפנה למקומה להתפעלות מהטעם. בשר עגל מצויין. טופל במקצועיות ורוכך כהלכה. "התיישן" במקרר בטמפרטורה של כאפס מעלות. שהה שם לפחות שבועיים מאז נשחט העגל ועד שהגיע – בנתיב הגחלים הלוחשות – אל שולחננו. צדק הידיד שהמליץ על המקום באומרו כי בשר באיכות כזו ובכמות נדיבה שכזו לא פוגשים הרבה במסעדות ארצנו, ואולי בכלל לא.

"סטייק־האוז וייט־הול". מה לעשות, כך קוראים למקום הזה. רחוב מנדלי 6, תל־אביב. מראהו לא מסגיר את טיבו וייחודו. במבט ראשון מסעדה נטעת־יומרות, כמעט ללא "דקור". רלפק של שנים־עשר סלטים בשרות עצמי. דלפק משקאות עם ברז בירה מהחבית. רק כשאתה מקבל את התפריט ומתחיל לעלעל בו, העסק מתחיל להיראות מעניין. מאכלי ים וסוגים נבחרים של בשרים. ליד כל סוג בשר, מצויין משקל המנה ומחירה. 300 גרם אנטריקוט – 17 שקלים. 600 גרם "טי־בון" – 39 שקלים. 300 גרם פילה עגל – 29 שקלים. ויש צלע עגל (זה מה שהזמנו) במחיר של 55 שקלים לנתח שמשקלו סביב קילו. יש גם פילה נוסח הבית, משקלו כ־800 גרם, ומחירו 99 שקלים. אין להבהל מהמחירים. לא רק שהאיכות היא מיוחדת, אלא שכל מנה כזו מיועדת לשלושה, אפילו ארבעה סועדים.

פתחנו בפטה אווז וטוסט. עברנו לכיסונים ממולאים בחסילונים טחונים. טוב מאוד. אבל כל אלה כאפס וכאין לעומת טעמו של בשר העגל שהגיע לשולחננו במימדים מדהימים. הצטרפו אליו שתי פינכות. אחת עם רוטב פלפל, והשניה עם רוטב פטריות. אתה יוצק על הבשר לפי טעמך. המנה גדולה, וטעמיה נפלאים. מפעם לפעם באה המלצרית, ונוטלת את צלחת ההגשה עם מה שנותר עליה כדי להניח על אסכלת הפחמים את הנתחים שהתקררו בינתיים.

קינחנו בליפתן חם של אגסים ששרו ביין ועליהם קצפת. זוהי המלצת הבית למנת קינוח, ובצדק. מי שלבו וקיבתו עורגים לבשרים טובים על האש – המקום הזה ברחוב מנדלי – מומלץ.

בטברנה של דינו

אוכל טריפוליטני יש ביפו, אבל אפשר לקבל אותו גם באור־יהודה. אל תפחד. אור־יהודה שהכרת פעם איננה אור־יהודה של היום. פעם היתה זו כתובת שיגרתית בכרוניקה הפלילית. פעם היו שם עזובה ומרירות ורחקות. תושבי המקום לא התגאו בו כל־כך. כל אלה ועוד הם סיפורים של העבר. עקומת הפשע באור־יהודה ירדה בצורה התלולה ביותר. מישהו אמר לנו שעכשיו בטוח שם בלילה יותר מאשר ברחוב בן־יהודה בתל־אביב, שהאנשים גאים בישובם, שמחירי הדירות האמירו בהתאם למוניטין הטוב.

עוד אין אופרה באור־יהודה, גם לא תיאטרון או גלריות לאמנות. אבל יש מסעדות. הרבה מסעדות. פתוחות לרווחה. בחורף הן מנמנמות קצת. עדנתן באה לעת אביב וקיץ. מאכלים מזרחיים. בשרים על האש. מחירים נמוכים. הרבה אוכל, הרבה אור, הרבה שמחה. פתוחות ומאוכלסות עד לשעות המאוחרות של הלילה. שואבות לקוחות מכל ישובי הסביבה.

דיברנו על אוכל טריפוליטני. אפשר לקבל כמה מאכלים כאלה בטברנה של דינו במרכז אור־יהודה. מסעדה מוקפת מרפסת קיץ גדולה. דינו זה לא בנאדם. דינו זה שבט. על אחד הכתלים תלוייה שם תעודת־כבוד עליה כתוב שניתנה לדוד דינו ז"ל "מגיבורי לוב, על הסיוע לקהילתנו ועל התרומה לתחיית מדינת ישראל". דינו האבא הקים את המקום הזה. חמשת בניו ממשיכים אותו, יחד עם האמא שבמטבח.

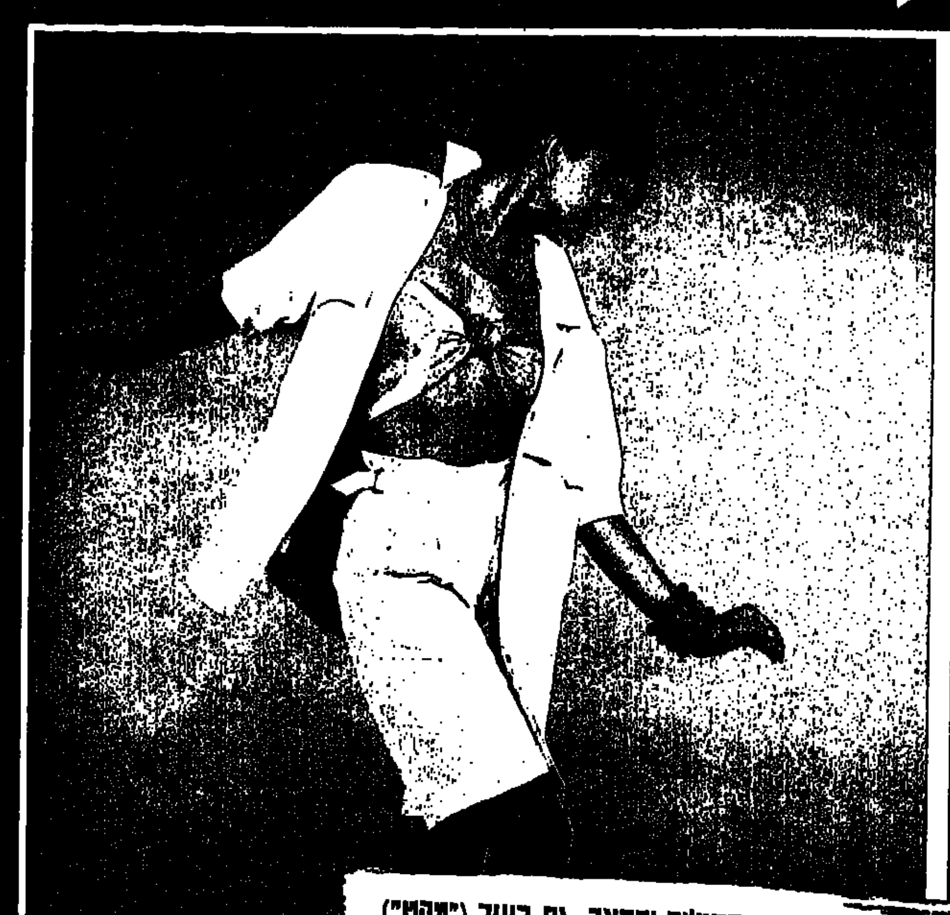
אז יש, כמובן, חומוס וטחינה וחמוצים ובשרים על האש. אבל יש גם כמה מאכלים טריפוליטניים, בלי דג ברוטב חריימי חריף־חריף איך אפשר? וקוסקוס, כמובן, ומסלוקה – שהיא תפודים אפויים ברוטב עם חצאי ביצים קשות – ומרדומה, שהוא סלט עגבניות מבושלות, חריף כרבעי, וצ'ירשי, שהוא תבשיל של גזר וקישואים. ויש מה שנקרא במקומנו סלט תורכי, אלא שכאן הוא עשוי מעגבניות שלא רוסקו. ויש תבשיל שעועית עם נתחי בשר. ולבסוף מבחר מגרנות המזרח: בקלאווה, ונגולה, מלפוף וכיוצא באלה.

מסעדות אור־יהודה ידועות במחירים הזולים. כך גם הטברנה של דינו. דג בחריימי – 6 שקלים. שני שיפודי בשר, כולל פיתות, צ'יפס וסלטים – 8.50 שקלים. תבשיל בשר עם שעועית – 6 שקלים. המסעדה כשרה וסגורה בשבתות.

מאו"ל

מאת יהודית חנוך

עורות לוהטים

המראה החשוף והקצר, גם בעור ("מקט")

את בגדי העור לא יגמור אפילו חמסין רציני, כי הם כבר מזמן לא משמשים אותנו רק לימים קרים. בגדי העור, אופנה עם הרבה סנוב־אפיל, ימשיכו לרוץ השנה גם באביב ואפילו בקיץ.

ביקיני מעור רך צבוע בצבעים עליזים שמזכירים את הציורים של גוגן, וביקיני מנומר בהדפסי חיות יהיו הכי "חן" על חוף הבריכה והים. מחוכונים עשויים עור ייצמדו בעזרת שרוכים או לחצניות לחזה ולמתניים של כל מי שאוהבת בגד נשי וסקסי. גם חזיות גבריות מעור רך בגוון טבעי בסגנון בגדי "קרוקדייל דנדי" יהיו חלק ממראה הסאפארי שישוב לטייל ברחובות בחודשים הקרובים.

נכון לעכשיו, מערכות עור אביביות בצבעים עליזים מושכות את העין בחלונות הראווה, מתכות למי שאוהבת את העור שלה קצת יותר שמרני וקלסי. מאמצי השכנוע של יצרני בגדי העור, המכוונים להסביר לנו שאפשר ללבוש אותו כמעט כל השנה כי הוא חומר נושם ואפילו אוורירי, הצליחו – כי הפעם לוו בעיצוב מתוחכם ובפיתות טכנולוגי של הדפסים ומרקמים שלא היו אפשריים לפני כמה שנים. עוזה להם גם העובדה שלעור יש עדיין רימוי של בגד יקר ואיכותי, למרות שכולם לובשים עור ולאחרונה מנסים למכור אותו גם לבני־העשרה.

עור של אביב זה צירופים של צבעים מהממים – אדום וירוק דשא וכחול עז, אבל גם גוונים פסטליים רכים כמו וורוד ותכלת וירקרק, צבעי ספארי כמו בז' וחול, גוונים שונים של חקי, לבן נקי וגם ג'ינס שנראה כל־כך ג'ינסי שרק מקרוב רואים שזה לא אריג, אלא עור. הדפסי עלים, ציורים אבסטרקטיים וסתם מריחות צבע מקשטים חלק מבגדי העור האביביים, ומתחרים בהם עורות עם הטבעות תלת־מימדיות של צורות שונות.

רשימת יצרני העור הישראלים מתארכת משנה לשנה. למרות שרוב העורות מיובאים ורק חלק קטן מהם מעובד בארץ, נבנתה אצלנו תעשייה מרשימה של בגדי עור. רוב היצרנים מייצאים את רוב תפוקתם לחו"ל ומוכרים כאן את עודפי הייצוא. יש כמה שמתבססים על השוק המקומי, מגלים גמישות ומוכנים לייצר גם בגדים לפי הזמנה בכל מידה, גם במידות גדולות או קטנות מאוד.

בימים אלה שולחים היצרנים לחו"ל את אופנה העור הקייצית, אז אם בא לכם להתעטף בעור, תוכלו למצוא עודפי ייצוא במחירים מוזלים: חצאיות מיני ומכנסונים – מ־180 ש"ח; חצאיות ומכנסיים – מ־200 ש"ח; מקטורנים – מ־250 ש"ח, ומערכת של שני חלקים – מ־500 ש"ח ומעלה. חזיות ומחוכונים אפשר למצוא גם בבוטיקים במחירים הנעים בין 50 ל־120 ש"ח. בגדי הים עוד יגיעו.

בגדי עור אינם מתבלים כמו בגדי אריג, ולכן ההשקעה בהם מוחזרת באין סוף הפעמים שאפשר ללבוש אותם. פריט אחד מעור – חולצה, מחוכון או מקטורן – משתלב יפה עם בגדי אריג ומוסיף להם מראה איכותי ויקר.

...ים וירוק הולכים ביחד בחליפה אביבית (זיוה חלם)

שחורה, סקסית וצמודה כעור שני ("ראם")

בגדי העור, אופנה עם הרבה סנוב־אפיל, ימשיכו לרוץ השנה באביב ואפילו בקיץ. מנבאים לנו מראות פרועים של ביקיני מעור בחופי הבריכות והים, גופיות ססגוניות מעור רך, סטייל נערות האיים החושניות של גוגן, שמלות ערב ואפילו מחוכונים צמודים – כולם נשיים וסקסיים, כולם מעור.

הדפסי עלים מקשטים עור לבן ("מקט")

אברהם אבינו

(המשך מעמוד 48)

המלצו לכמה רתיים בירושלים", הוא אומר בסיפוק. ...יש כמה קבוצות שאפילו כבר עולות עלינו. ...חדשה לגמרי. אל תתפלא שהאב אפילו פחות ...מבניו. מה זה חרד? יהודי שחרד לשמור על ...כמה חרדים יש בירושלים? רבע מאוכלוסיית ...נוראי, וזה גדל והולך. הפריון גדול. גם ...עלייה".

אברהם טרגר חושב ש"מלחמות רמות" הסתיימו ...משום ששכונת רמות כבר נכבשה. "תוך זמן ...מאוד החרדים יהיו רוב מוחלט ברמות", הוא ..."ישארו אולי כמה שכונות־וילות. אבל זה כלום. ...יש משפחות קטנות. בדירות של החרדים יש ...עם עשרה ילדים".

...והחילוניים יעזבו?

"בדרך כלל הם נהנים מזה".

...מהשכונות?

"לא. הם מוכרים את דירותיהם במחיר גבוה ...דירה ברמות – נחטפת. יש דרישה גדולה".

ל

אברהם טרגר, בונה ירושלים ומחרידה, יש 150 עובדים, ובמשרד עובדים יחד עימו שתי בנותיו, ארבע נכדות, בן וחתן. "אתה שואל אם אני ציוני? מה זה ציוני? אני גר ובונה ירושלים", הוא אומר, ומאמין שירושלים הולכת ...עיר חרדית. "אל תגיד חרדית", הוא מבקש. ..."שומרי מצוות. והם פרים ורבים, לא יעזור ...".

ומה אתה אומר על היחסים בין חילוניים ודתיים?

"שנאה תהומית. תהומית. מה הפתרון? לא טרגר ימצא הפיתרונים. אני רק שואל את עצמי מה מחזיק היום יהודי שלא מאמין. יהודי מאמין אומר פרק תהילים ומשקיט את רוחו. פעם הציונות לפחות איחדה. היום, מה מאחד? המוח הקטן שלי, האנושי, נכנס לעוגמת־נפש, אבל הקדוש ברוך הוא יהיה אחראי".

סיור בשכונות החרדיות של טרגר ברמות מגלה שכונות מודרניות, קוטג'ים מרווחים, בתי כנסת ומקוואות הבאים ביחד עם השכונה. טרגר בונה את זה מכספו. הדס פרייפלד, חוזר בתשובה, הוא מנהל עבודה בחברה של טרגר. "שכונה 04" קוראים לה. שם זמני. כשהכל יגמר, בעזרת השם, יקבלו הרחובות שמות כמו בשכונות של טרגר שבנייתן כבר תמה. "הדף היומי", "נרות שבת".

"זו הולכת להיות שכונה חרדית־חרדית", אומר הדס. הוא חזר בתשובה לפני ארבע שנים. היום הוא רוצה לראות את ירושלים דתית, אבל קודם הוא צריך לפתור בעייה בביתו. אשתו, ובעיקר בנותיו, חילוניות לחלוטין. "מחללים אצלי בבית את השבת", הוא אומר. "כל פעם נקרע חלק ממני. אבל אני חי עם זה".

הדס הלך להתייעץ עם הרבי, והלה אמר לו שבשעה שבנותיו רואות טלוויזיה בערב שבת, שישב הוא עימן בסלון וילמד גמרא. וכך זה עובר, בינתיים, במשפחת פרייפלד. את אברהם טרגר מגדיר הדס "יהודי צדיק, הבונה בכמות אדירה את ארץ ישראל".

נכנסות שתי נערות צעירות. בנות 19. נשואות. אחת נישאה רק לפני כמה שבועות. מה היא עושה? לומדת בסמינר למורים. מה בעלה עושה? לומד בישיבה. מה אביה עושה? לומד בישיבה. כמה ילדים בבית? שבעה. אז איך היד משגת כ־70 אלף דולר לשלם לטרגר בעבור הדירה היפה, אם כולם לומדים? מסתדרים. עוזרים. האב החל קצת לעבוד בעת האחרונה. סופר סת"ם. היא שואלת את הדס אם הדירה תהיה מוכנה בכ"ט בכיסלו, כפי שהובטח בחוזה. הוא מגלגל עיניו לשמים ומבטיח: "בעזרת השם".

"עכשיו יוצאים החילוניים מרמות ונכנסים הדתיים", היא אומרת. "לא, איננו מבריחים אותם. הם בורחים בעצמם. כנראה לא נוח להם לחיות בחברה שאינה שלהם. כן, אני מקוה שרמות תהיה שכונה דתית. יש לכאן נהירה טבעית. לא יעזור כלום. לנו אין שום שינאה כלפי החילוניים. השינאה באה מהכיוון השני. אם יבוא לכאן שכן חילוני – אני לא אעיף אותו, אבל לא אתן לילדי להתחבר עם ילדיו. אינני רוצה שילדי ילמדו את שפתם. מלים גסות, רעיונות שלא מתאימים לנו. כן, חבל מאוד שהעם היהודי לא מלוכד. הדרך היחידה היא שהחילוניים יחזרו בתשובה. ובינתיים הפיתרון הוא שכל אחד יחיה את חייו בשכונות נפרדות".

צפון ירושלים כולה תהיה דתית. היא בטוחה בכך. יש כבר רצף. סנהדריה המורחבת, שמואל הנביא, עזרת תורה, קרית צאנז, אונסדורף, מטרסדורף ועכשיו רמות. "בכל הדורות חיו בירושלים יהודים דתיים", היא אומרת. "צריך לחיות לפי התורה. אתה קורא לזה מדינת הלכה? כך צריך להיות. אחרת – אנו והגויים זה אותו הדבר".

ה"כולל" נותן לבעלה כ־300 דולר לחודש. הכל בא מתרומות. מהממשלה הוא מקבל ("איזו חוצפה", היא אומרת) רק 66 שקלים בחודש. "אנחנו חיים על חשבון מישהו אחר? אנחנו לא כופים על אף אחד לתרום. ולאוניברסיטה לא תורמים"?

ש

רגא גריידינגר הוא מתווך, איש דתי, מומחה לנעשה בשכונת רמות. הוא חושב שאם תיבנה עוד שכונה דתית ליד נוה יעקב, זה יוריד את הלחץ מרמות. אם לא – רמות אכן תתחרד. איך ידם של הדתיים משגת לרכוש דירה? הם פחות מוציאים ויותר חוסכים, לא רוכשים מכוניות או וידאו, לא נוסעים לחו"ל, וכשהילדים מגיעים לפרקם – לוקחים הלוואות וגמ"חים (גמילות חסד) ורוכשים דירה לילדים.

"השכונות החרדיות הקיימות פשוט סתומות", אומר המתווך. "שם – דירת שלושה חדרים עולה 80־95 אלף דולר. ברמות – 60 אלף".

כל זוג שרוכש דירה חייב לקבל את ברכת הרבי מגור. הוא הנחה שאין לשלם יותר מ־46 אלף דולר בעבור הדירה, בגלל הצניעות. עוד סיבה למעבר לרמות, הזולה יותר, פשוט כדי לעמוד בקריטריונים של הרבי. הוא גם לא מרשה להזמין לחתונה יותר מ־200 איש.

שרגא גריידינגר אומר שהקבלנים מרוצים. השוק החרדי הוא שוק ענק, עם מוסר תשלומים טוב. "זוג צעיר חרדי לא יתחתן אם לא תהיה לו דירה", הוא אומר. "לשכירות הם אינם הולכים כי ההכנסות שלהם זעומות". מר גריידינגר מוסיף כי זוגות חילוניים אינם נרתעים מרמות, אך מבקשים מהמתווך: "לא באיזור חרדי". חרדים, לעומת זאת, ירכשו דירה גם באיזור חילוני אם מתחילה בו הנטיה להתחרדות.

האבנים המפורסמות שהושלכו על מכוניות בכביש רמות הושלכו מחמשת הבניינים שבנה שם אברהם טרגר. בעיריית ירושלים מספרים שכאשר ביקש טרגר רשיון בנייה, הסבו את תשומת ליבו לכך שבמקום ההוא עתיד לעבור כביש. טרגר אמר: "ירצו – יאכלו". דייריו לא השתתפו בלעדית בזריקת האבנים. הם פשוט גרים באיזור אסטרטגי טוב מעל הכביש, ואצלם התמקמו תגבורות מהשכונות החרדיות. "עכשיו שקט שם. כפי שאומר טרגר – "רמות נכבשה".

מקס ברנשטיין, יהודי ניו־יורקי שהשקיע כספים בחברות של אברהם טרגר כמו רבים אחרים, יכול אולי להתנחם בכך שעזר לעשות הסטוריה. גרוש הוא לא יראה מזה. ירושלים חרדית – יראה גם יראה. חברות פאג"י מתו. יחי אברהם טרגר.

עמוס לבב

...פאג"י? עזוב אותם, אין להם פרוטה בכיס

(המשך מעמוד 48)

...שולת מוזמנים, השיבו "זה צריך לשאול אותו ...(האלמוני). יש לו רעיונות משוגעים. אבל ...לך והוא משלם בדולרים".

...הכתובת ומספר הטלפון של רוטנברג מופיעים ...עמוד השער של חוברת משנת 1949, ...מוקן, הנושאת את הכותרת "עובדות ...פאג"י, חברה מינסית". מספר הטלפון של ...בירושלים היה אז בן ארבע ספרות. מספר ...של רוטנברג, בראטלבורו סטריט, בברוקלין, ...בשיחה עם סופר "מעריב" אמר רוטנברג ...שנים. "עזר קצת" במשרד של פאג"י ...שהוא היה עוזר בעל סמכויות. ב־51 ...1949 מת רוטנברג בחתימתו תמאות בסך ...שבח שילם ברנשטיין תמורת מניות

...ברנשטיין: "ב־1949 פנה אלי יהודי ...אדם חשוב, ואמר: 'צריך לעשות משהו ...המדינה. פועלי אגודת ישראל מקימה ...בראת מאפית. אנו מציעים שתקנה 100 ...של דולרים המניה'. הוא הראה לי ...מניות בארה"ב. היו שם לפחות 50

...לעזור והסכמתי. רבי רוטנברג קיבל ...ההמחאה ונתן לי את חוברת העובדות ...היו שם שמות, כתובות, מספרי ...שזהו עסק מכובד ושאני עושה ...מכובד". רואה חשבון במקצועו ...לתצהיר שהופיע בשער ...פאג"י הוא חברה ציבורית מוכרת ...ב־16 ביולי 1946 וממומנת ע"י ...מניות. תרווחים של עסקי פאג"י ...הוא לא נתן דעתו לקושיות ...היה מוחר ל"פאג"י" בכלל למכור ...לאם למשל האמריקאי ...החברה ומכירותיה

שנים חלפו אך ברנשטיין לא שכח. שיעור האינטנסיביות של מאמציו לקרוא את "פאג"י" לסדר השתנה משנה לשנה. סכום הכסף שהשקיע בחברה לא הצדיק מיתקפה משפטית חזיתית, אבל נותרה גאווה פצועה. פעם אחר פעם פנה לרב רוטנברג, "עד שהתייאשתי, דאיתי שמשיחות איתו לא יוצא דבר".

לימים רכש ברנשטיין דירה בירושלים והחל לשהות בישראל מספר חודשים בשנה. חלק נכבד מזמן זה הקדיש לנסיונות לפענח את תעלומת "פאג"י". ב־1972 הגיע למשרדי "פאג"י" ברחוב בן־יהודה 2 בירושלים, שם היפנו אותו לרחוב בן־יהודה 1, אל "רבי אברהם טרגר". במוחו של רואה החשבון מניו־יורק הבזיקה תקווה. אברהם טרגר היה חתום על תעודת המניה שלו.

"זו היתה שיחה מאכזבת", אומר ברנשטיין. "ראיתי שאין עם מי לדבר. טרגר לא עזר ורשם שאפשר לסמוך עליו. בשאלתי אותו מה גורל 'פאג"י', פרש האיש את ידיו ואמר באידיש: 'פאג"י? עזוב אותם! הם לא עושים כסף. אין להם פרוטה בכיס'".

בשלב זה החליט ברנשטיין "להתחיל לפעול באמת". בעת שיחה אקראית עם הרב מנחם פורוש, בעל מלון "המלכה" בירושלים, קיבל אישור לשמועות על קומו של אלמוני המוכן לקנות מניות של "פאג"י". מקורות אחרים ...

חיים ואוהבים

המשקמת הגדולה

לא פעם בקוראי נקרולוגים יפים על אנשים שהיו כה „נהדרים", „מושלמים", „נדיבים" וכן הלאה בחייהם – אני שואלת עצמי אם אכן כך היו פני הדברים במציאות. והרי אחרי מות קדושים...

אלא שעתה, בכתבי על לאה מרדור שהלכה לעולמה בפתאומיות שכזו, אני בודקת את עצמי וחוזרת ובודקת אם אכן כל מה שאני עומדת לכתוב הוא באמת כל־כך אמיתי. ובכן – הוא כן. והרי כך חשבתי וכך התבטאתי מאחורי גבה עוד בהיותה בינינו. ותמיד היתה לי פינה חמה בלב ללאה, שהיתה „אשתו של" מוניה מרדור, (שגם הוא הלך לעולמו זמן קצר לפניה), אך לא כך קראו לה. היא היתה דמות כריזמטית בזכות עצמה, אף שלצד בעלה – מראשי מערכת הבטחון לפני־ואחרי־המדינה – תיפקדה בחן שלה בתור אשת־של.

לאה, שהיתה במשך עשרים שנה נשיאת הארגון ההתנדבותי "יד להחלמה" לשיקום נשים לאחר כריתת שד, היתה „ישראל יפה" עוד לפני שהמציאו את צמד המלים הנ"ל. היא היתה הוויה של נועם, אסתטיקה, נדיבות, צניעות. עם חיוך שהופיע בתדירות והיה יותר מאשר חיוך של נימוס.

אפשר היה לצייר כאן את דמותה של לאה בקווים נוסטלגיים, כאחת הגיבורות האלמוניות של ימי טרום־המדינה, ימי הרכש וההעפלה, נשים שנותרו בעורף כאשר הבעל עשה הרחק בשליחות עלומה. אבל היא לא היתה אוהבת את זה. היא היתה מעדיפה ש„בהזדמנות זו", כאשר באנו להספיד אותה, נספר גם על המתנדבות של "יד להחלמה". ראינו אותן בהמוניהן, הלומות צער, בבואן להלווייתה שנערכה לפני כחודש ימים בכפר שמריהו. גם קודם־לכן שוחחנו עם אחדות מהן במסגרת הכנה לכתבה ב"סגנון" כאשר זכתה לאה באות נשיא המדינה למתנדבים מצטיינים על פעילותה באגודה למלחמה בסרטן.

מספר שורות מן הרשימה (שכתבה ב־21.5.86 בילי מוסקונה־לרמן): „... לאה יודעת מנסיון אישי עד כמה משפחתו של חולה סרטן זקוקה לסיוע: 'תיגעי בי. אתה רואה? גם אצלך לא יחושו בהבדל', היא אומרת למנותחות־שד... חמש שנים של התנדבות אינטנסיווית עם הרגשה חזקה של שליחות. עד הרגע שכל התיאוריות נהפכו להיות חוויות ונסיון אישי: גם אצלה נתגלה הגוש... והיא תבעה מן הרופא שיאמר לה את המלה: 'סרטן'. 'נלחמנו על זכותנו לדעת כל פרט. על זכותה של אשה להיות שותפה להחלטות', היא עושה אנלוגיה בין החוויה הפרטית שלה – לעקרון שמנחה את האגודה".

"יד להחלמה". 90 מתנדבות מטפלות בעשרות נשים כרותות־שד. לפי הסטטיסטיקה, מתווספות למנותחות כאלף נשים בכל שנה. המתנדבות מתקשרות לכל המחלקות הכירורגיות בארץ, ומופיעות ליד מיטת החולה מיד לאחר הניתוח. לא פעם צריכה המתנדבת לפתוח את החולצה ולהראות איך ניראה הגוף שלה, כדי לשכנע...

לאה אמרה למראיינת שלה משפט קצר, קשה לעיכול: „אשה נעשית יותר נפלאה אחרי ניתוח כזה. יותר רחמנית, יותר סבלנית, יותר מבינה, יותר מודעת לעצמה. זוגות שחיו חיי נישואים טובים קודם למחלה – החווייה הזו יכולה רק להדק את הקשר ביניהם. לאחרים, שלא מסתדרים ממילא, זה יכול להיות הקש האחרון".

שוחחתי עם אחת המתנדבות ב"יד להחלמה" שעברה ניתוח לפני הרבה שנים: „ביני לבין לאה נוצר קשר מיידי שחשבתי שהוא בלעדי לי, אבל נוכחתי לדעת שזה היה סודה. היא מעניקה תחושה זו לכולן. אילמלא היינו יהודים – הייתי מכנה אותה 'מיסיונרית'. היא באמת עסקה במלאכת־קודש, ותמיד היה בה משהו קורן. אשה יפה מאוד שפנימיותה הקרינה על חיצוניותה. היא היתה אשה עם כריזמה מנווטת. היא היתה משכנעת אנשים בנחמדות שלה שמאחוריה הסתתרו כוח ועוצמה אישית. בעיני היא רמתה ללביאה. אחרי מותו של מוניה מסרטן („למה הוא נכנס לתחום שלי?", אמרה בהרבה כאב אירוני, סגנון שהיה טיפוסי לה) – חששתי כיצד היא מתמודדת בדרכה שלה, ללא תלונה, עם הבדידות". היא עברה העירה, לתל־אביב, להיות בקרבת הילדים, גוני ורמי.

מוסיפה אשת־שיחי: „יש לי הרבה חברים ומשפחה טובה, אבל היא – גוננה עלי. בהלוויה, בקהל הגדול הזה, מצאתי עצמי מחפשת אותה כדי שתגונן עלי גם שם. והרי אמרתי לך: בשבילנו – היא היתה כמו לביאה".

לאה מרדור ז"ל: הוויה של נועם, אסתטיקה, נדיבות, צניעות (צילום: שמואל רחמני)

להתחיל מהאמצע?

זו משאלה בלתי־ניתנת להגשמה. חבל שקו ההתחלה המשותף שלנו לא היה מעתה, לאחר חיים של שני תריסרי שנים זו בצד זה.

אילו ניתן היה להגשים זאת, כי אז הייתי יודעת כבר למן ההתחלה היכן חבויים המוקשים בינינו, ומתי חיוך שלך מכסה על פגיעה בציפור הנפש. הייתי יודעת מתי הרגע הכי־הכי אצלך, בשביל להשיג את מה שנדמה לי שלעולם לא אוכל לקבל ממך. הייתי יודעת, כבר מן ההתחלה, מה לעשות – והעיקר מה לא לעשות – כדי שבבית הזה תשרור אווירה של שלום, של פיוס, של עדנים. חבל, באמת, שאי אפשר להתחיל חיים משותפים – מן האמצע.

זה קרה...

את אומרת לעצמך שכל מה שאת רוצה עתה, מחר, מחרתיים – זה להיכנס אל מתחת לשמיכה ולא לצאת משם. מה רע? זה חם ונח, תנוחה טובה לקריאה, לצפייה בטלוויזיה. ואם גם מזג־האוויר עשה עמך חסד, הרטיב את קווי הטלפון ואת זוכה בטלפון דומם – אין לך צורך לחלום על מקום מפלט טוב יותר מאשר ביתך־מבצרך.

לחיות מתחת לשמיכה? זה מזכיר לי אדם ש„העניש" את עצמו, ולכן אינו יוצא את ביתו – והכוונה שלי היא אחרת. ישנם ביטויים שקיבלו לפתע הקשר מסוים. סרקאסטי. צריך להיזהר בהם. מעתה לא אומר שחלומי הוא „לחיות מתחת לשמיכה". לי אין בעיות עם עצמי. פשוט בא לי – וזה תקופתי וחוזר על עצמו בכל חורף מחדש. באביב יבואו חלומות אחרים, שגם הם חוזרים על עצמם: פגישה מיקרית (בקרון רכבת או בציפיה למעלית בבית־חולים) עם מישהו סטייל איב מונטאן, ועם סיום מעורפל בינינו. בסוף הוא תמיד אומר: כמה חבל שלא נפגשנו לפני עשרים שנה, ואז אני נעלבת וזה סוף הסיפור.

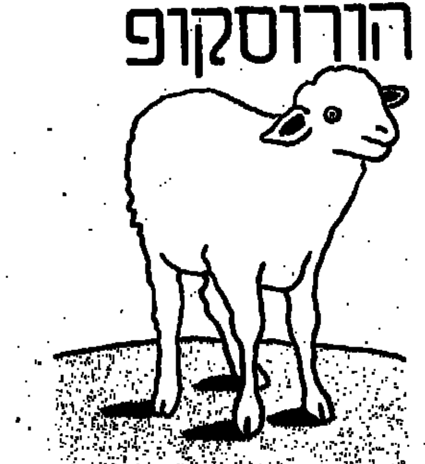
בקיץ התל־אביבי איני חולמת בכלל. אז אני מטושטשת מכדי להחליט מה אני רוצה ואני סופרת את הימים עד שהקריין יחדל מלומר: „תנאי מזג־האוויר יהיו כרגיל בעונה זו". דרך אלגנטית להתחמק מלומר שגם מחר ישררו תנאי מזג־אוויר מגעילים.

בסתיו אני חוזרת אל עצמי ואל הנאות החיים ומתכוננת לקראת מימוש החלום החורפי.

וכך חולפות השנים כאילו בחלום... עכשיו לכי וגלי להם: איפה חלום ואיפה בטית. פשוט לא היה לך במה לסיים את הטור. פתאום קרה לך מה שתמיד שואלים אותך הקוראים הסקרנים: ואיך יש לך כל שבוע על מה לכתוב? ומה יקרה כשלא יהיה לך? ואת עונה בבטחון שדבר כזה לא יכול לקרות לך אף פעם. וקרה. עובדה.

תמר אבידר

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 27 במארס ל־2 באפריל

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
שיחות שתנהלו בימים אלה יהיו בעלות אופי חשאי, ויפעלו לטובתכם. החושים הבריאים שלכם יחיו נכס חשוב, בעיקר בתחום העסקים. זה הזמן להדביק פיגורים בהתכתבות. שימו דגש על מחשבת ומחקר.

שור (20 באפריל עד 20 במאי)
אתם נמצאים עכשיו באור הזרקורים, וכל דבר הקשור בחשיפה לציבור יעלה יפה. אתם מיטיבים לנאום ומצטיינים בפעילות קבוצתית. גם ענייני שותפויות יצליחו בתקופה הקרובה. יש לצפות לעלייה בפעילות החברתית.

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני)
זה זמן מצויין להשיג התקדמות. האישיות הכובשת שלכם תשמש אתכם יפה בענייני עסקים ובשיחות עם הממונים עליכם. פרוייקטים שהתחלתם בהם בעבר מגיעים להשלמה. אין לערב חבר בעניין כספי.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
השבוע צפויים ביקורים אצל קרובי משפחה. כדאי להקשיב לעצות שתקבלו מבעלי מקצוע – הן יעזרו עצמן. טיפוסים יצירתיים יוכלו בימים אלה לקבל הכרה בתחום הכתיבה. מתחילות להתגבש תוכניות לנסיעה.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
בימים אלה יוכלו זוגות לקבל החלטות בשאלת השימוש בכספים משותפים. עניין משפחתי שהעסיק אתכם זמן רב יגיע השבוע אל פתרונו. בעבודה תשיגו התקדמות בשעות הבוקר – אך בשעות הערב יהיו הפרעות.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
אם כי בתחום הרומנטי העניינים מבולבלים מעט בימים אלה, אתם נכנסים לתקופה שתאפשר יחסים יותר הרמוניים עם הסביבה. זה זמן טוב לחתימת הסכמים חוזים ולשותפויות. השבוע צפויים בילויים נעימים בערבים.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע תהיו חרוצים ויצרניים: תוכניות שהתחלתם לעבוד עליהן בעבר יגיעו השבוע לסיומן, ותהיה לכם השראה ליוזמות חדשות. כדאי ליהנות מההזדמנויות שיהיו לכם להתקדם בחיים.

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
שיחות מעודדות עם ילדים או צעירים צפויות בימים אלה. זה זמן טוב לניצול הפוטנציאל בתחום היצירה. בשעות הערב כדאי לשים את הדגש על בילויים; הסיכויים הרומנטיים בעליה.

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
זה זמן טוב לקיים שיחות משפחתיות וללבן בעיות. כדאי גם לקנות דברים חדשים לבית, ולאחר שסדרתם יפה את הכל – להזמין אורחים כדי להתגאות ברכישות. בתחום האישי, נסו לא להשתעשע בציפיות מופרזות.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
השבוע אתם מיטיבים להציג את עצמכם ולקדם את ענייניכם. יש לכם רעיונות טובים, ואנשים יבואו להיוועץ בכם. כדאי להשתתף בפעילויות קבוצתיות ולהביע את דעותיכם. הדגישו את הצד היצירתי שבאופייכם.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
אתם מיטיבים לעמוד על המקח, והשבוע כדאי לעסוק בקניה ובמכירה, בעיקר בבוקר. צפויות הזדמנויות חדשות לשפר את ההכנסה. שיחות עם הממונים עליכם יובילו להתפתחויות חשובות בתחום הקאריירה.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
השבוע יתנהלו ענינים חשובים רבים דרך הטלפון, ואתם יודעים למצוא את המלים הנכונות. בסך הכל זה זמן טוב לקדם את האינטרסים האישיים שלכם. כדאי להתחיל עכשיו בדיאטות ולשים לב להופעה הכללית.

פנטהאוז

יואל לב

סוד היופי

ליאורי נרמה היה שהוא מתבונן בפרח הפורש אט אט את עלי כותרתו, פרח אנושי ברמות הצעירה שבנו ניר יוצא אתה. אבל בתחילה היא לא הזכירה לו פרח. בתחילה לא הבין מה קרה לו, לניר, לבחור שטופח בטעם מעודן ותמיד הביא הביתה נערות יפות, חטובות, מהוקצעות, בעלות גינונים מושלמים – שפתאום מביא משהו גולמי, מסורבל, לא־מטופח, בדמות סטודנטית למשפטים שנה שניה.

אורי וגליה, כל אחד בדרכו שלו, סקרו את הצעירה החדשה שניר הסתגר איתה בחדר ולמד עימה מסקנות. ואף־על־פי־כן הוא גם חיזר אחריה, באבירות שלא הטילה ספק בכוונתו.

גליה ראתה זוג נעלי סירה, גרביים מגולגלים, ורגליים לא חטובות שהשיער מטפס בהן כמו יבלית בגינה מוזנחת, חצאית דהויה שמשתלשלת מלפנים ומכסה את הברכיים ואילו מאחור היא כמעט חושפת את הישבן, וחולצה ארוכה היורדת כמעט לברכיים.

אורי ראה פנים של אשה הנושאת עימה עלבון עתיק, כואב, העלבון מכך שנבראה מכוערת – עלבון של אשה שיודעת שהיא מכוערת. שפתה התחתונה משורבבת במין כניעה, סנטרה רופס, גבותיה סבוכות ונוטות כלפי מטה כאילו ביקשו לכסות על העיניים. בקיצור – אורי ראה אשה כעורה, כזו ששום גבר לא יקדיש לה יותר ממבט אחד, וגם זה בספק.

אז מה לכל הרוחות קרה לניר? האם איבד את הטעם שלו? גליה היתה מודאגת, ואורי משך בכתפיו במין השלמה. הם לא דיברו על כך. למרות שהבית כית פתוח וניר משתף את הוריו כמעט בכל האירועים החשובים בחייו, הרי דווקא בנושא אותה סטודנטית שאורי טען שהיא „מפלצת מושלמת, ואם צריך היה לבחור למוזיאון השעווה של מדאם טוסו מסיכה מפחידה, לא צריך היה אלא לצקת את תווי־פניה" – שמר על שתיקה. אורי, מצידו, לא שיתף את בנו בדעתו עליה, רק התייחס אליו במין עדינות, כדרך שמתייחסים אל ילד חולה שאיבד את חוש הטעם.

לאחר מספר ימים ניר החליט לספר על כך להוריו, בארוחת הערב, הארוחה האחת המקודשת לבני־המשפחה, היחידה בה כולם נפגשים. גליה שומרת על הנוהג של אכילה סביב שולחן האוכל, לא במטבח. עורכת את השולחן בקפדנות, מנסה להקנות לבני־הבית את התחושה שהם משפחה מלוכדת. כאן עולים ביניהם הנושאים החשובים, תחילה כבדרך אגב, מתוך שיחה קלילה, המאפשרת לכל מי שאינו רוצה להיחשף לחזור ולנעול את הסודות שלו בתוך עצמו, מבלי להיפגע. סביב השולחן הזה חשף ניר את סוד ה„רומן".

„אתם בטח חושבים שהשתגעתי" – העביר מבט סביב השולחן, מוצא במבטי בני־המשפחה אישור להנחה שבשאלתו. „בחייכם, כל כך אינכם מאמינים כבן שלכם?"

„תגידו, באמת השתגעתם?" – בני הבית שתקו. ניר הבין ממבטיהם שאין להם ספק שהוא יצא מדעתו, אבל מחמת הנימוס הניחו לו להמשיך. „בחייכם, אינכם מבינים את הטריק? הרי כולכם רואים שהיא מפלצת. אנחנו, בני המחזור בפקולטה, שנה שניה, החלטנו לערוך ניסוי לא בתנאי־מעבדה אלא בתנאי־מציאות. זה התחיל בוויכוח האם אשה מכוערת אמנם נולדה מכוערת, או שהיא כזו בגלל הדימוי העצמי הנמוך שלה. התווכחנו שעות ארוכות. הרוב טען שאלוהים מחלק את מתנותיו באורח סלקטיווי, ואשה שאיננה זוכה במתנה – הוא מתווה על מצחה אות קין של כיעור. וכמו שאמרו שארם טיפש זה לכל החיים, כך גם אשה כעורה".

„בקיצור, החלטנו לערוך ניסוי חי. התחייבנו, כל אחד מהכנים בפקולטה, לחזר אחריה בלהט. להגיד לה את כל המלים היפות שגברים אומרים לנשים כשהם רוצים בחסדיהן. להוציא אותה לבית־קפה, לקולנוע, לקחת אותה למסיבות. מאחר שלא היה עולה על הדעת להטיל את המשימה האיומה הזו על סטודנט אחד, שהרי הוא היה מתמרד ומוכן לוותר על לימודיו כדי לנוס ממנה – החלטנו שכל אחד יחזור אחריה בלהט שבוע ימים. כל אחד 'יגזול' אותה מידיו של השני מבלי שהיא תבין מה קורה".

ניר התבונן סביבו וחש שהוא חוזר וזוכה ביחס ההערכה של בני־המשפחה. רק גליה, שומרת כבודן של הנשים, רטנה בזעף־משהו כמו „זה קצת חוצפה לעשות נסיון חי בבני־אדם. אני רואה בזאת זלזול מרהים". האחרים נסחפו בסיפור.

„הוויכוח היה אם הגברת הזו שאלוהים התעלל בה תשתנה כתוצאה מהחיזורים שלנו, ואז תוכח התיאוריה שאשה יפה היא מוצר של הסביבה, או שהיא תמשיך להיות מפלצת מתוזרת כדי להוכיח את התיזה שהיופי והכיעור הם תו אלוהי ולבני־אדם אין מה לעשות בעניין".

מאז אותו ערב החל אורי להתבונן בסקרנות ב„פרח המכוער" שהתחיל אט אט לפרוש את עלי כותרתו.

זה היה תהליך איטי. „תורו" של ניר לחזר אחרי הסטודנטית התרחש אחת לכמה שבועות. אבל גם גליה, במבטה הנשי, החודר אל הפרטים הקטנים, וגם אורי, במבטו הגברי המשוחר, הסולח לאשה על דברים רבים אם היא יודעת להבליט את תכונותיה המיוחדות – שניהם יכלו לקבוע שאמנם חל שינוי – איטי אבל יציב – בהופעתה החיצונית של הסטודנטית.

בתחילה נעלמו נעלי הסירה הגסות, גרבי ה„בייגלה", השיער על הרגליים. הרגליים עצמן החלו להיראות חטובות כאשר התווספו אליהן נעליים גבוהות, נשיות. את החצאית הדהויה והחולצה המגוחכת החליפה הצעירה בחצאית שחורה שהסתירה את גיזרתה המסורבלת ובחולצה תואמת שהפכה את גופה למין מתנה מסקרנת. גם שיערה טופל וטופח, נהפך רך ושופע. הפנים הזועפים לשעבר החלו לחייך, השפתיים נראו יותר נשיות, אפילו הסנטר הרפוי הוזקף בגאון. הגברת נהפכה למעניינת, מסקרנת, אולי לא בדיוק יפה, אבל בלא ספק מושכת תשומת־לב.

ואז היא נעלמה. הנסיון הצליח. היופי והכיעור אינם תו אלוהי אלא תכונה נשית נרכשת המתווקת על־ידי תוספת של בטחון עצמי. עכשיו, כשעבר עליה שינוי דרמטי כל כך, שוב לא הזמין אותה ניר הביתה.

בשעת ארוחת־הערב, כאשר רינה העלתה את השאלה, אמר ניר: „עכשיו, כשהיא נהפכה יפה באמת, אנחנו הסטודנטים איבדנו את הבטחון העצמי הדרוש כדי להזמינה...".

וגליה אמרה: „אשה כעורה צפוייה לאותה סכנה שאורבת לאשה יפה: לשתיהן אורבת הבדידות, אבל מסיבות שונות".

האסיר

(המשך מעמוד 8)
שכך יהיה. ואז התחלתי לחשוב למות לבד. למות בקבר שקט ורגוע, במקום לחיות בקבר הזה שקוראים לו כלא.

במחלקה הפסיכיאטרית הם ראו שיש להם עסק עם אדם חריג. שאני לא משחק. שזה אמיתי. הפסיכיאטר של שרות בתי־הסוהר, ד"ר פטר סילפן, האמין לסיפור שלי. זו היתה נקודת המפנה. מכאן התחיל כל העניין. הוא הבין שהתקווה שלי היא אם אשאר אצלו. אחרת – או שלא אשאר בחיים או שאהפוך לנרקומן. במחלקה הפסיכיאטרית נתנו לי חדר לבד, תנאים טובים, הקלו עלי. אחרי כמה ימים, כשנפתרה הבעיה הנפשית, החליטו שאני נשאר שם בתוך אסיר עבודה. חדר לבד, ביקורים חופשיים. יתרון רציני על האחרים. בנסיבות של שפוט למאסר עולם על רצח בכלא רמלה. הגעתי למסקנה שאם הפסיכיאטר מאמין לי – אפשר לשכנע אחרים, וזה הכל ביד שלי. שם התחלתי ליצור קשר עם פרופסור שלף וגורמים חיצונים אחרים.

עשיתי לי סדר־יום לתקופה של כמה שבועות. חשבתי שתוך כמה שבועות אלך הביתה. עשו לי פוליגרף, קבעו לי מפגשים עם סוציולוגים ופסיכולוגים להוכחת חפותי. סדר היום שלי כלל ספורט, ריצה, התעמלות, לא משחקי כדור. לא הייתי מסוגל לשתף פעולה עם אחרים. היה לי קשה להשתחרר ולשכוח מהכל, לשחק כדורגל עם אחרים. לא יכולתי להשתתף במסיבות ולצחוק או לספר בדיחות. זה לא עניין אותי. הייתי קצר־רוח לגבי כל הנושאים האלה. רציתי פשוט לקום ולצאת.

היו תקופות של תקווה גדולה, וביניהן תקופות של דכאונות. הייתי נרגש במיוחד. בימים הקשים ישבתי ובכיתי. פתאום הבנתי שגם המאבק להצלתי ימשך שנים. לא היה לי חשק לדבר, לא היה לי תיאבון. היו תקופות שלא אכלתי שבועיים־שלושה ברציפות. רק שתיתי. פיתחתי מיאוס כלפי סביבתי. עובדת סוציאלית באה לשוחח איתי, ואני אומר לה 'קודם תתפטרי במחאה על זה שאני יושב בכלא, אחרי־כן ארבר אתך'. הסתכסכתי עם ד"ר סילפן כי דרשתי שיתפטר במחאה על מאסרי.

ברגע שנכנסתי למחשבות האלה, לא הצלחתי לתפקד. לא יצאתי מהחדר. הייתי בדכאון קשה. פותחים לידך רדיו, ואתה רוצה לשבור אותו. חדשות מעניינות את הסבתא שלך. אתה רוצה שכל העולם ייעצר עד שיוציאו אותך, ששום דבר אחר לא יקרה. כמה פעמים הייתי על סף החלטה להתאבד. עניין של שניות. פתאום מגיע מכתב מכתב חם מיוסי שריד: 'תחזיק מעמד, אנחנו אתך', וזה נותן לי עוד שבוע־שבועיים – עד לדכאון הבא. היו מכתבים מגבי שטרסמן שניות לפני שהתאבדתי. כל מכתב חמצן, הוא ידע איך להורים לי חמצן. עוברים כמה שבועות ושוב אני מתכנן להתאבד ושוב מגיע מכתב משגע – הפעם מגבי גזית. בשבילי זה כבוד גדול, הקשר עם האנשים האלה. לא אנשים פשוטים שהייתי רגיל להכיר לפני המאסר.

המצב הזה יצר לי בכלא מעמד טוב של יועץ. עוזר לנסח מכתבים. היה לי שם של אחד שיודע למי אפשר לפנות במערכת המשפטית, בעיתונות ובמערכת האקדמית. יכול להעריך מראש מי יתייחס לפנייה ומי לא. העצות שלי שוות זהב. לא הייתי צריך את זה בשביל המעמד. כשנכנסתי לכלא רמלה, היינו שם כנופיה של 20־30 איש מכל הארץ שאף אחד לא היה יכול להתעסק איתם. אלה שהכרתי מהתקופה שלפני מאסר העולם.

החיים שלי, לפני המאסר, היו מורכבים מבית, משפחה, שכנים, חברים. אווירה של עבריינות בשכונת שנ'ארי. מי שלא עבריין – חריג. בורר. צוחקים ממנו. בגיל 13־14, הדבר שאתה הכי רוצה זה חברים. לברוח מהבית, מאלימות, מכות בבית, חוסר שקט. אתה בורח לרחוב. ברחוב אין לך מה לאכול, אתה הולך לפרוץ. כל מה שבא, קיוסקים, חנויות, מכוניות, מה שבא ליד.

התגייסתי לצבא. אחרי שישה חודשים נפגעתי בתאונת דרכים בראש ושוחררתי מהצבא. חזרתי לשכונה והמשכתי לגנוב. הייתי עבריין קטן. עד שיום אחד הכרתי את החבורה, אורי ורוני שניידר מרחוב באזל בתל־אביב, אהרון בר־דוד מכפר שלם. היינו מעשנים חשיש ביחד. יום אחד באו בהצעה לשדוד מוביל כספים של חברת "צ'מפיון מוטורס". היה לו מסלול לבנק. אני איזה חודש הלכתי איתם. עקבנו אחריו, ובסוף ברחתי מהעניין, לא רציתי להשתתף. אמרתי להם שזה לא יצליח. פחדתי. לפני־כן לא עשיתי דברים כאלה, ועוד לאור היום, באמצע העיר. אמרתי שאני לא בא יותר. אז הכניסו לתמונה את רוני, אח של אורי, וביצעו את העניין ברמת־גן ואני עד היום לא יודע בוודאות איך נורה האיש.

גם בבית־המשפט לא התקיים עד היום דיון מי ירה את הירייה. בר־דוד היה שוטר מג"ב, אבל לא השתמש בנשק. גם בדקו את האדקח שלו, והאקדח לא היה זה שירה. יכול להיות שאורח כיוון על השודדים ופגע באיש הלא־נכון. בר־דוד בחקירה במשטרה עשה הסכם, והכניס אותי בתוך שלישי במקום רוני. כי אורי לא יכול היה להיות עד מדינה על אחיו. הבטיחו לבר־דוד שלא יואשם ברצח. כשהמשטרה הפרה את ההבטחה והוא הואשם ברצח – הוא חשף את מה שקרה בחקירה. בית־המשפט פסל את מה שנאמר בחקירה המשטרתית והחליט לזכות את בר־דוד מאשמת רצח. הוא הורשע בהריגה ברוב דעות, נדון לשמונה שנים, ושוחרר אחרי חמש. ואני מוצא את עצמי במאסר עולם. איך, לעזאזל, יוצאים מזה.

> „כולם יצאו ואני נשארתי בפנים. האדם היחיד שלא השתתף בשוד וברצח. האדם שחלקו היה הכי קטן – השתתפתי רק בתכנון השוד – נשא בעונש הכי כבד".

אני לא הייתי „האדם השלישי", וחשבתי שמכסימום ירשיעו אותי בקשירת קשר לביצוע שוד. הייתי בטוח שאשוחרר בתום המשפט, או אקבל שנה־שנתיים על קשר. פתאום אני מוצא עצמי מורשע ברצח. עדיין לא תפסתי את המשמעות. הייתי בטוח שבערעור אזוכה. משנדחה הערעור, היגשתי בקשה למשפט חוזר. אמרתי 'זהו, עכשיו יזכו אותי'. הבקשה נדחתה ואז שוב הוגשה בקשה. כשנדחתה זו – הגיע פרופסור שלף לשלב שבו ביקש לחון אותי. הבקשה נדחתה ושוב הוגשה בקשה שלישית למשפט חוזר, ששוב נדחתה בינואר 1985 לאור חקירה ממצה של משרד המשפטים.

בינינו, אני במקומם גם כן לא הייתי יודע מה לעשות עם התיק הזה. גם אני לא יודע מה הייתי עושה עם אחד כזה כמו פואר, ששותק כל החקירה, מזלזל במשפט ובשופטים. הם ממש כעסו עלי, כי קיללתי אותם. גם השופט בנימין כהן וגם השופט משה טלגם, שנים משלושת שופטי בית־המשפט המחוזי, הזכירו לי את זה אחרי שנים. הם ביקרו אותי בכלא ואמרו לי שההתנהגות הגסה שלי לא עזרה לי כפסק־הדין. כמה פעמים הורו להוציא אותי מהאולם.

בפגישות האלה בכלא הבנתי שאני אשם במה שקרה לי. היום זה לא יכול לקרות עוד פעם. לא קיים דבר כזה. אני לא מסוגל היום לעשות עבירת תנועה. לא רוצה שום מגע עם שוטרים. אף אחד לא מחכה לי בחוץ. החברים לא מחכים לי. אם אני רוצה אותם, אני הולך אליהם – אבל אין לי שום עניין בהם אחרי כל מה שעבר עלי. אנחנו הולכים בשני קווים מקבילים.

לפני המאסר עברתי בעיצוב־פנים, באקוסטיקה. לא פרצתי כל הזמן. רק אתמול התחלתי לחשוב מעשית על היציאה. ראיתי אסירים שהעירייה עוזרה להם בבית, בשיתוף האגודה לשיקום האסיר. אני לא יודע מה. הכל מעורפל. אני צריך כמה חודשים של שקט, להסתובב בחוץ, להרגע מכל מה שקרה. לנוח, לשכוח מה שהיה ולחשוב על העתיד. מאיפה מתחילים? למה אני רוצה להגיע? עד עכשיו לא חשבתי על זה בכלל.

עכשיו, אחרי שהודיעו לי על המתקת עונשי, התחלתי לחשוב על זה שאני צריך למהר להתחתן ולהקים בית. בינתיים אין מועמדת. היתה תחלופה גדולה של בחורות, אבל לא משהו רציני. כי בכל פעם שהיתה תקווה להשתחרר מהכלא, יצרתי קשר רציני עם בחורה, וכשהסיכוי לצאת נגוז – הפסקתי את הקשר.

היה לי קשר עם בחורות שעזרו לי בתקופת הכלא. בחורה יכולה לתת המון. למשל שולה, בזכותה נשארתי בחיים. היא היתה לצידי ברגעים הכי מחרידים, כשהתחלתי לפחד מעצמי, מהסורגים, כשנבהלתי מכל סוהר שראיתי. איך יוצאים מכאן? אתה מבוהל ממאסר עולם שיש לך על הראש. לא מאסר לתקופה מוגדרת שאדם חזק עומד בזה ויוצא. מאסר עולם אומר שאתה לא יודע לאן אתה הולך ולאן תגיע. אם תשאר נורמלי.

מי שנכנס למאסר עולם על לא עוול, אין לו הרבה מה לעשות. הוא צריך להשלים עם זה. אף אחד לא יכול לצאת מזה בשלום. יש כמה אסירי עולם ואחרים שאני בטוח שהם חפים מפשע והם לא יודעים מאיפה להתחיל. אני התיידדתי עם אחד, מוריס, ששפוט 20 שנה על לא עוול. נשפט לחמש שנים על שוד, או משהו כזה. בכלא – במקום לראות בו אובייקט שאפשר לשקם – עשו את ההיפך, התגרו בו. הוא ניסה לברוח, תפסו והוסיפו לו עוד שבע שנים. היה בלחץ, דקר מישהו וקיבל עוד חמש שנים. ככה צבר בכלא 21 שנות מאסר, וזה בשבילי נקרא כשלון של מערכת השיקום.

בכלל, שיטת המיון של האסירים היא דבר מחפיר. איך אפשר לערבב את כולם בכולם מכל הבא ליד, כמו ארגזים של עגבניות שאתה שופך למשאית? כל אחד שונה מהשני, ואסור להתייחס אליו כמו לסחורה. בכלא האסירים הם מספרים ותיקים. יש שם הרבה בחורים מבריקים שהחברה יכולה להפיק מהם תועלת ולהיעזר בהם. לא כולם חסרי תקנה. אנשי מקצוע היו יכולים לברור את הטובים ולהשאיר את הברירה.

העתיד זה נעלם גדול. תשמע, אני אקים משפחה, אני אתארגן. אני צריך להרגע עם בחורה שבועיים־שלושה, לעשות חשבון נפש. פיצויים על מה שסבלתי אין לי ממי לבקש. גם לא הוכח אבסולוטית שאני חף מפשע, את עונשי המתיקו על סמך ספק. אני מרגיש שצריך לסייע לי בהתחלה, שהמדינה צריכה לעזור לי לעמוד על הרגליים. לא מרגיש שמישהו חייב לי, אבל אני מקווה שיעזרו לי משיקולי כדאיות פשוטים של החברה. ולא – אתגבר על זה בכוחות עצמי. לכלא אני לא חוזר.

בחוץ אני אוכל לבקש משפט חוזר. אבל איפה? לא שאין לי כוח למשפט חוזר, אבל מה זה יתן לי? אין לי זמן. תראה, בבוקר טילפנתי למשרד הרישוי, רציתי לחדש את רישיון הנהיגה שלי, ואמרו לי שאני צריך להתחיל את הכל מהתחלה, צריך ללכת להוציא תעודת זהות ודרכון, ואני לא מסוגל עדיין לחשוב על כל הדברים שאני צריך לעשות. אני חושב שאני יכול להוכיח את חפותי בקלות, אבל זה שנים של הוצאות ועורכי־דין ומשפטים, ואחרי תשע שנים בכלא אני רוצה להתרכז בעצמי ובהקמת משפחה.

אם אתרכז במשפט – אאתר את הרכבת. השיקול שלי נראה לך הגיוני? אני ישבתי תשע שנים, יוצא החוצה ומה אני מוצא? הכל הרוס. הורי גרושים, במצב בריאות קשה. אח חייל שוכב בתל־השומר עם בעיות בכלי הדם. פלאגן שלם. אני רוצה לטפל במשפחה ובעצמי. משפט חוזר? אולי בשלב יותר מאוחר. כרגע זה לא רלוונטי מבחינתי. מציק לי שמבחינת המערכת אני לא זכאי, אבל בינינו המערכת התחשבה באפשרות שאני לא הרוצח, ובגלל זה הלכתי הביתה. אני יודע שלא יריתי.

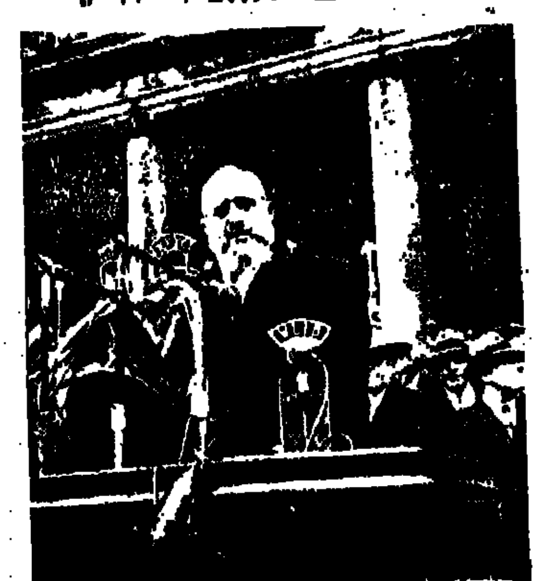
יצחק בן־חורין

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 20.3.52 – 27.3.52. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

ירושלים ו...ניו־יורק

ראש עירית ירושלים, מר ש. ז. שרגאי, על גזוזטרת עירית ניו־יורק, מוקף מקרופונים של כל תחנות הרדיו הגדולות, משיא לדברי הברכה של ראש עירית ניו־יורק אימפליטרי.

פראג: אורן בעצר ויואשם

ממשלת צ'יכוסלובאקיה הודיעה באגרת רשמית לממשלת ישראל כי "האזרח הישראלי מרדכי אורן נמצא במעצר בצ'יכוסלובאקיה".

בהודעה שנמסרה ע"י סגן שר החוץ הצ'כי, מר ולדימיר בורק, לציר ישראל בפראג, ד"ר א. קובובי, נאמר כי "מר אורן הטתהה בפראג אחרי שפג תוקף הויזה שלו וכן סבורים השלטונות הצ'כוסלובקים כי מר אורן ביצע מעשים פליליים נגד בטחון המדינה בצ'כוסלובאקיה".

משרד החוץ קיבל הבוקר את התשובה מצירות מדינת ישראל בפראג ודן עכשיו על דרכי תגובתו ופעולתו בקשר להודעת צ'כוסלובאקיה.

רוסיה תזמין עוד הדרים

ייתכן שמשלוח נוסף של 30 אלף תיבות פרי הדר יצא לרוסיה בשבוע הבא באניה "נחשון" מחר־פה.

האניה תגיע היום מאודיסה למקום. שהביאה את המשלוח האחרון של 30 אלף תיבות מתוך הזמנה כוללת של 120 אלף תיבות.

לקוראים

אגוד המו"לים של העתונים היומיים החליט על העלאת מחירי העתונים, בהתחשב עם ההתיקרות הכללית וביחוד לאור ההתייקרות של נייר עתונים פי שלושה בערך ממחירו הקודם.

מחיר עתוננו יעלה החל מיום ה', 26.3.52:
ביום חול 40 פר'
בערבי שבתות 70 פר'.
מנהלת מעריב.

ד"ר יוסף מאשים את הציבור

האשמה נגד הציבור מכל החוגים, כי הכשיל את מדיניות הורדת המחירים, שהלכנו בה עד לפני כשנה – השמיע הבוקר שר המסחר והתעשיה, ד"ר דב יוסף במליאת הועה"פ.

ד"ר יוסף טען, כי מצב האינפלציה נגרם בעקבות קיבוץ הגליות וההתרכזות בבנין הארץ, אך בשעה שמספר הצרכנים גדל כהי תמרה, המשיך כוח הייצור בפיגור אחרי צרכי האוכלוסיה.

168 ל"י יעלה טלפון חדש

168 ל"י תעלה עתה התקנת טלפון חדש, מזה 120 ל"י דמי התקנה ו־48 ל"י דמי שכירות לשנה מראש.

עם קביעת המחיר החדש החל ב־21 במארס, בוטל הסידור שלפיו נגבה מכל מנוי חדש סך של 50 ל"י כמקדמה על דמי השכירות למשך 5 שנים.

בחשבונות שיקבלו מנויי הטלפון בראשית אפריל יהיו דמי השכירות לרבע שנה – 12 ל"י. ובמקום 5 ל"י עד כה. שיחת טלפון למנוי החל מה־21 במארס עולה 20 פרוטה.

ב־29 דקות

הבוקר, בשעה 7.36, התלונן מר שלמה קלדרוני בתחנת המשטרה בנוה שאנן בת"א, כי נגנב הג'יפ שלו מהחוב שפיר קליין 4. לאחר רגע קיבלה מכונית שיטור את ההודעה ממועד הקשר. עברו 29 דקות בלבד והניידת הצליחה למצוא את הג'יפ במרחק של כמה ק"מ ממקום הגניבה ברחוב דגניה ליד בית מס' 6.

בן־גוריון סולר כביש האשלג

ראש הממשלה מר ד. בן־גוריון בלוית שר החקלאות ל. אשכול, הרמטכ"ל רב־אלוף י. ידין וכן ראובן שילוח ותיאודור קולק ממשרד החוץ, וקציני המטה של צה"ל, סיירו ביום ו' בכביש החדש לסדום, שדרכו תיעבר תוצרת האשלג.

נציגי ישראל וגרמניה נפגשו

נציגי ישראל וגרמניה נפגשו בואסינר שבהולנד.

הפתיחה הרשמית של ועידת השילומים נערכת היום אחה"צ במלון המרכזי שבעיירה הקטנה, הסמוכה להאג, תחת משמר חזק של המשטרה. אולם כבר אתמול אחה"צ נערך מגע בלתי רשמי בין נציגי ישראל ונציגי גרמניה.

הנציגים היהודים יצאו את לונדון בדרכם להאג אור ליום ד' בסודיות גמורה וגם בואסינר נערכו סידורים מיוחדים מפחד "קיצונים יהודים".

בראש המשלחת הישראלית עומדים ד"ר פ. שנער וד"ר ג. יו־סטל. משלחת יהדות העולם מורכבת ממר מ. לויט כראש המשלחת, עו"ד מוריס בוקשטיין מניו־יורק, היועץ המשפטי של הסוכנות, מר אלכס איסטרמאן מלונדון ומר סיימון רובין מוואשינגטון ולידם כמומחים – מר בנימין פרנץ מניו־יורק, ד"ר פ. גולדשמידט מלונדון, מר זרוס יעקובסון מפאריס, ד"ר ר. לאכס וד"ר נחמיה רובינסון מניו־יורק.

500 ל"י – מס־רשיון למכונית פרטית

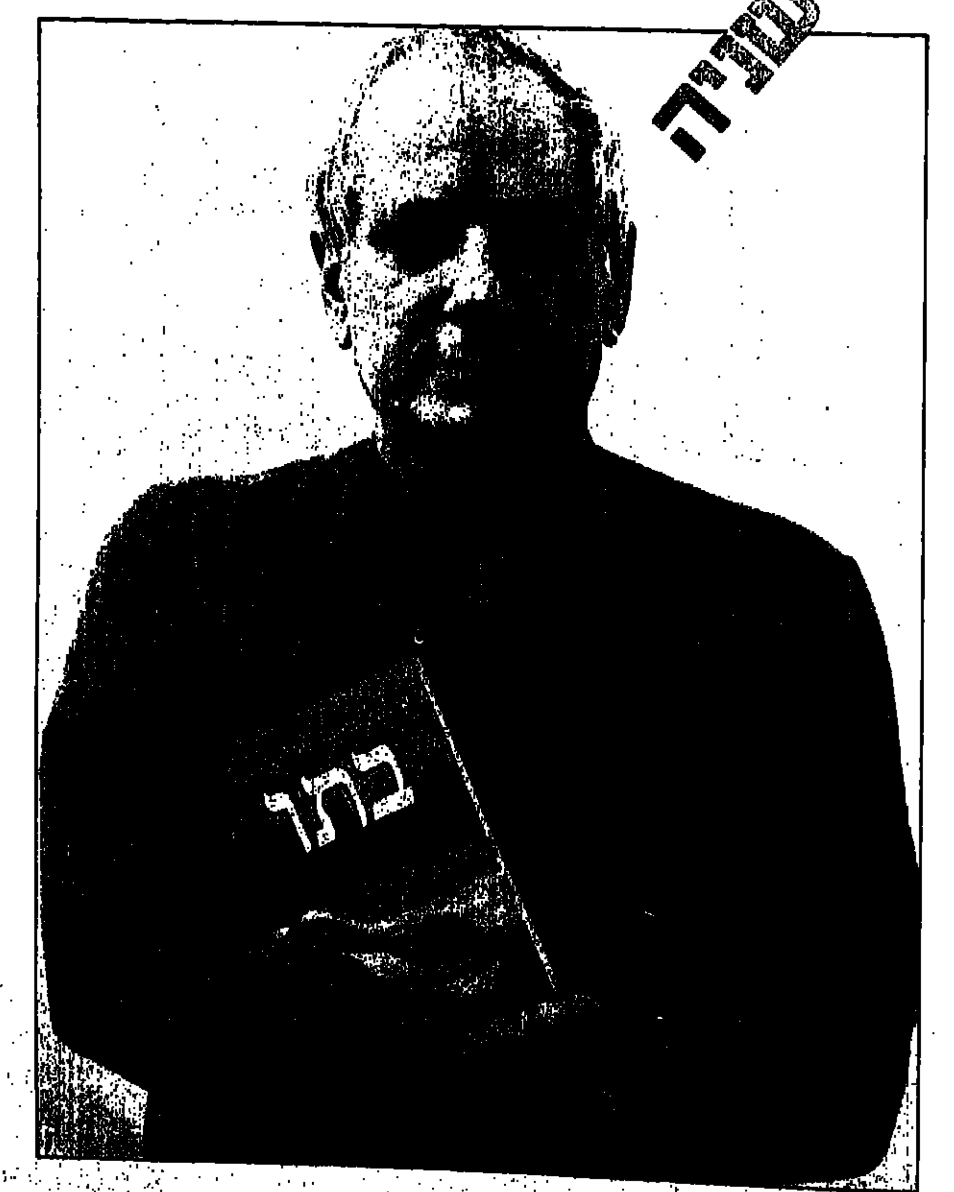
הטלת מס רשיונות שנתי עד 500 ל"י למכוניות פרטיות – מס מודרג לפי סוג המכונית – הציע הובה הממשלה בועדת הכספים של הכנסת.

הדובר של האוצר הסביר כי האוצר מבקש למנוע העלאת מחיר הבנזין שהיתה פוגעת גם במכוניות משא ובמוניות, ולכן מציעים לגבות כ־2 מיליונים ל"י ממס הרשיונות למכוניות הפרטיות...

מהדורה שניה

ספרים מבית טוב - ספרית מעריב

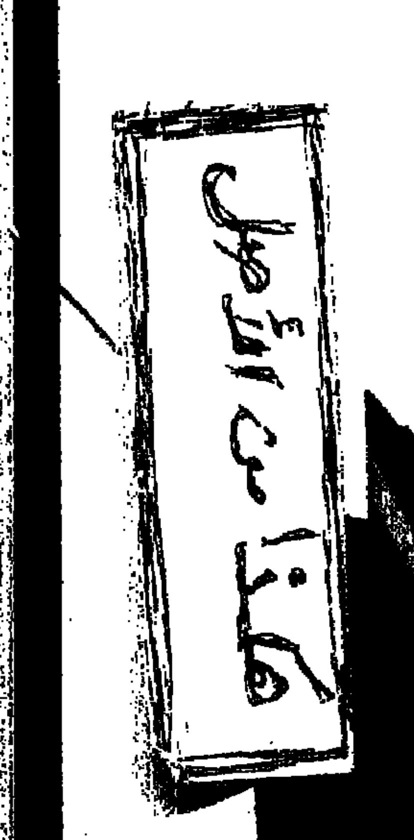

מ היום אתה יכול לדעת מה קורה עוד לפני שאתה פותח עיתון.
מעריב מגיש לך עכשיו את כל הנושאים שעל סדר היום בצורה המסודרת ביותר:

- עיקר החדשות, תקציר ענייני ומרתק של אירועי היממה האחרונה. כל יום, בטור הימני בעמודו הראשון של מעריב.
- תקציר נושאים הפותח כל אחד מחלקי העיתון: ספורט, כלכלה, פנאי וכו'.
- תוכן עניינים מפורט ומלא של כל הדברים המופיעים בעיתון - יום יום, בעמוד האחרון של מעריב.

זוהי הדרך הקלה ביותר עבורך לדעת יותר ו...מהר.
מה קרה, איך, היכן, מתי... ובאיזה עמוד אפשר לקרוא על זה. זהו שלב נוסף בכיוון של מעריב עכשיו - להעניק לך עיתון מלא עניין, תמציתי, מעדכן, קריא, ממודר נכון ומעוצב בצורה אטרקטיבית. כמו בחשובים שבעיתוני העולם, כמו שאתה צריך.

מעריב עכשיו
כי מדברים על זה אחר כך

פרטים: „מועדון מטיילי מעריב"
מערכת „מעריב" רח' קרליבך 2, תל-אביב, טל. 03-439207
פתוח ברציפות בין השעות 8.30 עד 17.00

מועדון מטיילי מעריב

חופשות בחג הפסח

★ **חופשה וטיולים ברכב מדברי וברכב הפרטי במדבר יהודה**
14 עד 16 באפריל.
לינה בכפר הנופש „מצוקי דרגות", ארוחת מלא והדרכה.

★ **חופשה וטיולים במפלים ובשמורות הטבע בגליל העליון**
17 עד 20 באפריל.
3 לילות במלון „נוף הגליל" בצפת, חצי פנסיון, סיורים וביקורים מודרכים.

★ **בתי עץ וקרוונים בחניון כפר חיטים** (צופה אל הכנרת) במחירים מיוחדים.

טיולי יום בארץ

★ **פריחה בגלבוע.**
תאריכי יציאה: 4.4; 16.4; 20.4
מחיר: 25 ש"ח, כולל: הסעה, הדרכה, כניסה לכוכב הירדן.

★ **כיף משולב בחמת גדר, עין גב וטבריה.**
תאריכי יציאה: 31.3; 11.4
מחיר: 42 ש"ח למבוגר, כולל: הסעה, הדרכה, כניסה לחמת גדר, ארוחת צהרים ושייט.

★ **למערות בר כוכבא באמציה ולמוזיאון הבדווי בקיבוץ להב.**
תאריכי יציאה: 11.4; 16.4.
מחיר: 23 ש"ח כולל: הסעה, הדרכה וכניסות לאתרים.

★ **לחרמון**
תאריכי יציאה: 7.4; 16.4; 18.4 מחיר: 32 ש"ח למבוגר כולל; נסיעה הדרכה וכניסה לאתר.

★ **שבוע ציור – ימי נופש ויצירה בטבע. 5 עד 9 באפריל.**
חוג שמיועד לכל האמנים והחובבים המעוניינים ליצור בחיק הטבע ובנוף האורבני היחודי של צפת.

טיולי פסח ואביב
עם מדריכי „נאות הכיכר"

★ **תורכיה.** טיול קלאסי של 15 יום, יציאה: 3.4, או טיול קצר של 8 ימים לאיסטנבול והחוף המערבי, יציאה: 6.4; 17.4.

★ **יוון.** מסלול קלאסי של 15 יום כולל איי הים האגאי, יציאה: 3.4; 6.7, ומסלול של 11 ימים – בעקבות 3 תרבויות. יציאה: 3.4; 6.7.

★ **יוגוסלביה.** 16 יום. יציאה: 15.4; 26.5; 24.6

★ **יוגוסלביה — אוסטריה.** 17 יום. יציאה: 12.4; 17.5; 14.6

★ **יוגוסלביה — הונגריה.** 18 יום. יציאה: 5.4; 10.5; 7.6

★ **הונגריה.** 8 ימים. יציאה: 5.4; 10.5; 7.6

★ **קניה.** טיולי ספארי של 17 ו־10 ימים. יציאה: 8.4

★ **ספרד ופורטוגל.** מסלול קלאסי של 15 יום. יציאה: 9.4; 28.5; 25.6

★ **מצרים.** מסלול קלאסי של 8 ימים. יציאה: 5.4; 10.4; 11.4; 14.4. מסלול של 6 ימים למצרים תחתית. יציאה: 14.4.

★ **למצרים באוטובוס.** טיול אמצע השבוע וסופשבוע ארוך לקהיר. יציאות בימי ראשון (4 לילות) וחמישי (שלושה לילות).

★ **סקנדינביה.** מסלול קלאסי של 18 יום. יציאה: 28.5.

תיאטרון בלונדון
עם עודד קוטלר

★ 10 ימים ★ 5 הצגות ★
תאריך יציאה: 12.4

★ 7 ימים ★ 4 הצגות ★
תאריך יציאה: 15.4

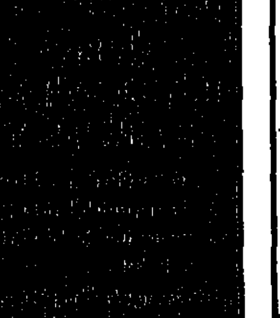
שורשים
שלושה סמינרים

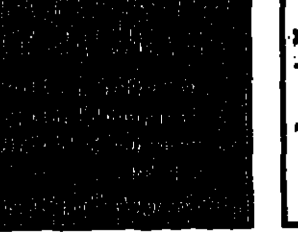
★ **תקופת בית שני**
סיורים בירושלים, בעקבות התקופות השונות.
6–7.4.87.

★ **מהאסיים ועד נטורי קרתא**
אילת, 21–24.5.87

מועדון הבריאות
של דליה ניר

נפתחת הרשמה למחזורים 2 ו־3 במלון „פאלאס" בנתניה. שבוע נופש והרזיה בהדרכה צמודה ובפיקוח דליה ניר.
מחזור שני: 26.4–1.5.87
מחזור שלישי: 34.5–29.5.87
המחיר: 435 ש"ח לאדם, כולל מע"מ.
פרטים: „מועדון מטיילי מעריב", טל. (03)439111
„משקל קל", טל. (03)236043

אנטרטיימנט · הנאה שלמה בחצי המחיר

בספר ההנחות "אנטרטיימנט ישראל 87" תמצא 500 שוברי הנחה של 50% או "שניים במחיר אחד" למסעדות, ארועי תרבות, ספורט, תיירות ונופש וכן הנחות ייחודיות בתחום הצרכנות.

ערכן הכולל של ההנחות בספר עולה על $5,000. ניתן לנצל אותן במשך כל השנה על-ידי כל בני המשפחה. ההצעות מכסות את כל חלקי הארץ ותוכל להנות מהן גם בטיוליך באירופה ובארה"ב. די להשתמש בספר 5 עד 8 פעמים כדי לכסות את הוצאות רכישתו, ועדיין נותרות בידך אפשרויות רבות ומגוונות להמשיך להנות ולחסוך לאורך כל השנה.
במשך שנת 1986 הצטרפו למועדון אנטרטיימנט, המונה כ-3 מליון חברים בארה"ב, קנדה ואירופה, למעלה מ-10,000 חברים חדשים בארץ.
הצטרף אל מיליוני האנשים הנבונים היוצאים לבלות בתדירות גבוהה יותר, מוסיפים דברים חדשים, נהנים וחוסכים.

מחיר לחברי המועדון -.78 ש"ח בלבד (ב-3 תשלומים).

אנטרטיימנט ישראל 87.

מועדון מטיילי מעריב

אל:
מועדון מטיילי מעריב רח' קרליבך 2, תל-אביב 67132.
טל. 03-439111
תושבי חיפה והצפון (מהדרה צפונה) יפנו ל"טללים תיירות ונופש", רח' חורב 13, ת.ד. 7646, חיפה. טל' 04-258228
נא לשלוח אלי את ספר ההנחות "אנטרטיימנט ישראל 87"
מצורפות בזה 3 המחאות ע"ס 26 ש"ח כ"א (מוזמן 30-60 יום).

שם משפחה	שם פרטי	מס' טלפון
רחוב	מס'	עיר	מיקוד

29.3-3.4.87

שני מבצעי ענק לפסח

המשביר לצרכן

עד 25% הנחה
שבוע בלבן

- ציפות וציפיות
- כיסויי מיטה
- שמיכות
- כרים וכריות
- מגבות
- מפות ומפיות

עד 15% הנחה
כלי בית ומטבח

עד 20% הנחה
מבחר גדול של מתנות לחג

הצעה מיוחדת
כל מוצרי PHILIPS
ב-3 תשלומים
ללא ריבית והצמדה
(תשלום מינימלי 50 ש"ח)

PHILIPS

סט אוכל 18 צלחות
"ריגולו"
רק 22.90 ש"ח
עד אזילת המלאי

התחדשו לחג עם דגמי
אביב-קיץ 87
של מיטב יצרני ישראל
ומוצרי היוקרה St Michael Marks & Spencer

תוי קניה של המשביר לצרכן - מתנה שכדאי לתת - מתנה שכדאי לקבל

פרסום הרשת

